

T.C.
SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

ARAP GRAMERİ AÇISINDAN LEN EDATI VE KUR'AN'DA KULLANILIŞI

Yüksek Lisans Tezi

Hamide ATALAY

SIVAS
Eylül 2018

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı

**ARAP GRAMERİ AÇISINDAN LEN EDATI VE KUR'AN'DA
KULLANILIŞI**

Yüksek Lisans Tezi

Hamide ATALAY

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ali YILMAZ

Sivas
Eylül 2018

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı
Bilim Dalı : Arap Dili ve Belagatı
Tezin Başlığı : Arap Grameri Açısından Len Edatı ve Kur'an'da Kullanılışı
Savunma Tarihi : 04.09.2018
Danışmanı : Doç. Dr. Ali YILMAZ

	Unvanı - Adı Soyadı	İmza
Jüri Başkanı	: Prof. Dr. Yusuf DOĞAN	
Üye	: Prof. Dr. Halim ÖZNURHAN	
Üye	: Doç. Dr. Ali YILMAZ	

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Hamide ATALAY tarafından hazırlanan Arap Grameri Açısından Len Edatı ve Kur'an'da Kullanılışı başlıklı tez, kabul edilmiştir./..../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezd:

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

13/09/2018

Hamide ATALAY

ÖNSÖZ

Arab Dilinde nahiv kitaplarında *nevâsıb* konu başlığı altında incelenen nasb edatları bulunmaktadır. Biz bu nasb edatlarından نُنْ'ı konu olarak ele alıp bileşikliği ve basitliği de dikkate alarak ve Kur'an-ı Kerim'deki "نُنْ" ile ilgili ayetleri tefsir kaynaklarından da faydalanarak değerlendirmeye çalışacağız. "Arap Grameri Açısından نُنْ Edatı ve Kur'anda Kullanılışı" isimli bu çalışmamızda fiil-i muzariyi nasb eden edatlardan نُنْ'ı ele alarak Kur'an ayetlerindeki durumu hem gramer hem de anlam bakımından dikkatlice incelemeye çalıştık. Bizim asıl olarak üzerinde duracağımız ve ayetlerle ilişkilendireceğimiz taraf, konuyla ilgili ayetlerde نُنْ ile olumsuzluğu te'kid ve te'yid anlamları katması olacaktır. Zira "نُنْ" in cümleye te'kid ve te'yid anlamlarını katması ve onunla olumsuzlaşan zamanın süresi de konumuz bakımından önemlidir. Bununla birlikte "نُنْ" kelimesinin son harfi olan ن'un eliften mi dönüştüğü yoksa kelimenin aslından mı olduğu dikkati çeken durumlardandır. Bu konunun نُنْ'ın lafzı ve manasına yönelik tüm hükümleri yerine getirmesini, tüm meselelerini, kapsamasını ve bu konudaki tartışmaları içermesine dikkat etmeye çalıştık.

Konuyu işlerken öncelikli olarak "نُنْ" in dua ifade etmesi, cezm etme hususunda "لم" ile karşılaştırılması ve kendisiyle ondan etkilenen mamullerinin arasına bir fasılanın girmesi açılarından "نُنْ" in hükümleri, ayrıntıya inmeden incelenmeye çalışılacaktır. نُنْ'ın manaya olumsuzluk vermesi açısından لا ile arasındaki farkı ve anlama olan etkisi ayetlere mânâ verilirken dikkate alınacaktır. Ayrıca "نُنْ" in cümleye te'kid ve te'yid anlamlarını katması ve onunla olumsuzlaşan zamanın süresi de ayetlerin anlamları bakımından kayda değer bir özelliktir. Zemahşeri ve İbn Hişam gibi nahivcilerin görüşleri incelememizin temelini oluşturacaktır.

Farklı olarak Nahiv, Huruf-u Me'ânî, Tefsir ve sözlüklerde ele alınan konuyu tek merkez altında toplamayı amaçladık ve araştırmayı üç bölüme ayırdık:

I. Bölümde; Nevâsıb edatlarını ele alıp ortaya koymaya gayret ettik. Ayrıca نُنْ'ın amel etmesiyle ilgili de bir örnekler vermeye çalıştık.

II. Bölümde; birbirini tamamlayacak şekilde sırasıyla نُّن'in yapısı, hükümleri ve anlamlarını ortaya koymaya gayret ettik.

III. Bölümde; Kur'an'ı Kerim'de içinde نُّن geçen ayetleri önce Mekkî-Medenî özelliklerine göre, sonra da kendi aralarında sure sıralanışına göre anlam ve gramer bakımından ele alıp incelemeye ve ortaya koymaya çalıştık.

Sonuç bölümünde ise konuyla ilgili olarak her üç bölümde ele alınan değerlendirmeler hakkında mümkün olduğunca objektif tespitlerimiz ifade edilecektir.

Bu tezin hazırlanmasında kaynak eserlere ulaşmamda, yol, yöntem ve metot göstererek yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Ali YILMAZ Bey'e, tezimi okuyarak tez düzeni ve imla konularında yardımcı olan ve farklı fikirler katan fakülte dekanımız sayın Prof. Dr. Yusuf DOĞAN Bey'e, bana farklı bir bakış açısı kazandıran Prof. Dr. Mehmet Ali ŞİMŞEK Bey'e ve Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi çalışanları ile İSAM Kütüphanesi çalışanlarına en kalbi duygularıyla teşekkür ederim.

SİVAS-2018

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM.....	3
NEVÂSİB HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	3
I. NEVÂSİB HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	3
A. Fiil-i Muzariyi Doğrudan Nasb Eden Edatlar	3
1- أَنْ:.....	3
2- لَنْ:.....	4
3- لَكُمْ veya لَكُمْ 4	4
4- إِذَنْ:	5
B. Muzariyi Gizli أَنْ ile Nasb eden Edatlar	5
1. Lâmu't-Ta'îl (لام التعليل); Sebep Bildiren Lam:	6
2. Lâmu'l-Cuhûd (لام الجحود); (İnkâr Lamı)	6
3. (حَتَّى).....	7
4. Atıf Harfî أو	7
5. فاء السببية (Sebep Bildiren Fa).....	8
6. Vavü'l-Ma'îyye (Beraberlik vavı) وَاو المعية.....	8
C. Muzari Fiilin لَنْ ile Olan İrabı:.....	8
II. BÖLÜM	11
لَنْ'İN MAHİYETİ.....	11

I. لَنْ 'in Mahiyeti	11
A. لَنْ 'in Yapısı	11
1. لَنْ 'in Yalın veya Birleşik Olması	11
2. لَنْ 'in ن'unun Asli Olup Olmaması	16
B. لَنْ 'in Hükümleri.....	18
1. لَنْ 'in لم gibi Cezm Etmesi	18
2. لَنْ 'ile Dua İfade Edilmesi	21
3. لَنْ 'ile Mamulü Arasına Fasıla Girmesi.....	22
4. لَنْ 'in Kasemin Cevabına Gelmesi	25
C. لَنْ 'in Manası.....	26
1. لَنْ 'ile Nefyin Te'kidi	27
2. Nefyin لَنْ 'ile Te'bidi/Ebedilik İfade Etmesi.....	33
III. BÖLÜM	43
KUR'AN-I KERİM AYETLERİNDE لَنْ	43
I. MEKKÎ SURELER	43
A. EN'AM SURESİ	43
B. ARAF SURESİ.....	45
C. HUD SURESİ.....	47
D. YUSUF SURESİ	48
E. İSRA SURESİ.....	51
F. KEHF SURESİ.....	52
G. MERYEM SURESİ.....	56
H. TAHA SURESİ	56
I. ENBİYA SURESİ.....	57
İ. KASAS SURESİ.....	58

J. SEBE SURESİ.....	58
K. FATIR SURESİ.....	59
L. MÜMİN SURESİ.....	59
M. CASİYE SURESİ	60
N. MÜZZEMMİL SURESİ.....	61
O. KİYAMET SURESİ.....	61
Ö. NEBE SURESİ.....	61
P. İNŞİKÂK SURESİ.....	62
R. BELED SURESİ.....	62
II. MEDENİ SURELER	62
A. BAKARA SURESİ	63
B. AL-İ İMRÂN SURESİ	69
C. NİSA SURESİ	74
D. MAİDE SURESİ	76
E. ENFAL SURESİ.....	78
F. TEVBE SURESİ	79
G. HAC SURESİ.....	81
H. AHZAB SURESİ.....	83
I. MUHAMMED SURESİ	83
İ. FETİH SURESİ.....	85
J. MÜCADELE SURESİ	87
K. MÜMTEHİNE SURESİ.....	87
L. MÜNAFİKUN SURESİ	88
M. TEĞABUN SURESİ.....	88
N. CİNN SURESİ.....	89

SONUÇ	91
BİBLİYOGRAFYA (المصادر والمراجع)	93
ÖZ GEÇMİŞ	99

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
Bkz.	: Bakınız
b.	: Bin
C.	: Cilt
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
haz.	: Hazırlayan
h.	: Hicri.
Hz.	: Hazreti
m.	: Madde
(r.a)	: Radiyallahu Anh
(s.a.v)	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
s.	: Sahife
thk.	: Thk. Eden
trc.	: Tercüme Eden
tsh.	: Tsh. Eden
tsz.	: Tarih Yok
v.	: Vefat Tarihi
yay.	: Yayınlayan
y.y	: Basım Yeri Yok

ÖZET

Arap gramerinde nevasıb/nasb edatları konusu önemli bir yere sahiptir. Zira nasb edatları fiili sadece nasb etmekle kalmayıp aynı fiile edatlara göre cümleye çok farklı anlamlar yüklemektedir. Bu da Arap grameri açısından büyük bir zenginliktir. Bunların içinde mürekkep olup olmaması, ebedilik, tekidlik, istibalin nefyi bakımından önemli bir yere sahip olan “لَنْ”ın özellikleri ve kelimenin anlamına olan katkıları karşımıza bir zenginlik olarak çıkmaktadır. İşte bu esaslar dikkate alınarak “لَنْ”ın mürekkep mi yoksa asıl mı olduğunu, anlama te’kid özelliğini katıp katmadığını, kendinde anlam bulan olumsuzluğun hangi boyutlarda olduğunu tespit etmektir.

Zikredilen bu çeşitlilik özellikle Sibeveyh’in (v. 180/796), *el-Kitâb’ını*; Zemahşeri’nin *el-Enmûzeci’ni*, *Keşşafı’nu* ve Halil b. Ahmed’in *el-’Ayn* isimli eserini, Ebû Ali Eminüddin Fazl b. Hasan b. Fazl Tabersî’nin (v. 548/1153), *Mecmaü’l-Beyân fî Tefsiri’l-Kur’ân* (Beyrut 1995) isimli eserlerin de ve İbrahim b. Süleyman el-Bua‘ymî’nin, “Mecelle Câmiatü’l-Ummi’l-Kurâ” dergisinde yayınlanan *Kadâyâ len fi’n-Nahv’l-Arabî* makalesinde gayet geniş ve renkli bir yere sahiptir.

Muzari fiili merfu/dammeli, cezmlı ve mansup/fethalı olarak okumamız ve yazmamız mümkündür. Muzari fiil tek başına geldiğinde yani, başına nasb ve cezm eden edatları gelmediğinde her zaman merfu/dammeli olarak harekelenir. Ancak biraz sonra tek tek her biri üzerinde de duracağımız gibi muzari fiilin başına gelerek onu nasb eden edatlar vardır. Fiil-i muzariyi nasb eden edatların nasbları birbirlerinden farklıdır. Bir kısmı doğrudan nasb eder, bir kısmı da dolaylı olarak nasb eder. Bununla birlikte bunlar da kendi aralarında farklı özelliklere sahiptir. Bu özellikler araştırmamızın çeşitli yerlerinde önemine göre ifade edilmiştir. Burada لَنْ edatının nasb edatları içerisindeki yerini koyabilmemiz için doğrudan ya da dolaylı olarak nasb eden edatları üzerinde durmak yerinde olacaktır. Böylece bu edatların Arap diline farklı bir ifade tarzı bıraktığı görülebilir.

Konunun daha iyi anlaşılması bakımından tedriciliği dikkate alarak öncelikle Arap grameri açısından “لَنْ”e dair genel bilgiler ele alınacaktır. Bu değerlendirmemizde gramer kitapları öncelikli yer alacak daha sonra “لَنْ” ibaresi

geçen ayetler ele alınacak ve bu ayetlere kattığı anlam diğer tefsir kitaplarına müracat edilerek ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nasb edatları, Tebid, Tekid, İstikbalin nefyi

ABSTRACT

In Arabic grammar, nevasb /nasb prepositions have an important place. Because nasb prepositions are not only about how to act, but according to the prepositions of the same verse, the sentence has a very different meaning. This is a great wealth in terms of Arabic grammar. The characteristics of "len", which has an important place in noble, whether it is for eternity, singularity, istibalin nafyi, and the contribution of meaning to the word "kelimen" appear as an antagonistic wealth. Taking into consideration these principles, it is to determine whether "len" is noble or noble, whether it adds to the understanding teqid feature, and which dimensions of the negativity which finds meaning in itself.

This diversity mentioned is especially in books of scholars that's Sibeveyh'in (v. 180/796), el-Kitâb; Zemahşeri, el-Enmûzec, Keşşafî and Halil b. Ahmed'in el-'Ayn, Ebû Ali Eminüddin Fazl b. Hasan b. Fazl Tabersî (v. 548/1153), Mecmaü'l-Beyân fî Tefsiri'l-Kur'ân (Beirut 1995) and İbrahim b. Süleyman el-Bua'ymî, "Mecelle Câmiatü'l-Ummi'l-Kurâ" dergisinde yayınlanan Kadâyâ len fi'n-Nahv'l-A'rabî.

When the act of muzari comes alone, that is, when the prepositions of nasb and temptation do not come to it, it always moves with merfu / damme. When the act of muzari comes alone, that is, when the prepositions of nasb and temptation do not come to it, it always moves with merfu / damme. However, a little later, we will also have to sing on each one of them, and there are prepositions about how it comes to the muzari verb. The verb-i muzariyi nasb prepositions are different from each other. However, they also have different characteristics among themselves. These features have been expressed in importance in various parts of our research. Here, it is appropriate to point out the prepositions which directly or indirectly teach us how we can place the "len" preposition in nasb prepositions.

Thus, it can be seen that these prepositions left a different expression in Arabic language. In this evaluation, the grammatical books will take precedence and

then the verses "len" will be handled and the meaning added to these verses will be tried to be mentioned by referring to other books of tafsir.

Anahtar Kelimeler: Nasb Orepositions, Tebid, Tekid, Negative of future

GİRİŞ

Araştırmamızın *konusu* Arap gramerinde önemli bir yere sahip olan “لَنْ” in özellikleri ve kelimenin anlamına olan katkılarıdır. Araştırmamızın *amacı* ise “لَنْ” in mürekkep mi yoksa asıl mı olduğunu, anlama te’kid özelliğini katıp katmadığını, kendinde anlam bulan olumsuzluğun hangi boyutlarda olduğunu tespit etmektir. Araştırmamızda yöntem olarak öncelikle Arap grameri açısından “لَنْ” i değerlendirmeye tabi tutacağız. Bu değerlendirmemizde gramer kitapları öncelikli yer alacak daha sonra “لَنْ” ibaresi geçen ayetler ele alınacak ve bu ayetlere kattığı anlam diğer tefsir kitaplarına müracat edilerek ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bunlar gerçekleştirilirken *metot* olarak yerine göre genel kurallardan hareketle tek tek kaidelere ulaşarak *tümden gelim* ve yerine göre de tek tek bilgilerden genel kurallara ulaşma şeklinde *tüme varım* metodu uygulanacaktır. Konunun özelliğine göre örnekleme yöntemi de kullanılacaktır.

Araştırmamızın *kaynakları* konusunda لَنْ ile ilgili yazılmış eski ve yeni pek çok eser kaleme alındığını görmemiz mümkündür. Ayetlerin tercümesinde kaynak olarak Diyanet İşleri Başkanlığının yapmış olduğu tercüme <http://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/tevbe-suresi-9/ayet-48/diyaret-islari-baskanligi-meali-1> adresinden esas olarak alınmıştır. Diğer konuların kaynakları konusunda araştırmamızı yazarken klasik eserlerden daha çok Sibeveyh’in (v. 180/796), *el-Kitâb’ını*; Zemahşeri’nin¹ *el-Enmûzeci’ni*, *Keşşâfi’ni* ve Halil b. Ahmed’in *el-’Ayn* isimli eserini, Ebû Ali Eminüddin Fazl b. Hasan b. Fazl Tabersî’nin (v. 548/1153), *Mecmaü’l-Beyân fî Tefsiri’l-Kur’ân* (Beyrut 1995) isimli eserlerini merkeze aldık. Günümüz eserlerinden de daha çok Dr. İbrahim b.

¹ Zemahşeri, 18 Mart 1075 tarihinde tarihinde Hârizm bölgesinde Türkmenistan’ın Taşavuz (Daşoğuz, Taşauz) ili Köroğlu ilçesindeki (İlmamedov, XX/2 [2011], s. 192) Zemahşer’de doğmuş, 1144 yılında vefat etmiştir. Zemahşeri’yi genelde Fars kökenli kabul edenlerin yanında, özellikle yaşadığı dönemde Hârizm’deki nüfusun büyük çoğunluğunu Türkler’in oluşturmasından dolayı Türk asıllı kabul edenler de vardır. Bununla birlikte Zemahşeri eserlerinin hemen tamamını Arapça kaleme almış, hatta eserleriyle bu dile hizmet etmeyi şeref saymıştır. Zemahşeri daha ziyade el-Keşşâf adlı tefsiriyle tanınmıştır. (Bkz. Mustafa Çağrırcı, “Zemahşeri”, TDV., İstanbul 2013, XLIV, 235.)

Süleyman el-Bua‘ymî’nin, “Mecelle Câmiatü’l-Ummi’l-Kurâ” dergisinde yayınlanan *Kadâyâ len fi’n-Nahv’l-Arabî*² makalesinden yararlandık.

Bu çalışmada İslami Araştırmalar Merkez Kütüphanesinden (İSAM), Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi’ndeki kitaplardan da imkânlar dâhilinde faydalandık.

² Bua‘ymî, İbrahim b. Süleyman el-Bua‘ymî, “Kadâyâ len fi’n-Nahv’l-‘Arabî”, *Mecelle Câmiatü’l-Ummi’l-Kurâ*, sayı. 23, cüz. 11, Mekke 1987, s. 396.

I. BÖLÜM

NEVÂSIB HAKKINDA GENEL BİLGİLER

I. NEVÂSIB HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Muzari fiili merfu/dammeli ve mansup/fethalı olarak iki şekilde harekeleyebiliriz. Muzari fiil tek başına geldiğinde yani, başına nasb ve cezm eden edat gelmediğinde her zaman merfu/dammeli olarak hareketlenir. Ancak biraz sonra tek tek her biri üzerinde de duracağımız gibi muzari fiilin başına gelerek onu nasb eden edatlar vardır. Fiil-i muzariyi nasbeden edatların nasbları birbirlerinden farklıdır. Bir kısmı doğrudan nasbeder, bir kısmı da dolaylı olarak nasbeder.³ Bununla birlikte bunlar da kendi aralarında farklı özelliklere sahiptir. Bu özellikleri aşağıdaki gibi iki ana başlık altında ele alarak incelememiz mümkündür. Burada لَنْ edatının nasb edatları içerisindeki yerini koyabilmemiz için doğrudan ya da dolaylı olarak nasb eden edatları zikretmek yerinde olacaktır. Böylece bu edatların Arap diline farklı bir ifade tarzı bıraktığı görülebilir.

A. Fiil-i Muzariyi Doğrudan Nasb Eden Edatlar

Öncelikle fiil-i muzariyi doğrudan nasbeden edatları ele almak gerekir. Bunlar da dörde ayrılmaktadır: اَنْ, كَيْ, اذَنْ. Bu edatlar da birer amil olarak kendi aralarında muzari fiile farklı anlam ve özelliklerde etki etmektedir. Burada da ciddi bir edebi zenginlik olduğu görülmektedir. Bu harflere kısaca değinelim:

1- اَنْ:

- a- Fiil-i muzariyi doğrudan nasbeden harftir.
- b- Mazi fiilin de muzari fiilin de önüne gelir.
- c- Mazi fiil mebni olduğu için tesir edemez.
- d- Muzâri fiile istikbâl manası kazandırır.

³ Haktan, İlhami, *Kural-Kaide-Örnekleriyle Arapça Dilbilgisi*, İstanbul 2012, s. 124.

e- Önüne geldiği fiil cümlesini esas cümlenin tek unsuru haline getirir, mastar-ı müevvel⁴ harfidir, örneğin:

“عَلِمْتُ أَنْ يَتَحَرَّكَ الْقِطَارَ (عَلِمْتُ تَحَرَّكَ الْقِطَارِ)”; “Trenin hareket ettiğini öğrendim”

“يُرِيدُ أَبِي أَنْ يَسْتَقِيلَ مِنْ إِدَارَةِ الشَّرِكَةِ”; “Babam şirketin yönetim kurulundan istifa etmek istiyor.”⁵

يُرِيدُ أَبِي الْإِسْتِقَالََةَ مِنْ إِدَارَةِ الشَّرِكَةِ sarih mastar halinde örneklenebilir.

2- لَنْ:

Bu edat fiil-i muzariye, pekiştirme anlamı verir ve لَنْ'in mana olarak gelecek zamanın olumsuzluğunu ifade eder.⁶ Örneğin;

لَنْ يَدْخُلَ الْكَافِرُونَ الْجَنَّةَ; *Kafirler asla cennete giremeyecektir,*⁷ gibi.

3- لِكَيْ veya كَيْ

- Muzari fiili nasbenden harflerdendir.
- كَيْ daha çok, لِكَيْ olarak kullanılır.
- كَيْ ve لِكَيْ sadece muzari fiilin önüne gelir, masdar manası verir, onu nesbederek gelecek zamana çevirir.
- Bu iki harf, kendisinden sonraki cümleye sebep, niçinlik ve nedenlik kazandırır.

⁴ Mastarı Müevvel, yorumlanabilen mastar demektir. Bir bakıma sarih olmayan mastardır. Müevvel mastarın başında أَنْ ya da لَنْ bulunur. bkz. Uzun, Tacettin, *Arapçanın Temel Kuralları*, 2013 Konya, s. 31.

⁵ bkz. Galâyîni, Mustafa, *Câmiu'd-durûs-i 'A'rabiyye*, Lübnan 1971/1391, II, 173; Haktan, *a.g.e.*, s. 124, 125.

⁶ İbn Hişam en-Nahvî, Ebû Muhammed Cemaleddin Abdullah b. Yusuf, *Muğni'l-lebîb an Kütübi'l-E'arib*, (thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid), Kahire tsz. I, 282; Zerkeşî, Ebû Abdullah Bedreddin Muhammed b. Bahadır b. Abdullah, *el-Burhân fî Ulumi'l-Kur'ân*, (thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim), Kahire 1957/1376, IV, 387; Murâdî, Hasan b. Kâsım, *el-Cene'd-Dani fî Hurûfi'l-Me'âni*, (thk. Fahreddin Kabbâve/Nedim Fâzıl), Beyrut 1403, s. 284; Esterabadî, Radıyyüddin Necmeddin Muhammed b. Hasan Raziyyüddin, *Şerhü'r-Radî 'ale'l-Kâfiye*, (tsh. Yusuf Hasan Ömer), Tahran 1978/1398, IV, 38; Halebî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Yûsuf b. İbrâhîm Semîn, *Dürrü'l-mesûn fî u'lûmi'l-kitâbu'l-meknûn*, (thk. Ahmed Muhammed Harrad), Dîmeşk 1986, I, 203.

⁷ Haktan, *a.g.e.*, s. 127.

- e- استَقَمَّ كَيْ تَفْلَحَ; Kurtulman (*felaha ermen*) için dosdoğru ol! حَارِبَ الْعَسَاكِرِ لِكَيْ تُدَافِعُوا عَنْ أَرْضِ الْوَطَنِ; Askerler, vatan (*toprağın*)ı müdafaa etmek için savaştılar.⁸

4- إِذَنْ:

- a. Muzari fiili doğrudan nasbeden harflerendir.
- b. إِذَنْ muzari fiili nasbetmesi için; cevap cümlesinin başında bulunmalı, muzarinin hemen başında bulunmalı, başında bulunduğu muzari fiil gelecek zaman ifade eder; şöyle ki, “أَنَا سَأُزُورُكَ”; “Seni ziyaret edeceğim” diyene, إِذَنْ أَكْرَمَكَ “Öyleyse sana ikramda bulunurum”, şeklinde cevap verilir ve muzari fiil mansub olarak gelir. أَسَلَّمْتُ “Müslüman oldum” diyen kimseye cevaben; إِذَنْ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ “O zaman cennete girersin” denilir ve cümledeki muzari fiil mansub olarak gelir.
- c. إِذَنْ daha çok istikbal ifade eden cümlelere bazen de لَوْ ve إِنْ gibi şart edatlarına cevap olarak gelir. لَوْ كُنْتَ أَخِي إِذَنْ تَنْصُرَنِي; Eğer kardeşim olsaydın, o takdirde bana yardım ederdin.
- d. Muzari fiil إِذَنْ den önce gelirse nasbetmez.
- e. إِذَا muzari fiilsiz veya fiilsiz cümlelerde de kullanılır: إِذَا هَذَا لِهَوِّ صَحِيحٍ; Öyleyse bu doğrudur.
- f. Yukardaki إِذَا هَذَا لِهَوِّ صَحِيحٍ cümlesinde görüldüğü gibi إِذَنْ nasb etmediğinde, إِذَا şeklinde yazılır.⁹ O zaman sadece cevap edatı olarak kabul edilir.

B. Muzariyi Gizli أَنْ ile Nasbeden Edatlar

Muzari fiili gizli en ile nasb eden bu edatları aşağıdaki gibi ifade etmemiz mümkündür:

⁸ Haktan, *a.g.e*, s. 127. Geniş bilgi için bkz. Galâyînî, II, 178.

⁹ Haktan, *a.g.e*, s. 127; geniş bilgi için bkz. Galâyînî, II, 174-178.

ل لام الزائد, لام العاقبة, (لام التعليل), ل (لام الجحود), حتى, أو, ف (فاء السببية), و (واو المعية) dır. Bu edatlar bizzat kendi anlam ve özellikleriyle değil de etkinliğini sağlayacak gizli bir أَنْ ile amil olmaktadır. Bu edatlara kısaca değinelim:

1. Lâmu't-Ta'îl (لام التعليل); Sebep Bildiren Lam:

- Muzari fiili gizli (veya açık) أَنْ ile nasbeden harflerdendir.
- Lâmu't-ta'îl, harf-i cerdir.
- Lamu't-ta'îlden sonra gelen cümle, mef'ûlün leh (lieclihi) olur¹⁰:

جِئْتُ هُنَا لِأَتَعَلَّمَ اللُّغَةَ الْعَرَبِيَّةَ; *Buraya Arab Dili öğrenmek için geldim.*

Mef'ûlün leh için ise şu misali verebiliriz.

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ; (Yerine göre) *mijdedi ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki, insanların, Peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri kalmasın.*¹¹

Görüldüğü gibi yukarıdaki cümledeki (لئلا), ل+أَنْ+لا harflerinin birleşmesinden meydana gelmiştir.

2. Lâmu'l-Cuhûd (لام الجحود); (İnkâr Lamı)

- Muzâri fiili gizli أَنْ ile nasbeden harflerdendir.
- Harf-i cerdir.
- Olumsuzluk için gelir, (كان)'nin haberinin başındaki muzari fiili nasb eder.
- (لام الجحود) (كان)'nin olumsuzluğunu te'kid eder. Bundan dolayı (لام الجحود) denilmiştir.
- ما كان الله ليظلمهم* "Allah, onlara asla zulmedecek değildir"¹² Müteallakı mahzûf *مريداً ليظلمهم* kelimesi olup (ما كان الله مريداً ليظلمهم) anlamındadır.¹³

¹⁰ Galâyîni, II, 179.

¹¹ Nisa, 4/165.

¹² Tevbe, 9/70.

¹³ bkz. Antâkî, Muhammed, *Minhac fi'l-kavâid ve'l-i'râ'b*, Beyrut tsz., s. 82.

3. (حتى)

- Muzâri fiili gizli أن ile nasbeden harflerdendir.
- Harf-i cerdir.
- (إلى) manasına geldiğinde mefulün bih olur. –e kadar, -e dek... manasına gelir.
- (لكي) manasına geldiğinde mef'ulün leh (lieclihi) olur. İçin, sebebiyle, -den dolayı... manalarına gelir. Örnekler aşağıdaki gibidir:

“أَسْرَعَ الْوَالِدُ خَلْفَ وَلَدِهِ حَتَّى يَنْصُرَهُ; Baba çocuğunu yardım etmek için arkasından koştı.” Yine burada حَتَّى يَنْصُرَهُ mef'ulün lehtir.

اقضِ الْعِطْلَةَ فِي بِلَدِكَ حَتَّى تَسْتَرِيحَ; dinleninceye kadar tatili memleketinde geçir; örneğinde حَتَّى تَسْتَرِيحَ mef'ulün bihtir.¹⁴

Ancak حتى'nın nasbetmesi için muzari fiilin istikbal ifade etmesi gerekir. Hal (şimdiki zaman) ifade ederse veya muzari fiil olumsuz olursa muzari merfu okunur, şöyle ki;

فِي الصَّبَاحِ تَنَادِي أُمَّهُ: انْهَضْ يَا خَالِدُ! حَتَّى يَنْحَضَ; Sabahleyin annesi Halid'e “Kalk Halit!” diye bağıyor, o da kalkıyor.¹⁵

4. Atıf Harfi

- Gizli أن ile muzari fiili nasbeden harftir
- Atıf harfidir
- Harfi cer (إلى) ile istisna harfi (إلا)'yı yerine koymak uygun olduğu zaman muzari fiili nasbeder.¹⁶ Örneğin: “Müslüman olmadıkça elbette kafiri öldüreceğim.”

لَا قَتْلَ الْكَافِرِ أَوْ يُسْلِمَ (إِلَّا أَنْ)

¹⁴ bkz. Antâkî, s. 82.

¹⁵ bkz. Antâkî, s. 82.

¹⁶ bkz. Antâkî, s. 82.

5. فاء السببية (Sebepe Bildiren Fa)

- Muzari fiili gizli أَنْ ile nasbeden harftir.
- Atıf harfidir.
- Fau's-sebebiyye'nin muzari fiili gizli أَنْ ile nasbetmesi için kendisinden önce nefy (olumsuzluk) veya taleb (emir, nehy, soru...) bulunması gerekir.¹⁷ Örneğin;
“Başarman için çalış”; (فَتَنْجَحْ), أُدْرُسُ فَتَنْجَحْ

6. Vavu'l-Ma'iyye (Beraberlik vavı) واو المعية

- Muzari fiili gizli أَنْ ile nasbeden harflerdir.
- Atıf harfidir.
- Vavu'l-maiyye'nin muzari fiili gizli أَنْ ile nasbetmesi için fau's-sebebiyyede olduğu gibi, kendisinden önce nefy veya taleb (emir, nehiy, istifham...) bulunmalıdır.¹⁸ Örneğin; “Aynısını yaparken kötü ahlaktan (birini) yasaklama,” لَا تَنْهَ عَنْ خُلُقٍ وَ تَأْتِي مِثْلَهُ

C. Muzari Fiilin لَنْ ile Olan İrabı:

Yukarıda da izah ettiğimiz gibi لَنْ diğer nasb edatlarından farklı olarak istikbalin nefyi/ geleceğin olumsuzluğu anlamı vermektedir. Konuyla ilgili ayrıntıya ilerleyen konularda yer verileceği için konuya hazırlık mahiyetinde şu iki örnekle somutlaştırılabilir:

لَنْ أَكْذِبَ; Asla yalan söylemeyeceğim;

لَنْ: Fiil-i muzariyi nasbeden edat, sukun üzere mebni

Muzari fiil لَنْ ile mansub, nasb alameti fetha, fail müstetir, أَنَا taktir : أَكْذِبُ edilir.

لَنْ يَدْخُلَ الْكَافِرُونَ الْجَنَّةَ. Kâfirler asla cennete giremeyecekler.

لَنْ: Muzariyi üstün okutan gelecekte kesin olumsuzluk harfi (âmil)

¹⁷ bkz. Antâkî, a.g.e, s. 82.

¹⁸ bkz. Antâkî, a.g.e, s. 82.

يُدْخَلُ : ile Memsub muzari

الكافرون : ile و ref'i Fail

II. BÖLÜM

لَنْ'İN MAHIYETİ

I. لَنْ'in Mahiyeti

لَنْ'in mahiyetinden maksadımız; لَنْ'in yapısı, hükümleri, manası ve cezmetmesi, basit mi mürekkep mi olduğu, asli olup olmaması, dua ifade etmesi ve benzeri konuları ele alıp incelemeye çalışacağız. Zira لَنْ bir varlığı nitelendiren bir edat olup olmadığı ve bu konudaki ihtilaflar başlı başına geniş bir araştırma konusudur. Burada sadece bu harfin yapısı ve ne anlamlara geldiği konu edilecektir.

A. لَنْ'in Yapısı

لَنْ'in yapısından maksat bu edatın türemiş mi yoksa basit mi olduğu hakkındadır. لَنْ'in binası konusunda nahivcilerin ortaya koydukları görüşler hem çok zengin hem de dil açısından oldukça edebi özellikler ifade etmektedir.

1. لَنْ'in Yalın veya Birleşik Olması

لَنْ'in *müstakil* ya da *iki harften oluşması* konusunda temel görüşünü Halil b. Ahmed ileriye sürmektedir. Bütün tartışmalar ve ihtilafın temelinde Halil b. Ahmed'in görüşleri dikkate alınarak ya aksine delil getirilmekte ya da kabul görmektedir.

a. لَنْ'in لا ve أَنْ'den Oluştığı Görüşü

لَنْ konusunda Halil b. Ahmet'in görüşlerini iki başlık altında toplayabiliriz:

aa) Birincisi cumhurla aynı görüşü paylaştığı için meşhur olmayan görüşüdür. Diğer rivayet de Halil'den nahivciler arasında meşhur görüşüdür ki Kisâf (v. 189/805) ve Hazneci de aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Buna göre; لَنْ harfinin

olumsuz لا ile mastar أن'den türemiş olduğu görüşüdür.¹⁹ Sonra أن'in hemzesi hafiflik sebebiyle veya sebepsiz atılmasıyla iki sakin elif ve nun harfleri karşılaşmış böylece elif de atılarak لَنْ'e dönmüştür. Bu konuya yani لَنْ'in aslı üzere gelmesi konusunda Tarafe b. el-Abd'ın şu şiirinde geçen mısra örnek verilebilir;

يُرْجِي الْمَرْءَ مَا لَا أَنْ يُلَاقِي وَتَعْرِضُ دُونَ أَدْنَاهُ الْخُطُوبُ²⁰

“Kişi, karşılaşamayacağı şeyleri umut eder, en azı için bile engeller ortaya çıkar,” (yani kişinin sevmediği ot burnunun dibinde biter) beytinde örnek olarak verilmiştir.²¹

Bu durum ما إن لا يلاقي anlamını taşıdığı iddiasıyla reddedilmiştir. Yani أن harifinin hemzesi meksûr ve لا'dan öncedir. Şelevbin'e göre; Halil'in bu görüşte olmasının sebebi fiilde amel eden harfleri olabildiğince az kabul etmesindedir. Onlardan birisi de أن'dir. Çünkü Halil'e göre; لَنْ'in لا+أَنْ'den; إِنْ'den de إِنْ+أَنْ'den oluştuğunu söyler. Yine ona göre كَيْ kendi başına nasb edici değildir, aksine ondan sonraki muzari gizli bir أَنْ ile mansup olmuştur. Böylece muzari fiili nasb eden sadece ان olmuştur.²² لَنْ'den çıkan nefiy ve nasb manası لَنْ'den toplanmıştır. Çünkü لا nafiye muzariyi nasbetmeyip sadece olumsuzluk verirken; أَنْ nasb eder fakat olumsuzluk yüklemmez. Halil'e göre; لَنْ'in aslı لا+أَنْ'dir. Fakat konuşmada çok

¹⁹ Ebû Hayyan, Esirüddin Muhammed b. Yusuf el-Ceyyani, *İrtişafü't-Darab min lisani'l-A'rab*, Kahire 1997/1417, II, 390; Zerkeşî, *a.g.e.*, IV, 387; Murâdî, *a.g.e.*, s. 284.

²⁰ Ferahîdî, Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed b. Amr b. Temîm, *Kitâbu'l-'Ayn*, Beyrut 2003, VIII, 350; Zeccâc, Ebû İshak İbrâhim b. es-Seri b. Sehl, *Meâni'l-Kur'an ve İ'râbuh*, (thk. Abdülcelil Abduh Şelebi), Beyrut 1988/1408, I, 160, 161; Sirafî, Ebu Said Hasan b. Abdullah Sirafi Merzübani, *Şerhu Kitabi Sibeveyh*, (thk. Fehmi Ebü'l-Fazl), Kahire 2009/1430, I, 81; Süheylî, Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed, *Netaicü'l-fikr fi'n-Nahv*, (thk. Ali Muhammed) Beyrut 1992, s. 100; Şelubîn, Ebû Ali Ömer b. Muhammed b. Ömer el-Ezdi Ebû Ali, *Şerhü'l-Mukaddimeti'l-Cuzuliyyeti'l-Kebir*, (thk. Türki b. Sehv b. Nezzac Kaybi), Beyrut 1994, II, 474; Hanefî, Ebu's-Suû'd, *İrşâdü'l-Akli's-Selîm ilâ Mezaya'l-Kitâbi'l-Kerîm*, (thk. Abdul Kâdir Atâ), tsz., I, 117; İbn Mâlik, Ebû Abdullah Cemaleddin Muhammed b. Abdullah, *Şerhu't-Teshîl*, (thk. Muhammed Bedevi Mahtun/Abdurrahman Seyyid), y.y. 1990, IV, 15.

²¹ el-Ensârî, Ebu Zeyd Said b. Evs, *en-Nevadir fi'l-Luga*, (Ta'lik Saîd el-Huri Şertûni), Beyrut 1967, s. 264; Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakâiki Gavâmizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvil fi Vücuhi't-Te'vîl*, (thk. Adil Ahmed Abdülmevcud/Ali Muhammed Muavviz), Riyad 1998/1418, IV, 191; Raziyyuddin, Muhammed b. Hasan, *Şerhu'r-Radî 'ale'l-Kâfiye*, Libya 1398, IV, 38; İbn Hişâm en-Nahvî, *a.g.e.*, V, 38.

²² Şelubîn, *a.g.e.*, II, 473; Ezherî, Ebü'l-Velid Zeynüddin Halid b. Abdullah b. Ebu Bekr Vakkad, *Şerhu't-Tasrih ale't-Tavzih*, y.y., 1294, II, 230.

kullandığı için atılma işlemi yapmıştır. وَيَلْمُهُ (vah annesine) yerine وَيَوْمِنَا (vah annesine) kullanımında olduğu gibi yine وَيَوْمِنَا'de de durum böyledir. هَلَّا'nin tek harf kılınması da bunun gibidir ki aslı لا + هل'den oluşmuştur.²³

ab) Başka bir iddia ise: لَنْ'de zaidliğin olmadığı, iki harften oluşmadığı ve müstakil kelime olduğu, iki harf manasını taşıdığı iddia edilmektedir. Ayrıca bu nasb harfleri, tıpkı cezm harflerinden olan لَمْ gibidir. Nasıl ki o iki harften oluşmamışsa bunlar da oluşmamıştır. Eğer durum Halil'in iddia ettiği gibi olsaydı لَنْ زَيْدًا فَلَنْ أَمَا زَيْدًا فَلَنْ أَضْرِبَ ؛ ifadesi doğru olmazdı. Çünkü bu isimdir, fiil ise sıladır. Sanki şöyle demiş gibidir: أَمَا زَيْدًا فَلَا الضَّرْبَ لَهُ²⁴

b. لَنْ'in لا ve أَنْ'den Oluştugu Görüşüne Karşı Çıkanlar

Bu görüşü de iki ana esas etrafında değerlendirmek mümkündür.

ba) Sibeveyh (v. 194/809); fiilinin mamulü olan bir şeyin onun üzerine takaddüm edilebilmesinin caiz olduğunu ifade ederek Halil'e itiraz etmiştir. Mesela، أَمَا زَيْدًا فَلَنْ أَضْرِبَ، gibi لَنْ şayet لا ve أَنْ'den oluşsaydı fiilinin mamulü kendisinin önüne geçmemesi gerekir; çünkü أَنْ sadaret/başlangıç demektir.²⁵ O halde لَنْ fiilinin mamulü kendi üzerine takaddüm etmesi أَنْ ve لَا'den türemediğini gösteriyor. Sibeveyh aynı şekilde لَنْ يَقُومَ زَيْدٌ gibi örnekler tam bir cümle olup takdire ihtiyacı yoktur şeklinde bir itirazı Halil'e yöneltmiştir.²⁶ Eğer لَنْ+لَا'den oluşmuş olsaydı söz eksik kalırdı. Çünkü أَنْ ile fiilden oluşturulmuş olan mastar müpteda yapılı ve gizli bir habere ihtiyaç duyardı, halbuki لَنْ يَقُومَ زَيْدٌ cümlesi tam bir cümle olup takdire

²³ Ferahîdî, *a.g.e*, IV, 103; Sibeveyh, Ebû Bişr Amr b. Osman b. Kanber el-Harisi, *Kitâbu Sibeveyh*, (thk. Abdüsselam Muhammed Harun), Kahire 1982, III, 515; Şecerî, Ebû's-Saadat Hibetullah b. Ali b. Muhammed İbnü's-Şecerî, *Emali İbnü's-Şecerî*, (thk. Mahmud et-Tanâhî), Kahire 1413, II, 180; Tabersî, Ebû Ali Eminüddin Fazl b. Hasan b. Fazl, *Mecmaü'l-Beyân fî Tefsiri'l-Kur'ân*, Beyrut 1995/1415, I, 129; Ezherî, *a.g.e*, II, 230.

²⁴ Sibeveyh, *a.g.e*, III, 515; Tabersî, *a.g.e*, I, 129; Şelubîn, *a.g.e*, II, 474, 475.

²⁵ Sibeveyh, *a.g.e*, I, 134; Murâdî, *a.g.e*, s. 284.

²⁶ Süheylî, *a.g.e*, s. 100; Murâdî, *a.g.e*, s. 285; Şelubîn, *a.g.e*, II, 474, 475; İbn Hişam en-Nahvî, *Muğni'l-lebîb*, I, 284.

ihtiyacı olmaması **لَنْ** nin basit olduğunun yani mürekkep/ birleşik isim olmadığına delilidir.²⁷

bb) Yine Halil'e şöyle itiraz edilmiştir: **لَا+أَنْ** Arapçada ne şiirde, ne de nesirde ihtiyaç duyulmamıştır. Eğer onun aslı **لَا+أَنْ** olsaydı şiirde ve nesirde buna rastlanabilirdi. Önceki şiire şöyle cevap verilebilir. Muhakkak ondaki tercihli rivayet meksûr şekilde nefiy **لَا**'sından önce **إِنْ**'in takaddüm edip (**مَا إِنْ لَا يُلَاقِي**) şeklinde kullanılmasıdır. Yine kelimelerde asıl olan basitliktir. Türemişlik ferîdir ve bu asıldan kesin bir delil olmadıkça dönülmez diye de itiraz edilmiştir.²⁸ Diğer bir itiraz da **لَنْ** ile **لَا أَنْ**'e ne lafız açısından ne de mana açısından uymadığı yönündedir.²⁹

c. لَنْ'in لَا ve أَنْ'den Oluştığı Görüşünü Destekleyenler

Mâzinî (v. 1949), yapılan ilk itirazda Halil'e destek olmuş ve şöyle demiştir: Harfler terkip haline gelince onlarda daha önceden olmayan özellikler meydana gelir. Mesela **لَوْ** harfi “*bir durumun olmayışından başka bir durumun olmayışına*” bağlı bir harf iken **لَا** ile terkip edildiğinde “*bir durumun var olmasından başka bir durumun olmayışını*” ifade eden bir harf olur.³⁰

Müberred de ikinci itiraza şöyle cevap vermiştir: Haber daima bir hazf ile atılmıştır. Takdir edilen şekliyle: **لَا أَنْ تَقُومَ حَاصِلٌ** ; yani **لَا الْقِيَامَ حَاصِلٌ** olarak hasfedilir.³¹

Fakat bu görüşe şu itirazlar gelmiştir: Öncelikle, **لَنْ**'in fiilinin failine **لَا**'yı tekrarlamadan atıf caizdir. **لَنْ يَقُومَ زَيْدٌ وَعَمْرُو** cümlesinde **لَنْ**'in aslı **لَا أَنْ** olarak

²⁷ bkz. Murâdî, *a.g.e.*, s. 285; İbnü'l-Verrâk, Ebu'l-Hasan Muhammed b. Abdullah, *I'lelü'n-Nahv*, y.y 1420, *I'lelü'n-Nahv*, y.y 1420, s. 193.

²⁸ bkz. Murâdî, *a.g.e.*, s. 285; İbnü'l-Verrâk, s. 193.

²⁹ Bua'ymî, *a.g.m.*, s. 400.

³⁰ Cürcânî, Ebû Bekr Abdülkahir b. Abdurrahman Abdülkahir, *Kitâbu'l-Muktesit fî Şerhi İzâh*, (thk. Kazım Bahr Mercan), y.y., tsz., II, 1050.

³¹ Ebû Hayyan, *a.g.e.*, II, 390; İbn Hişâm en-Nahv, *a.g.e.*, s. 374; Murâdî, *a.g.e.*, s. 285.

birlikte müfred olup tevil edilmiş olsaydı bu durumda لَا أَنْ ile menfi isim cümlesinin tekrarlanması gerekirdi.³² Bu durum Kur'an-ı Kerimde konuya örnek olarak;

لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ³³; Güneş'in Ay'a yetişmesi ve gecenin gündüzü geçmesi mümkün olamaz

Diğer bir misalde ise; وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ. وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُمْ³⁴ “Benim taptığıma siz tapacak değilsini, ben de sizin taptıklarınıza tapacak değilim”; ayetlerindeki gibidir. Bu örnekleri aşağıdaki Arap şiirindeki mısralar arasında da لَا’yı tekrarlama atıf yapılması konusunda görmemiz mümkündür:

فَلَا الْجَارَةُ الدُّنْيَا لَهَا تَلْحَيْنَهَا وَلَا الضَّيْفُ فِيهَا إِنْ أَنَاخَ مُحَوِّ³⁵

*Konuğun yok iken çökertilirsen yanında hiçbir yakın bulamaz, yalnız kalırsın.
(yani düşenin dostu olmaz.)*

سُنَيْتٌ فَلَمْ تَبْخَلْ وَلَمْ تُعْطِ طَانِلًا فَسَيَّانٌ لَا دَمَّ عَلَيْكَ وَلَا حَمْدٌ³⁶

“istenildiğinde ne cimrilik yaptın ne de bir fayda versin; seni övmek ve yermek denktir,” (yani istenildiğinde ne öldürdün ne de oldurdun) şekilde ifade edilmektedir.

Diğer bir beyitte ise;

إِذَا الْجُودُ لَمْ يَرْزُقْ خَلَاصًا مِّنَ الْأَدَى فَلَا الْحَمْدُ مَكْسُوبًا وَلَا الْمَالُ بَاقِيًا³⁷

“Cömertlik başa kakmadan arınmış olmadığı zaman ne teşekkürü hak etmiş ne de malı kendine kalmıştır; (yani faydasız bir iş yapmıştır)” şeklinde geçmektedir.

³² Murâdî, a.g.e, s. 285.

³³ Yasin, 36/40.

³⁴ Kâfirûn, 109/3, 4.

³⁵ İbn Hişam en-Nahv, a.g.e, s. 325.

³⁶ Bua‘ymî, a.g.em, s. 400.

³⁷ Mütenebbî, Ebü't-Tayyib Ahmed b. Hüseyin b. Hüseyin el-Kindi Mütenebbî, Divanü'l-Mütenebbî, 1339, IV, 531.

Bahsedildiği üzere, نُنْ fiiliyle beraber müfred tevilde olsaydı Arap şiirinde veya nesrinde bir haber ortaya çıkardı. Bu gibi ifadeler Araplardan duyulmadığına göre bu نُنْ'ın fiiliyle beraber tam bir kelam olup teville ihtiyacı olmadığına delildir. Bu olumsuz لا nafiye ile mastar أن'inden oluşmadığını pekiştirmektedir.³⁸

Araplara göre hazf edilenler iki kısımdır: Bir kısmının aslının kullanılması caiz olduğu gibi ferînin de kullanılması caizdir. Mesela: وَيْلٌ لِّأَمَةٍ ve أَيُّ شَيْءٍ misallerinde aslının kullanılması caiz olduğu gibi أَيُّشٍ ve وَيْلَمَهُ şeklinde ferînin de kullanımı caizdir. Diğer bir kısım ise aslının kullanımı terk edilenler, mesela; sebebiyet “ف” sından sonra muzarinin mansub olması gibidir. Çünkü ondan sonra أن 'in açık olarak getirilmesi Araplardan duyulmamıştır.³⁹

2. نُنْ in ن'unun Asli Olup Olmaması

İbn Keysan Ferrâ'dan نُنْ ve لم'in aslının لا olduğunu elifin nun'a çevrilmesiyle ve نُنْ'ın, elif'in mim (م)'e çevrilmesiyle لم'in oluştuğunu rivayet etmiştir. Ferra لم ve نُنْ aslının bir olduğunu iddia eder ve م ile ن, لا'nın elifinden geldiğini söylemiştir.⁴⁰

İbn Yaiş de Ferrâ'nın نُنْ ve لم'in asıllarının لا olduğunu rivayet etmektedir. لا'nın elifi نُنْ edatında ن'a لم'de ise م'e çevrilmiştir. Bunun nasıl bulduğu bilinmez, sadece metinlerde geçebilir.⁴¹

Halil, Ferrâ'nın نُنْ'ın aslında لا olduğunu elifin nun'a çevrildiği görüşüne karşı çıkmıştır. Bu görünüşe terstir ve bir çeşit gaybi bilgidir. Ferrâ'nın bu iddiasının da bir delili yoktur.⁴² Elifin ن'a çevrilmesi kurala aykırıdır ve Arapçada benzeri

³⁸ Mütenebbî, *a.g.e.*, IV, 531.

³⁹ Siyrafî, *a.g.e.*, I, 82.

⁴⁰ Esterabadî, *a.g.e.*, IV, 38; İbn Nureddin, *a.g.e.*, s. 422, 423.

⁴¹ Siyrafî, *a.g.e.*, I, 83; İbn Yaiş, Ebü'l-Beka Muvaffakuddin Yaiş b.Ali b.Yaiş el-Esedi, *Şerhu'l-Mufassal*, Kahire tsz. , IV, 17; İbn Hişam, *a.g.e.*, I, 284.

⁴² Sibeveyh, *a.g.e.*, III, 515; Süheylî, *a.g.e.*, s. 100; İbn Yaiş, *a.g.e.*, IV, 17; Esterabadî, *a.g.e.*, IV, 39; İbn Nureddin, *a.g.e.*, s. 425; Murâdî, *a.g.e.*, s. 285.

olmayan bir durumdur.⁴³ Asıl olan vakıf halindeki ن'u hafifenin أ'e çevrilmesinde olduğu gibi asıl olan ن'un أ'e çevrilmesidir.

Mesela; *بُتُّنِ اِنَاتِجِي كَافِرِي جَهَنَّمَ كُلِّ كَفَّارٍ عَنِيدٌ*⁴⁴ *Bütün inatçı kâfirleri cehenneme atın* ayetinde hitap cehennem bekçisi Maliktir ve o bir kişidir. Bazıları hitabın önceki ayette geçen saik ve şahide döndüğünü söyler bu durumda ayet de delilimiz olmaz. Şiirde şairin dediği gibi:

وَدَا النَّصْبِ الْمَنْصُوبَ لَا تَنْسُكُنَّهُ وَلَا تَعْبُدِ الْأَوْثَانَ وَاللَّهِ فَاعْبُدْ

“Atanmış makam sahibine ibadet etme; putlara değil yalnızca Allah’a ibadet et!”

وَصَلِّ عَلَى حِينِ الْعَشِيَّاتِ وَالصُّحَى وَلَا تَحْمُدِ الشَّيْطَانَ وَاللَّهِ فَاحْمُدَا⁴⁵

Gece gündüz Allah’a dua et, Şeytana değil yalnızca Allah’a şükret!”

ن şeklinde muhaffef *فَاعْبُدْنِ*, *وَاحْمَدْنِ* kelimelerinin aslı *فَاعْبُدَا*, *فَاحْمُدَا* ile. Sakin te’kid ن'u sebebiyle elife çevrildi. Başka şiirde:

يَحْسَبُهُ الْجَاهِلُ مَا لَمْ يَعْلَمَا شَيْخًا عَلَى كُرْسِيِّهِ مَعْمَمَا

Cahil bilmediğini kürsü üzerinde sarıklı bir şeyh zanneder. (Yani bir kimse bilmediği şeyleri her zaman gözünde büyütür) Yani *ما لم يعلمن* anlamındadır. Bunun benzerleri Arapçada çoktur.⁴⁶

بَادِ هَوَاكَ صَبْرَتَ أَمْ لَمْ تَصْبِرَا وَبُكَكَ إِنْ لَمْ يَجْرِ دَمْعُكَ أَوْ جَرَى⁴⁷

Sen sabretsen de sabretmesen de sevginin gözü kör, gözyaşın aksa da akmasa da sen ağladın. Yani *لَمْ تَصْبِرَنَّ* kelimesinin aslı *لَمْ تَصْبِرَا* şeklindedir.

⁴³ İbn Hişam, *a.g.e*, V, 373.

⁴⁴ Kâf, 50/24.

⁴⁵ Bua‘ymî, *Mecelle Câmiatü'l-Ummi'l-Kurâ*, s. 401.

⁴⁶ Sibeveyh, *a.g.e*, III, 516; Ebû Zeyd, *Nevâdir*, s. 164.

⁴⁷ Mütenebbî, *a.g.e*, II, 160.

Bu görüşe; ن' nun elife çevrilmesinin vakıf halinde olması gerekçesiyle itiraz edilmiştir. İfade bitiştirildiğinde vakıf yapmayınca ن geri gelir, نُن üzerine vakıf yapılmaz. Aksine sonrasına bitiştirilmesi gerekir ve kıyası bozacak şekilde kesilmez, denilmiştir. Yine; onun görüşü sarf kurallarına ters olduğu gibi Arapçanın ağırdan hafife geçme metoduna da terstir, gerekçesiyle de itiraz edilmiştir. Çünkü “ن” (makta) hece olduğu halde, elif sadece sestir. Ses makta’dan/heceden daha hafiftir. Bu görüşe bir itiraz da لا’nın harfi mühmel (ameli olmayan bir harf) olmasıdır. نُن ise ameli olan bir harftir. Ameli olan bir harf, ameli olmayan bir harfe nasıl hamledilebilir.⁴⁸

B. نُن’in Hükümleri

1. نُن’in لم gibi Cezm Etmesi

Âlimlerden bir grup نُن’in (fiil-i muzariyi) cezm etme hususunda نَم’e benzediğini söylemişlerdir. Ebu Ubeyde’nin rivayetine göre bu durum bazı Arapların lügati olup nadirdir. Bu görüş için bazı deliller ileri sürmüşlerdir. Mesela bu misallerden bir tanesi de şairin şu sözüdür.⁴⁹

أَيَادِي سَبَا يَا عَزَّ مَا كُنْتَ بَعْدَكُمْ فَلَنْ يَحِلَّ لِلْعَيْنَيْنِ بَعْدَكَ مَنْظَرٌ⁵⁰

“Ey Azze ellerim Sebe gibidir! Sizin alıkonulan nimetler olmanız bana ağır geldi; senden sonra şu iki göze hiçbir manzara girmez/tatlı gelmez” mısrasında نُن fiilini zaruri olarak cezmederek illetli harf olan و harfini silmiş.

Misallerden bir diğeri ise;

هَذَا ثَنَاءٌ فَإِنْ تَسْمَعُ بِهِ حَسَنًا⁵¹ فَلَنْ أُعْرَضُ أَبَيْتُ اللَّعْنِ بِالصَّدْفِ

“Eğer işitirsen bu güzel bir övgüdür, lanetten irak olasin;” misalinde ise نُن, اعْرَضُ fiilini cezmetmiş ve son harekesini sakın yapmıştır.

⁴⁸ Sibeveyh, a.g.e, III, 516; Ebû Zeyd, *Nevâdir*, s. 164.

⁴⁹ Halebî, a.g.e, I, 204.

⁵⁰ Ebû ‘Ali el-Kâlî, *el-Maksûr ve’l-Memdûd*, (thk. Ahmed Abdül-Mecid Herîdî), y.y 1419, s. 274; Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed, *el-Müstaksa fî Emsali’l-Arab*, Beyrut 1987, II, 90; İbn Nureddin, a.g.e, s. 422, 423.

⁵¹ İbn Nureddin, a.g.e, s. 424.

Başka bir örnek ise Hüseyin b. Aliyi (r.a) öven bir bedevinin sözüdür:

لَنْ يَخِبَّ الْآنَ مِنْ رَجَائِكَ مَنْ حَرَكَ مِنْ دُونِ بَابِكَ الْحَلْقَةَ⁵²

“Kapının ötesinde halkayı hareket ettiren kimse, şimdi senin ihsanını yitirmesin;” (Senin kapının önünde duran kimse eli boş dönmesin) mısrasında ise لَنْ, fiilinin illetli harfini hazf ederek cezmetmiştir.⁵³

Kurtubînin⁵⁴ ve İbn Mâlik’in rivayet ettiği melek’in rüyada Abdullah İbn Ömer için söylediği: لَنْ تَرَعُ لَنْ تَرَعُ⁵⁵ ilgili olarak İbn Mâlik ”doldurma” لَنْ تَرَعُ ifadesinde açık bir anlaşılmazlık, müphemlik olduğunu ifade etmektedir. Ona göre لَنْ, fiilin mansup olmasını gerektirir. Ama bu sözde nasbın yerini cezm üstlenmiştir.⁵⁶

Fiil لَنْ ile cezm olur görüşünde olanlara göre ise bu sükûnun, cezm sükûnu olması caizdir. Kisâf’ye ait olan bu görüşe delil olarak ise; rivayet edilen beytin (yani لَنْ يَحِلُّ ile rivayet edilen beytin) mana bakımından لَمْ يَحِلُّ olması daha güzeldir. Çünkü adamın şikâyeti, kadının kendisinden ayrıldıktan sonra izzetinin düştüğü haledir ve o darmadağın olmuştur. Kadının, şairden ayrılığında beri şairin hâli لَمْ يَحِلُّ hiç iyi olmadı. Bu mana, beyit hakkında verilen hoş ve uygun bir manadır. Sevginin olduğuna da delalet eder. Bu mananın da لَنْ ile değil de لَمْ ile olması daha tutarlı ve uygun bir manadır. Çünkü geçmiş zamanın gelecek zaman olabilmesi imkânsızdır. Ama (لَنْ يَحِلُّ- hoş olmayacak) manasında edilen rivayet ise tutarsızdır.

⁵² İbn Hişam en-Nahvî, *a.g.e.*, V, 375; Abdülhamid, es-Seyyid Muhammed Abdülhamid, *Şerhu'l-Eşmunî*, Kahire tsz., III, 278.

⁵³ Ebû Hayyan, *a.g.e.*, IV, 1643; İbn Hişam en-Nahvî, *a.g.e.*, I, 285; Halebî, *a.g.e.*, I, 204.

⁵⁴ Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *el-Câmi li ahkâmî'l-Kur'an*, (tsh. Hişam Semîr el-Buhari), Riyad 2003/1423, I, 163.

⁵⁵ İbn Ömer anlatır; “Bir kimse Hz. Peygamber sağlığında rüya görürse bunu Rasulullah’a anlatırdı. Ben de Rasulullah’a anlatayım diye rüya görmeyi istemiştim. Rasulullah zamanında mescidde uyurdum. Genç bir delikanlı idim. Bir keresinde rüyamda sanki iki meleğin beni alıp Cehennem’e götürdüklerini gördüm. Bir de baktım ki cehennem kuyunun içi gibi örülmüştü, iki de dikmesi vardı. Kuyunun içine baktım bir de ne göreyim tanıdığım birtakım kimseler. Hemen “Euzü billahi min en-Nar” demeye başladım. Karşıma diğer bir melek çıktı; bana korkma, senin için korku yoktur dedi. Diğer iki melek bıraktı. Rüyamı Hafsa’ya anlattım. Hafsa da Rasulullah’a anlatmış, o da “Abdullah ne güzel bir kimsedir. Keşke bir de gece namazı kılsaydı” buyurmuş. Abdullah b. Ömerin oğlu Salim, “Abdullah b. Ömer bundan sonra geceleyin çok az uyurdu” demiştir. bkz. Zebîdî, Ahmed b. Ahmed ez-Zebîdî, *Sahihi Buhari Muhtasari Tecridi Sarih Tercemesi ve Şerhi*, (trc. Kâmil Miras), Ankara 1985, I, 281.

⁵⁶ İbn Mâlik Tâî, Ebû Abdullah Cemaleddin Muhammed b. Abdullah, *Şevahidü't-Tevdih ve't-Tashih li-Müşkilati'l-Câmi's-Sahih*, (thk. Taha Muhsin), Beyrut 1985, 158, 159.

Çünkü onda daha önce durumunun iyi olduğunu ikrar ve tasdik eder. Sanki kadın şairi bunun üzerine azarlıyor ve şair de ondan dolayı meydana gelen şeye üzülmüyor ve şair sevgili kendini affetse bile halinin iyi olmayacağını vurguluyor.⁵⁷

A'rabînin Hz Hüseyin'i övdüğü beyit hakkında Bağdadî: Bu beyti Ebu'l Hasan İbn et-Tarave sesli (kaside gibi) okumuştur. Öyleyse nasıl olurda **لُنْ** ile **الآن** birleşir. **الآن** ancak **لم** ile zikredilir. Bana "başarısızlığı **الآن** (şimdi) ile mukayyed, istikbal ile de menfî kıl" demek doğru değildir. Başarısızlık **الآن** (şimdi) ile mukayyettir. Batalyevsî'ye (v. 1127) göre; A'rabî **لُنْ** ile cezm eder. Lihyânî de (v. 210) bunu bazı Arapların nevasıblarla (nasbedenle) cezm ettiklerini; cevazımlarla da nasb ettiklerini söylemektedir.⁵⁸

Aynı şekilde beyitte (**لُنْ اعرَضَ**) eski kaynaklarda **لم اعرَضَ** veya **ما عرضت** olarak rivayet edilmiştir ve **لُنْ اعرَضَ** ve **ما عرضت** mana bakımından **لُنْ اعرَضَ** den daha sağlamdır. Çünkü şair beyitte nefisini suçlamadan nefy ediyor. Esasında bu töhmeti inkâr ediyor. **لُنْ اعرَضَ** rivayetinde ise kendisine atılan suçlamayı doğrulayıp bir daha dönmeyeceğini belirtme durumu var. Suçlamayı inkâr etmek ile doğrulamak arasındaki uzaklık farkı açıkça görülmektedir.⁵⁹

İbn Ömer'in en meşhur hadis rivayeti **لم ترع لم ترع** şeklindedir; ancak **لُنْ ترع** **لُنْ ترع** mana bakımından daha güzel ve tutarlıdır. Çünkü burada İbn Ömer'in gelecek günlerde korkamayacağına müjde vardır.⁶⁰ Sonuç olarak **لُنْ** ile cezm Lihyânî'nin zikrettiği gibi bazı Arapların lügatidir; ancak zayıf bir lügattir. Kaide olarak da ele alınmaz. İleri sürdükleri deliller ise görüldüğü gibi itirazdan salim değildir.⁶¹

Süheylî'ye göre **لُنْ** cezm edici bir harf olmalıdır. Çünkü **لُنْ**, fiillere ait bir nefy harfidir. Onun irabı da cezm olmalıdır ki lafız ile mana birbirine uysun.⁶²

⁵⁷ İbn Mâlik Tâî, *a.g.e.*, s. 160.

⁵⁸ İbn Hişam en-Nahvî, *a.g.e.*, V, 161.

⁵⁹ İbn Mâlik Tâî, *a.g.e.*, s. 160.

⁶⁰ İbn Mâlik Tâî, *a.g.e.*, s. 158-160.

⁶¹ Sehavî, Ebü'l-Hasan Alemüddin Ali b. Muhammed b. Abdüssamed, *Sifri's-Sa'ade ve Sefri'l-İfâde*, (thk. Muhammed Ahmed Dali), Dımaşk 1983, s. 565.

⁶² Süheylî, *a.g.e.*, s. 100.

2. لَنْ ile Dua İfade Edilmesi

Nahiv âlimleri arasında muhatap veya gaib üzerine لَا'ı nafiye ile muhatap ve gaibin üzerine dua için kullanılması konusunda ihtilaf yoktur. Ancak mütekellim yâsi'nın dua manası ifade ettiğini Ebu Hayyân kabul etmemektedir.⁶³ İbn Usfur (v. 663) ve İbn Hişam⁶⁴ ise şairin şu sözünü delil getirerek caiz demişlerdir:

لَنْ تَزَالُوا كَذَلِكُمْ ثُمَّ لَا زَلْتُمْ خَالِدًا خُلُودَ الْجِبَالِ⁶⁵

Bu şekilde itaatli kalmaya devam ettiniz dağlar gibi ebedi kalasınız; (Allah ömrünüzü uzun etsin) mısrası dua anlamında inşâi cümledir.

Burada ifade edilen “لَنْ تَزَالُوا” ile dua için haber vardır.⁶⁶ Konu ile ilgili diğer bir beyit ise şöyledir:

لَنْ تَزَالُوا كَذَلِكُمْ ثُمَّ لَا زَلْتُمْ لَهُمْ خَالِدًا خُلُودَ الْجِبَالِ

“Bu şekilde itaatli kalmaya devam ettiniz dağlar gibi ebedi kalasınız.” Yani sonsuz dağları onlar için yurt kıl anlamında bir yakarış vardır. Beyitte “لَنْ” ile dua konusunda bir şey bilinmiyor.⁶⁷ Asıl olan emir ve nehiy lafızları üzerine gelmesidir. Lakin hal'e delalet ettiği zaman ondan dua kastedilebilir.⁶⁸

İbn Hişam yukardaki şiirde duanın fiili mütekellim'e isnad edilebilirliğini iddia etmiştir. Şairin لَا زَلْتُمْ cümlesini atıf yapmasını delil edinir ki o يَزَالُوا

⁶³ İbn Hişam en-Nahvî, *a.g.e.*, V, 156.

⁶⁴ Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Hişam b. Eyyûb el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısrî (v. 218/833), Basra'da doğdu. Birçok kaynakta Yemenli Himyer kabilesinin Meâfirî koluna mensup olduğu kaydedilmektedir. Zehebî ise onun Zühl kabilesinin Sedûs kolundan olduğunu, Ebû Saîd b. Yûnus'un zamanımıza intikal etmemiş olan Târîhu Mısr adlı kitabındaki rivayete dayanarak belirtir. İbn Hişam tahsilini Basra'da tamamladı. Daha sonra Mısır'a gitti ve ölünceye kadar Fustat şehrinde yaşadı. Onun Basra'dan ne zaman ayrıldığı ve Mısır'a gitmeden önce tahsil için diğer ilim merkezlerine seyahat edip etmediği bilinmemektedir.

⁶⁵ İbn Hişam en-Nahvî, *Evdahü'l-Mesalik ila Elfiyyeti İbn Malik*, Beyrut 1980, IV, 150; İbn Hişam en-Nahvî, *a.g.e.*, I, 284; İbn Nureddin, *a.g.e.*, s. 426, 427.

⁶⁶ Ezherî, *a.g.e.*, II, 230.

⁶⁷ Ezherî, *a.g.e.*, II, 230; İbn Hişam en-Nahvî, *Evdahü'l-mesalik*, IV, 150; İbn Nureddin, *a.g.e.*, s. 427.

⁶⁸ İbn Serrac, Ebû Bekr Muhammed b. Seri b. Sehl el-Bağdadi, *el-Usûl fi'n-Nahv*, (thk. Abdülhüseyn Fetilî), Beyrut 1985, II, 171; Ebû Hayyan, *a.g.e.*, II, 390.

cümlesi üzerine kurulan inşaî bir cümledir. Eğer ilki *haberî* olsaydı işte o zaman üzerine *inşâiyye* atfının atılması doğru olurdu. Ve onunla beraber mütekellim ta'sı ve muhatap kâf'ı ile olan **لا زلت لكم** cümlesi vardır. Bu durumu bazı nahivcileri rivayet etmişlerdir. Tâ'nın fethası ile ve gaib zamir ile olan **لا زلت لهم** rivayeti *ed-Divanî'nin* rivayetidir. Manası da “*Ey hâlâ*” (*devamlı*) *methedilen ssiz de dağların ebediliği gibi ebedi kalasınız.*⁶⁹ Burada övülen dağların orada bulunanlar için sonsuz bir yurt olması temennisiyle dua edilmektedir.

Bağdadî'ye göre; onun (لَنْ يَزَالُوا) deki gaib zamiri ile olan sözü; *gasp eden, söven, öldüren düşmanlara* racidir. **لا زلت** sözü ise onunla beraber *savaşıp kazanan dostlarına* racidir ki onlar bu hitapla methedilmişlerdir, gaib zamirinin kullanılması onlara atfendir. Bütün bu zikredilenlerden anlaşıldığına göre bu beyit sahih rivayete hilafen nahiv kitaplarında da görülmüştür.⁷⁰

Yukarıda ifade edilenleri beddua manasında gelen bir örnekle somutlaştırabiliriz;

Nabiğ'a'nın;

إِنَّ فَلَ رَفَعْتُ سَوْطِي إِلَى يَدِي مَا قُلْتُ مِنْ سَيِّئٍ مِمَّا رَمَيْتَ بِهِ⁷¹

Senin söylediğin kötü sözleri ben söylemedim, öyleyse kırbacım benim ellerime yükselmez; beyti de buna örnek olarak sayılabilir.

3. لَنْ ile Mamulü Arasına Fasıla Girmesi

لَنْ ile mamulü arasındaki fasıladan maksat; لَنْ ile ondan etkileneni birbirinden ayırt etmektir. Fiillerde asıl olan amel etmesidir. Bundan dolayıdır ki fiiller öne alınan, tehir edilen, lafızda zikredilen, lafızda gizlenmiş olan, kendilerinden üretilene bitişik ve kendilerinden üretilenden ayrı olarak amel ederler. Harfler ise onlar zayıf

⁶⁹ Bua'ymî, *a.g.m.*, s. 403.

⁷⁰ İbn Hişam en-Nahvî, *Muğni'l-lebîb*, V, s. 157.

⁷¹ Bua'ymî, *a.g.m.*, s. 403.

amillerdir. Mutekaddimde amel etmezler. Söze yabancı olan kişi onun ve ma'mulünün aralarını ayırt edemez.⁷²

يقوم لَنْ fiil-i muzariyi nasb eder. Mutekaddim olarak katiyen amel etmez. لَنْ denilmez. لَنْ ile mamulü arasına fasıla konulmaz. لَنْ زيد denilemez. Fakat Araplar zarf, car, mecrur ve kâsemi ayrıntıyla ele aldılar ve harfle mamulünün arasını amel etmesi ile ayırdılar. Araplardan bu şekilde fasıla ile ilgili şu rivayetler gelmiştir:

فَلَا تَلَحَّنِي فِيهَا فَإِنْ بِحُبِّهَا أَخَاكَ مُصَابُ الْقَلْبِ جَمَّ بِلَابِلِهِ⁷³

“Beni bu konuda kınamayın çünkü onun sevgisi sebebiyle kalbimde vesveseler çoğaldı.” (O kadına olan sevgimden dolayı beni kınama çünkü kardeşinin kalbini onun sevgisi kaplamıştır.)

Bu örnekte إِنَّ ismi ile arası açılmıştır. إِنَّ ve ان‘in ismi ve haberin arası, haberin mamulü olan car ve mecrur ile fasıla edildiği gibidir, cümlede aslında (فإن) şeklinde. Araplardan duyulduğu gibi:

إِنَّ وَاللَّهِ نَرَمِيهِمْ بِحَرْبٍ تُشِيبُ الطِّفْلَ مِنْ قَبْلِ الْمَشِيبِ⁷⁴

“O zaman yemin olsun ki, onlara öyle bir savaş açarız ki, çocuklar (korkudan) ihtiyarlamadan önce saçları ağarır.” Bu şiirde إِنَّ ile fiilin arası وَاللَّهِ yai kase m uslubuyla arası açılmıştır.

Araplarda şiir için zaruret duyulduğunda bazen gramer kuralları dikkate alınmayabilir:

لَنْ مَا رَأَيْتُ أَبَا يَزِيدَ مُقَاتِلًا أَدَعِ الْقِتَالَ وَ أَشْهَدُ الْهَيْجَاءَ⁷⁵

Manası; Eba Yezid’i savaşıyor olarak gördüğüm sürece savaşı asla terketmeyeceğim ve savaşa tanık olacağım. Burada ما mastar ve zarf niteliğindedir.

⁷² Bua‘ymî, a.g.m, s. 404.

⁷³ Bua‘ymî, a.g.m, s. 404.

⁷⁴ Bua‘ymî, a.g.m, s. 404.

⁷⁵ İbn Usfur, Ebü'l-Hasan Ali b. Mü'min İbn Usfur el-İşbili, Zarairü's-Şi'r, (thk. Seyyid İbrâhim Muhammed), Beyrut 1980, s. 201.

Mastar ile kendinden sonrakini bir sonrakine bağlar. Şiirin bu mısrasına baktığımız zaman لَنْ ما رايت ابا ile لَنْ fiilinin arası açılmış olduğunu görmemiz mümkündür. لَنْ ما رايت ابا لَنْ ما رايت ابا يزيّد مقاتلا aslı لَنْ ما رايت ابا يزيّد مقاتلا⁷⁶ İbn Cinnîye göre; cezim (ع) car'a (ع) benzetilmiş ve araları car ile mecrurun ayırt edildiği gibi ayırt edilmiştir. Bu şiir Araplardan لَمْ ile fiilin arası açılmış olarak da rivayet edilmiştir:

لَمْ رَأَيْتُ أَبَا يَزِيدَ مُقَاتِلًا أَدَعَ الْقِتَالَ لَنْ أَدَعَ الْقِتَالَ مَا رَأَيْتُ أَبَا يَزِيدَ مُقَاتِلًا⁷⁷

Manası: “Ebu Yezid’in savaştığını gördüğüm halde henüz savaşı terketmedim Ebû Yezid savaştığı sürece asla savaşı terketmeyeceğim.”

"بَلَّغَنِي أَنَّ الزَّيْدَ فِي الدَّارِ" (muhakkak ki) Zeyd'in evde olduğu haberi bana ulaştı. Burada أَنَّ ile isminin arasının ayrıldığı gibi لَنْ i'ye benzetmiştir. Onunla mensubunun arasını zarf ile ayırmıştır. Diğer bir misal olarak; مَا رَأَيْتُ أَبَا يَزِيدٍ أَيَّ مَدَّةٍ; مَا رَأَيْتُ أَبَا يَزِيدٍ أَيَّ مَدَّةٍ⁷⁸ cümlesinde de İbni Uşfur; mütelazim (ayrılmaz) olup da ayırt edilmesi zarurî olanlar hakkında: "ondan bir tanesi de; ardından fiil gelen harflerdir," demiştir ve misal olarak şairin aşağıdaki beytini göstermiştir:

لَنْ مَا رَأَيْتُ أَبَا زَيْدٍ مُقَاتِلًا أَدَعَ الْقِتَالَ وَ أَشْهَدُ الْهَيْجَاءَ

لَنْ ile fiilin cümlesinde لَنْ أَدَعَ الْقِتَالَ و اشهد الهيجاء ما رايت ابا زيد مقاتلا arasını ona birleşen ona ayırmıştır. Şairin aşağıdaki beyitinde olduğu gibi mamulün fiilin önüne geçmesi de caizdir.⁷⁹

مَهْ عَادِلِي فَهَائِمًا لَنْ أَبْرَحَا بِمِثْلِ أَوْ أَحْسَنَ مِنْ شَمْسِ الضُّحَى⁸⁰

“sus ey kınayan! Kuşluk güneşi veya daha güzeli sebebiyle ben asla burayı korkarak terketmem.” Bu beyitte لَنْ edatı فَهَائِمًا olan fiilin haberinin önüne geçmiştir.

⁷⁶ Ebû Hayyan, *a.g.e.*, II, 391; İbn Hişam en-Nahvî, *a.g.e.*, I, 284.

⁷⁷ İbn Cinni, Ebü'l-Feth Osman b. Cinni el-Mevsili, *el-Hasâis*, (thk. Muhammed Ali en-Neccâr), Beyrut tsz., II, 411.

⁷⁸ İbn Cinni, *a.g.e.*, II, 411.

⁷⁹ İbn Cinni, *a.g.e.*, III, 411; İbn Uşfür, *a.g.e.*, s. 201.

⁸⁰ İbn Mâlik Tâî, *a.g.e.*, s.103.

4. نُنْ'ın Kasemin Cevabına Gelmesi

Araplar menfi muzariyi kasemin cevabına getirmişlerdir. Onlara göre meşhur olan muzarinin لا، إن veya ما ile nefyedilmesidir.⁸¹ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ⁸¹ ayetini لا'yı nafiye'nin kasem olarak alınmasına örnek olarak gösterebiliriz. Şair'in şu beyti de لا'yı nafiye'nin kasem olarak alınmasına delil olarak ifade edilmiştir:

لَنْ عَادَ لِي عَبْدُ الْعَزِيزِ بِمِثْلِهَا وَ أَمْكَنْتَنِي مِنْهَا إِذْنٌ لَا أَقِيلُهَا⁸²

“Eğer Abdülaziz onun gibisiyle bana dönse ve bana o imkanı verse o zaman ona hiçbir söz söylemem.”

Nefyin ما ile misaline örnek olarak şairin;

لَعَمْرُكَ مَا تَدْرِي الضَّوَارِبُ بِالْحَصِي لَا زَاجِرَاتُ الطَّيْرِ مَا اللَّهُ صَانِع⁸³

“Yemin olsun ki çakıl taşlarını atanlar onu kuşların cezalandırmayıp Allah'ın yaptığı bilmezler” beytini misal olarak verebiliriz.

Nefyin أن ile misali hakkında da şairin şu beyti: و الله ان يعلم بهذا إلا زيد “Vallahi bunu ancak Zeyd bilir.” Nahivciler bu duruma cevaz vermişlerdir. ما، لا veya ان harflerinden biri fiili mazi ile birlikte olursa nefyin hazfedilmesi caiz olur. Çünkü bu harfler asılda kullanılmazlar. Mesela; قَالَوَا تَاللَّهِ تَفْتَوُوا تَذَكُرُ يُوْسُفَ⁸⁴ “Allah'a yemin ederiz ki, Yusuf'u yanıp durman seni bitkin düşürecek veya helak olacaksın” ayetinde olduğu gibi; yani لا تفتا⁸⁵ tir.

Nahivcilerin büyük bir kısmı nefy edatlarından لم ve نُنْ ile kasemin elde edilmesinin caiz olmadığını belirtmektedirler. Raziyyuddin, amili harfi amelinin

⁸¹ Nisâ, 4/65.

⁸² Bua'ymî, *Mecelle Câmiatü'l-Ummi'l-Kurâ*, s. 405.

⁸³ Ebû Akil, Lebid b. Rebia b. Malik, *Şerhu Divanı Lebid b. Rebia el-Amiri*, (thk. İhsân Abbâs), Kuveyt 1984, s. 168.

⁸⁴ Yusuf, 12/85.

⁸⁵ Esîrû'd-Dîn, *a.g.e.*, IV, 1779.

kalması sebebiyle hafzedilmeyeceğini belirtmiştir. Şayet ameli iptal ederlerse hafzedilen nefy edatı muayyen olmaz. Araplardan kasemin cevabını لَنْ ile telakki ettikleri işitilmiştir.⁸⁶

Konuyla ilgili olarak bir beyitte şöyle geçmektedir:

وَاللّٰهُ لَنْ يَّصِلُوْا اِلَيْكَ بِجَمْعِهِمْ
حَتّٰى اَوْسَدَ فِي التُّرَابِ دَفِيْنًا⁸⁷

“Vallahi de ben toprağın içine girinceye kadar ordularıyla asla sana ulaşmayacaklar;” Yine Araplardan cevabı لَمْ ile telakki ettikleri de duyulmuştur. Esmâ’î den rivayet edildiğine göre; kendisinin Arabî’nin birine; “*Senin çocukların var mı?* dediği Arabî’nin de: “*نعم وخالقهم لم تفم عن مثلهم منجبة*” *Evet onları yaratana yemin olsun ki hiç bir ana onlar gibi bir çocuğu doğurmamıştır.*”⁸⁸

A’sa’dan nakledilen beyit şöyledir:

لَنْ مَنِيْت بِنَا عَنْ غَبِّ مَعْرَكَةٍ
تَلْفَنَّا دِمَاءَ الْقَوْمِ نَنْفَلًا⁸⁹

“Şayet bizimle imtihan edilişen savaşın akıbeti hakkında bizi kavminin kanlarından temize çıkmış halde bulamazsın.”

C. لَنْ’in Manası

لَنْ’i bir tek mana etrafında toplamamız doğru olmaz. Yukarıda anlatılan yorumlar ve örneklerden de görüleceği gibi لَنْ, cümle içinde farklı anlamlar kazanmaktadır. Kimi zaman nefyin te’kidi, kimi zaman nefyin te’yidi kimi zaman da dua ve te’bid manaları içermektedir. Bu farklı anlamları aşağıdaki konularda izah edilecektir.

⁸⁶ Raziyyuddin, *a.g.e*, IV, 312.

⁸⁷ Zehmaşerî, *a.g.e*, II, 12; İbn Mâlik, *a.g.e*, III, 207; Murâdî, *a.g.e*, s. 285.

⁸⁸ Bkz. İbn Mâlik, *a.g.e*, III, 207; Ebû Hayyan, *a.g.e*, IV, 1779.

⁸⁹ Bua’ymî, *Mecelle Câmiatü’l-Ummi’l-Kurâ*, s. 405.

1. نُنْ İle Nefyin Te'kidi

Cumhurun söylediği gibi نُنْ muzariyi nasb eden nefy harfidir ve istikbal manası taşımaktadır. Muzari fiile gelecek manası katan س'in başına dâhil olduğu muzari fiili nefy eder. Sibeveyh'e göre; لَمْ أَضْرِبْ sözünü لَمْ أَضْرِبْتُ için nefiydir⁹⁰ ve لَمْ (فعل) kavli için nefiydir, نُنْ de سَيْفَعْل kavli için nefiydir.⁹¹ Ve aynı şekilde dedi ki Halil سيفعل fiilindeki (السين) in نُنْ يفعل fiilinin cevabı olduğunu iddia etmiştir.⁹²

نُنْ'in nefyin te'kidi veya onun te'bidi veya bu ikisine de delalet etmemesi konusunda farklı görüşler vardır. Bu konuda نُنْ ile nefyin te'kidi hususunu çeşitli açılardan ele almaya çalışacağız.

Zemahşerî نُنْ ile nefyin te'kidi sözünü kullanır. Ona göre; istikbalin nefyinde لا'nın yapamadığını te'kid için نُنْ yapar. (لا ابرح اليوم مكاني); “Bugün yerimi terk etmiyorum” dersin, bunu te'kid etmek istersen (نُنْ ابرح اليوم مكاني)⁹³; “Bugün yerimi asla terk etmeyeceğim”, dersin. Zemahşerî'ye göre; نُنْ müstakbelin nefyinde لا'ya benzer fakat o te'kid ziyadeleridir.⁹⁴

نُنْ'in manası, “لا'nın nefyinin te'kididir”. Bu da لا'nın müstakbeli nefyettiğini gösterir. (لَنْ افعل غدا)'i te'kid etmek istersen (لَنْ افعل غدا) dersin. Yine aynı şekilde Kur'an-ı Kerimde Allah (c.c); ⁹⁵ (ان الذين تدعون من دون الله لن يخلقوا ذباب) sizin Allahı bırakıp taptıklarınız bir araya gelseler bir sinek bile asla yaratamayacaklardır, şeklindedir.⁹⁶

⁹⁰ Sibeveyh, a.g.e, I, 135-136; Zerkeşî, a.g.e, IV, 387.

⁹¹ Sibeveyh, a.g.e, IV, 220; İbn Hişam en-Nahvî, a.g.e, IV, 148.

⁹² Sibeveyh, a.g.e, IV, 217.

⁹³ Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-Zemahşerî, *el-Mufasssal ft İlmî'l-Luga*, (haz. Muhammed İzzeddin Saidi), Beyrut 1990, s. 307.

⁹⁴ Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed, *el-Enmûzec*, İstanbul 1323, s. 34.

⁹⁵ Hac, 22/73.

⁹⁶ Zemahşerî, a.g.e, II, 113.

Nefyin نُنْ ile te'kid edilmesi hususunda Zemahşerî'den sonra gelen nahiv âlimlerinden bir kısmı Zemahşeriyi desteklemiş bir kısmı da ona muhalefet etmiştir. İbni Usfur'a göre; لا hususunda Zemahşerî'nin iddiası delilsizdir. Bilakis bazen لا ile nefiy نُنْ ile nefyden daha te'kidli (etkili) olur; çünkü لا ile nefyedilen bazen kaseme cevap olur. Ama نُنْ ile nefy olunan kaseme cevap olmaz. Fiilin nefyi, üzerine kasem edildiği zaman daha te'kidli olur.⁹⁷

İbni Usfur itirazını Zemahşerî'nin “ لا'mı nafıye kaseme cevap olur, نُنْ ise olmaz ve üzerine kasem edilen fiil, üzerine kasem edilmeyen fiilden daha te'kidlidir,” görüşü üzerine bina etmiştir. Lakin bu itiraz şu beyit delil gösterilerek reddedilmiştir;

وَاللّٰهُ لَنْ يَصِلُوْا اِلَيْكَ بِجَمْعِهِمْ حَتّٰى اَوْسَدَّ فِى التَّرَابِ دَفِيْنًا

“Vallahi de ben toprağın içine girinceye kadar onlar ordularıyla asla sana ulaşmayacaklar.” Bu beyitte نُنْ, yemine cevap olarak gelmiştir. Ebu Hayyân, İbn Malik'ten Zemahşerî'nin nefyi te'bide mahsus kıldığının nakledildiğini iddia etmiştir.⁹⁸

Sibeveyh ve cumhurun bu konudaki görüşü ise; نُنْ'in لا'ın nefyinden daha te'kidli olduğu için değil, müstakbelin nefyi içindir.⁹⁹ Ebu Hayyân, İbni Usfur'un Zemahşerî hakkında; nefy نُنْ ile te'kid edilir, İbni Malikten Zemahşerî'nin nefyin نُنْ ile te'bid olması görüşünün naklini zikretti. Sonra İbn Usfur'a; نُنْ'in nefyinin istikbal manası için olduğunu, bunun Sibeveyh'in ve cumhurun görüşünün olduğunu, onun نُنْ ile nefyin لا ile nefyden daha te'kidlidir şartını da koşmadıkları için itiraz etti.¹⁰⁰

Zemahşerî'ye göre; “Nefy نُنْ ile te'kid olur”. İbn Malik'ten Zemahşerî'nin “Nefyin نُنْ ile te'bid olması” görüşünde olduğu nakledilmiştir. Sonra İbn Malik buna itiraz eder. Sibeveyh ve cumhur; نُنْ istikbal manasının nefyi için olduğu

⁹⁷ Murâdî, a.g.e, s. 284.

⁹⁸ İbn Hişam en-Nahvî, a.g.e, I, 285; Murâdî, a.g.e, s. 284.

⁹⁹ Ebû Hayyan, a.g.e, IV, 1643-1644.

¹⁰⁰ İbn Hişam en-Nahvî, a.g.e, I, 285; Murâdî, a.g.e, s. 284.

görüşündedirler ve nefyin نُنْ ile لا'dan daha te'kidli (pekiştirilmiş) olmasını şart koşmamışlardır. Bu görüşü Ebu Hayyân'ın Muradî, İbn-i Akîl ve Sümeyn el-Halebi gibi talebeleri de tekrar etmiştir.¹⁰¹

İbn Hişam'a göre; Zemahşerî'nin *Keşşâf*'inde söylediğinin aksine نُنْ nefyi te'kid etmez, *el-Enmûzecte* söylediğinin aksine de te'bid ifade etmez.¹⁰² Zemahşerî'nin iddiası ikisinde de (el-Enmûzec ve Keşşâf) delilsizdir. Aynı şekilde Zemahşerî'ye (v. 538) hilafen¹⁰³ نُنْ'nin nefyi için olduğu ve نُنْ nefyin ne te'bidini ne de te'kidini gerektirmediği görüşündedir. İbn Hişam; نُنْ istikbali ve nefyi ifade eden bir harf olduğu konusunda ittifak edildiği görüşündedir. Ona göre; Zemahşerî'nin el-Enmûzec'inde belirttiğine hilafen نُنْ te'bidini, Keşşâf'ta belirttiğine göre ise; hilafen de te'kidini gerektirmez.¹⁰⁴ Eşmunî, Zemahşerî'ye hilafen نُنْ'nin nefyi te'bid ve te'kid etmediği görüşündedir.¹⁰⁵ Şeyh Halid el-Ezherî, İbn-i Hişam'ın görüşüne itiraz etmeden ve aynı görüşte olduğuna delalet eder bir şekilde onun görüşünü şerh etmiştir.¹⁰⁶

"Nefyin نُنْ ile te'kid edilmesi" konusu özü itibariyle Halil b. Ahmet'e aittir. *el-'Ayn* kitabında, نُنْ cümlede kullanıldığında anlam yönünden لا'ya benzediği ama لا'nın نُنْ'den daha fazla te'kidli olduğu ifade etmektedir. Mesela; نُنْ يكرمك زيد, "Zeyd, asla sana ikramda bulunmayacaktır;" cümlesinin manası sanki Zeyd ikram etmekte tamahkâr oldu ve onun üzerine nefy edildi ve nefy نُنْ ile te'kid edildi, bu durum لا'nın te'kidinden daha şiddetli oldu.¹⁰⁷ Ezherî de, Leys'in نُنْ ile ilgili olarak لا'nın نُنْ manasında olduğunu Halil'den rivayet etmiştir. نُنْ cümleye nefyin çokluğunu ifade etmek için konulur. Zira o (نُنْ) manada لا ya benziyor. Ama نُنْ'nin te'kidini لا'dan daha kuvvetlidir. Mesela; نُنْ يكرمك زيد, "Zeyd sana asla ikram etmeyecek," cümlesinde

¹⁰¹ İbn Akil, Ebû Muhammed Bahaeddin Abdullah b. Abdurrahman, *el-Musâi'd alâ Teshîl'il-Fevâid*, (thk. Muhammed Kâmil Berekât), Mekke 1980, III, 66; Muradî, *a.g.e.*, s. 284; Halebî, *a.g.e.*, I, 203.

¹⁰² İbn Hişam en-Nahvî, *a.g.e.*, I, 284, V, 374.

¹⁰³ İbn Hişam en-Nahvî, *Evzahu'l-mesâlik*, IV, 148.

¹⁰⁴ Sibeveyh, Ebû Bişr Amr b. Osman b. Kanber el-Harisi, *Kitâbu's-Sibeveyh*, Kahire 1982, IV, 220; İbn Hişam, Ensârî, *Şerhu Katru'n-Nedâ*, (thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid), 1414, s. 112.

¹⁰⁵ İbn Hişam en-Nahvî, *a.g.e.*, I, 284; Muhammed Abdülhamid, *a.g.e.*, III, 278.

¹⁰⁶ bkz. Ezherî, Hâlid, *et-Tasrîh*, IV, 286.

¹⁰⁷ Ferahîdî, *a.g.e.*, IV, 103.

sanki Zeyd ikram etmekte tamahkârdı ve bu durum nefy edildi ve nefy نُنْ ile pekiştirildi ve لا‘dan daha gerekli oldu,¹⁰⁸ anlamı mevcuttur.

Daha sonra gelen nahivcilerin نُنْ‘in لا ve ان‘den terkibi meselesinde ona karşı çıktıkları gibi Halil’in "nefy نُنْ ile pekiştirilir" sözüne karşı çıkmaları ve bu sözü Halil'e tabi olan Zemahşerî'ye değil de Halil'e nisbet etmeleri gerekirdi.¹⁰⁹

Ebu Hayyân ise; nefyin نُنْ ile te'kidi hususunda Zemahşerî'ye muhalefette ısrarcı olmamıştır. Bilakis *Bahr-ul-Muhit* kitabında ona katıldığını ifade etmektedir. Buna örnek olarak; نُنْ‘i istikbal edatı olarak kabul eden için nefydir, لا da kendisinden istikbal anlaşılması kastedilen müzarî içinde nefydir ve özellikle نُنْ böyledir. O zaman o lafız olarak istikbale delalet edene gelir, dolayısıyla لا hakkında "O sadece istikbali mi nefy eder yoksa onunla şimdiki zamanda nefy edilir mi" tartışması ortaya çıkmıştır. Sibeveyh'in ifadesine göre لا hâli nefyetmez.¹¹⁰

Zemahşerî'ye göre; öncelikle نُنْ‘de te'kid ve teşdid vardır. Çünkü o istikbal manasını edat ile nefyetmektedir. Ama لا‘da böyle bir şey yoktur. Çünkü لا ile az da olsa hal nefyedilir, نُنْ istikballe, muzariyle daha alakalıdır. Çünkü ayette geçen وَلَنْ تَفْعَلُوا ifadesi لا تَفْعَلُونَ‘dan daha kısadır. Bundan dolayıdır ki nefyin نُنْ ile olması لا ile olmasına tercih edilmiştir.¹¹¹ Zemahşerî'nin söylediği, te'kid ve teşdid olması, نُنْ ‘in özellikle edat ile istikbal manasını nefyetmede ve özellikle muzariyi nefyetmesi izah eder; ama لا böyle değildir, muzari ona has değildir (yani sadece onunla nefy edilmez). Ancak bazen muzari ile kastedilen hal ise لا ile nefyedilir.¹¹² Allah-u Teâla'nın قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا¹¹³ "Adam şöyle dedi: Doğrusu sen benimle

¹⁰⁸ Ezherî, Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. Ezher el-Herevi, *Tehzîbu'l-Lüga*, Kahire 1964/1384, XV, 332.

¹⁰⁹ Ezherî, *a.g.e.*, XV, 332.

¹¹⁰ bkz. İbn Side, Ebü'l-Hasan Ali b. İsmail, *Muhkem ve'l-Mu'âdü'l-Â'zâm*, Kahire 1999/1421, X, 361.

¹¹¹ Ebû Hayyan, Esîrü'd-Dîn Muhammed b. Yusuf el-Ceyyani Ebû Hayyan el-Endelüsi, *el-Bahru'l-Muhît*, Mekke 1412, I, 174.

¹¹² Esîrü'd-Dîn, *a.g.e.*, III, 333.

¹¹³ Kehf, 18/67

beraberliğe asla sabredemezsin,” ayetinde; Hızır (a.s) kesin bir dille sabra güç getirebilmesini nefy edilmektedir.¹¹⁴

Zemahşerî te’kidli olumsuzluğun لَنْ ile olduğu görüşündedir. Yine nahivcilerden büyük bir grupta aynı görüştedirler.¹¹⁵ Munteceb Hamadanî de bu konu ile ilgili olarak şöyle demektedir: “ لَنْ ve لا geleceği olumsuz kılmada kardeş harflerdir diyebiliriz. Ancak لَنْ konuyu olumsuz kılmayı tamamen te’kid eder. لا افعل diyen birisi fiili yapmayacağını dile getirir; ancak لَنْ افعل كذا diyen kişi, katiyen yapmayacağını dile getirir.”¹¹⁶

Nahiv âlimlerinden Radiyüddîn de bu görüş hususunda şöyle der: “ لَنْ, geleceği ifade eden manayı olumsuz eder, ancak devamlılık ve daimiyet manası içermez.”¹¹⁷

İrbilî'ye göre ise; لَنْ te’kid içindir. Mesela; لَا أَبْرَحَ حَتَّىٰ ابْتِغَىٰ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ ¹¹⁸ “Hani Musa beraberindeki gence şöyle demişti: İki denizin birleştiği yere varıncaya kadar durmayacağım, ya da uzun zaman gideceğim,” ayetinde olumsuzluk bulunmaktadır, te’kid ise başka bir ayette gelen ¹¹⁹ فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّىٰ يَأْذُنِي أَبِي “Artık babam bana izin verinceye kadar buradan asla ayrılmayacağım,” ayetinde لَنْ ile dile getirilerek mubalağa ve te’kid yapılmıştır.¹²⁰

Mevzî ise; Keşşâf ve Mûfassal’da لَنْ’in olumsuz manayı te’kid ettiğini iddia etmiştir. İbn Habbaz’a göre de لَنْ’in te’kid manasını içerdiği doğru bir yaklaşımdır. Bu iddia Sibeveyh’in “لا نفي لقولك يفعلون لَنْ نفي لقولك سيفعل” sözünden yola çıkarak yapılmıştır. لا يفعل sözünü için nefydir. لَنْ ise سيفعل için nefydir.¹²¹

¹¹⁴ Esîrû’ d-Dîn, a.g.e, VII, 205.

¹¹⁵ İbn Habbâz, Ahmed b. Hüseyin, el-Ğurratü’l-Mahfiyye, (thk. Hâmid Muhammed el- Abdilî), Bağdad t.y, s. 160; İbn Nureddin, a.g.e, s. 426.

¹¹⁶ Raziyyuddin, a.g.e, IV, 38.

¹¹⁷ Raziyyuddin, a.g.e, IV, 38.

¹¹⁸ Kehf, 18/60

¹¹⁹ Yusuf, 12/80.

¹²⁰ İrbilî, A’lâe’ d-Dîn, Cevâhiru’l-edeb fî Ma’rifeti Kelâmi’l-’Arab, Beyrut 1412, s. 260.

¹²¹ İbn Nureddin, Muhammed b. Ali b. Abdullah b. İbrahim b. Hatib Mevzii, Mesabihü’l-megani fî hurufi’l-meani, (thk. Aiz b. Nafi’ b. Dayfulla Ömeri), Kahire 1993, s. 426.

Suyutî'ye göre; تَنْ'in te'kid manası içerdiği hususunda bir grup ittifak etmiştir. İbn Habbaz da bunlardan birisidir. Ancak bazıları ise ters düştüğünü söylemiştir. Bu sebepten "Te'kid vardır ancak daimiyet içermez;"¹²² demektedirler.

Zemahşerî de *Mufassalda* تَنْ'in لَ dan daha te'kidli olduğunu söylemiştir.¹²³ Ebu's- Suud Efendi; تَنْ kelimesi لَ gibi gelecek manasını olumsuz kılan bir edattır. Ancak şu var ki تَنْ لَ dan daha te'kidli ve daha teşdidlidir.¹²⁴ Sabban'a göre te'kid hususunda birçok kimse Zemahşeri'ye katılmıştır.¹²⁵

İbn Cinni bazı lafızların manasını; *harflerinden, sıfatlarından, sesinden ve oluşundan alan lafızlar olduğunu düşündüğünü ve araştırdığında da hakikâten bunun düşündüğü gibi olduğunu ya da ona yakın olduğunu gördüğünü* söylüyor. İbn Teymiye; *bu durumun kendisine de çokça olduğunu söylüyor, mesela لَ harfine baktığımızda onun lam'dan sonra kendisini telaffuz ederken sesin uzadığı eliften oluştuğunu görürüz,* demektedir. Öyleyse لَ lafzındaki uzama ile manasında ki uzamadandır, تَنْ ise bunun tam tersidir.¹²⁶ Aynı bu düşünceyi¹²⁷ Abdulvahid *ez-Zemlekânî* de *et-Tibyân fî Ilmi'l-Beyân*¹²⁸ kitabında kabul etmiş ve Zerkeşî de aynı görüştedir.¹²⁹

Ebu Hayyân da, bazı ehli beyanın تَنْ'in yakın zamanı nefyettiği ve bundaki fiilin nefyi لَ nın telaffuzu esnasında ki uzatma gibi uzamadığı sözleri ehli beyanın hayal ve kuruntularından olduğunu ifade etmektedir.¹³⁰ Aynı şekilde beyancılar Arabın zan içeren bir şeyi تَنْ'le, şek-şüphe içeren bir şeyi de لَ ile ifade ettiklerini söylemişlerdir. İbn Zemalkânî'den nakledildiğine göre: *Şek ve zan arasındaki ince*

¹²² Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyuti, *Hemu'l-Hevâmi' fî Şerhi Cem'i'l-Cevami*, Beyrut 1992, IV, 95.

¹²³ Bua'ymî, *Mecelle Câmiati'l-Ummi'l-Kurâ*, s. 409.

¹²⁴ Hanefî, *a.g.e*, I, 177.

¹²⁵ Bua'ymî, *Mecelle Câmiati'l-Ummi'l-Kurâ*, s. 409.

¹²⁶ İbn Kayyîm el-Cevziyye, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed, *Bedâiu'l-Fevâid*, (ths. Mahmûd Ganim Gays), Kahire 1972/1392, I, 95.

¹²⁷ Bkz. Ebû Hayyan, *a.g.e*, I, 174; İbn Akil, *a.g.e*, III, 67; Suyûtî, *a.g.e*, IV, 95; Suyutî, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir fî Kavâ'id ve Furuu Fıkhi's-Şâfi'iyye*, Beyrut 1985, V, 19.

¹²⁸ Zemlekânî, Abdülvâhid, *et-Tibyân fî Ilmi'l-Beyân*, y.y 1383, s. 84.

¹²⁹ bkz. Zerkeşî, *a.g.e*, IV, 387.

¹³⁰ Ebû Hayyan, *a.g.e*, IV, 1644.

noktayı anlayabilmek için bunların tarif edilmesi ve aralarındaki farkların açıklanması gerekir. Şek; insan nezdinde iki zıt şeyin orantılı ve eşit olmasıdır. Bu da bir varlığın her iki zıt içinde eşit emareleri taşımasıdır veya hiçbir emare olmamasıdır. Şek cehlin bir çeşidi veya onda daha özel bir manadır. Çünkü cehalet iki zıttı hiç bilmemek olabilir. Bu haliyle her şek cehil şektir ancak her cehil şek değildir. Eğer olup olmayacağı eşitse bu şektir. Ancak bir yanı ağır basıyorsa bir tarafı racih, bir tarafı da mercuhsa; mercuh olan vehimdir. Racih olan da eğer vuku bulması yakınsa (kuvvetliyse) zan diye isimlendirirken eğer yakın değilse mürekkep cehil olarak isimlendirilir. Zan ise tersinin olma ihtimaliyle birlikte racih ağır basan itikadın ve hem yakın hem de şek manasına kullanılır ve zannın rüçhanı olmakla birlikte şekkin iki yanından biri olduğu söylenmiştir.”¹³¹

2. Nefyin نُنْ ile Te'bidi/Ebedilik İfade Etmesi

نُنْ in te'dibi yani ebedileştirmesi konusu hakkında farklı görüşler olmakla birlikte en somut ve net bilgi Mu'tezileye kadar dayandırılmaktadır. نُنْ edatının te'bidi/ebedilik ifade etmesi görüşü Zemahşerî'nin doğumundan önce Mu'tezile tarafından bir müddet kabul görmüş olup bu konuda alimlerin ittifakı mevcuttur. İttifak eden bu âlimlerin başlıcaları şunlardır: Zemahşerî, Cubbân, Hatip İskafî, Kâdî Abdulcebbar ve Şerif Mürtedadır. Bu nahiv âlimleri h. 4. Yüzyıl ve 5. Yüzyıl başlarında yaşamışlardır. Muhtemelen Zemahşerî نُنْ in te'bidi görüşünü onlardan almıştır.¹³²

Cubbân, Ka'neb b. Ümmü Sahib'in söylemiş olduğu beytinin açıklamasında şöyle demiştir:

وَلَنْ يَرَا جَع قَلْبِي حَبَّهَا أَبَدًا زَكَنْتُ مِنْ بُغْضِهِمْ مِثْلَ الَّذِي زَكَنْتُ

“Kalbim onun sevgisine ebediyyen dönmeyecek onların bildiği gibi ben de onların buğzunu öğrendim;” Cubbân'a göre bu cümlenin anlamı: “Düşmanlığın

¹³¹ Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyuti, *İtkân fî U'lûmi'l-Kur'an*, (thk. Muhammed Ebü'l-Fazıl İbrahîm), Beyrut 1407, II, 235.

¹³² Bua'ymî, *Mecelle Câmiatü'l-Ummi'l-Kurâ*, s. 410.

vasıflandırılması, düşmanlık işinin asla yok olmayacağını sağlamlaştırmıştır.”¹³³
Çünkü لَنْ gelecekte bir şeyi ebedi olarak olumsuz kılmayı ifade eder. O burada لَنْ in geleceği ebeden nefyettiğini açıklamıştır.¹³⁴

Zemahşerî h. 467 yılında doğmuş ve h. 538 yılında vefat etmiştir. Zemahşerî'nin doğumundan yaklaşık yarım yüzyıl öncesinde h. 4. yüzyılda ve h. 5. yüzyılın başlarında İslam dünyasında لَنْ edatının müebbed nefy ifade ettiği biliniyordu. Cubbân ve arkadaşları bu fikirde öncülük etmişlerdir. Özellikle Mu'tezilenin despotluk dönemi, onlardan önce Me'mun ve Mu'tasım döneminde -ki sayılı büyük önderlerin yaşadığı dönemdir- Cubbân ve Murteza'dan önceki zamandır. Bu söz Zemahşerî dönemine kadar ve onun öğrencileri döneminde de devam etmiştir.¹³⁵

Tabersî de “لَنْ in” ebedi olarak nefyettiğini te'vid etmektedir. Tabersi imami şiadandır. Racih görüşe göre, Zemahşerî'nin döneminde h. 462'de Taberistan'da doğmuş, 538'de de vefat etmiştir. Zemahşerî de yukarıda geçtiği gibi, h. 467'de doğup 548'de vefat etmiştir. Tabersi bu kitabını *Keşşâf'ı* görmeden yazmıştır ve eserini 536 yılında yazmayı tamamlamıştır. *Mecmeü'l- Beyan* adlı kitabı, Muhammed b. Hasan b. Ali Tusi'nin *Beyan* adlı kitabından istifade edilerek oluşturulmuştur. Tabersi, Zemahşerî'nin *Keşşâf'ını* görünce çok beğenmiştir. Sonra Zemahşerî'nin *el-Keşşâf'ı* ile Tûsi'nin *Fevaidu'l-Beyan* adlı kitaplarını bir araya getirmek için *Camiu'l-Cevami'* adında yeni bir kitap te'lif etmiştir. Şayet birisi: لَنْ ile ebedi nefyetme meselesi, İmamı Şia'da bir de Zemahşerî döneminde Mu'tezililerde yaygın olduğunu ileri sürse isabet etmiş olur.¹³⁶

Tabersi لَنْ edatının ebedilik ifade ettiğini söylerken Zemahşerî'nin ilmen ve yaşça akranıdır. Tabersi, لَنْ edatının ebediliğiyle ilgili olarak Kur'anda ifadesini bulan ayetin tefsirinde: **فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ**

¹³³ İbn Yaî'ş, *a.g.e.*, 16, IV.

¹³⁴ Cebâni'l-Esbahânî, Ebû Mansur Muhammed b. Ali, *Şerhu fasihi Sa'leb*, (thk. Abdulcabbar Cafer el-Gazzâz), Lahor, s. 109.

¹³⁵ Cebâni'l-Esbahânî, *a.g.e.*, s. 109.

¹³⁶ İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Galib İbn Atiyye el-Endelüsi, *el-Muharrerü'l-Vecîz fî Tefsiri'l-Kitâbi'l-Aziz*, (thk. Fas İlmî Meclisi), y.y 1395, IV, 271; Tabersî, Ebû Ali Eminüddin Fazl b. Hasan b. Fazl, *Mecmeu'l-Beyân fî Tefsiri'l-Kur'an*, Beyrut 1995, IV, 352.

لُنُّ أَعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ “Bunu yapamazsınız ki elbette yapamayacaksınız”¹³⁷; çünkü لُنُّ gelecekte müebbed olarak nefyeder, demektir.¹³⁸

Yine; لُنُّ قَالَ لُنُّ تَرَانِي وَلَكِنْ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنْ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي¹³⁹; “Allah da; beni (Dünyada) katiiyen göremezsın. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin,” ayetinin tefsirinde, beni ebeden göremeyeceksın demektir, burada لُنُّ müebbet vechiyle nefyeder. وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ وَاللَّهُ¹⁴⁰; “Fakat kendi elleriyle önceden yaptıkları işler üzünden ölümü hiçbir zaman temenni edemezler. Allah o zalimleri hakkıyla bilendir” ve لَنْ يَخْلُقُوا¹⁴¹ “Şayet bir araya gelmiş olsalar bile bir sinek dahi asla yaratamayacaklar,” ayetlerinde de durum böyledir.¹⁴²

Zemahşerî'nin talebesi Harun eş-Şevkani: سيقوم لُنُّ ebediyen nefyetedir. سيقوم لُنُّ “Zeyd kalkacak”; سوف يقوم زيد “Zeyd uzun zaman sonra kalkacak” ve لَنْ يقوم زيد “Zeyd asla kalkmayacak” örneklerinin aynı olduğunu iddia edenleri reddetmektedir.¹⁴³ Haruni de لُنُّ'ın ebediyen nefy ifade ettiğini söylemektedir. Bu görüşünü de hocası olan Zemahşerî'den öğrencilerine ders verirken almış olması garipsenecek bir durum değildir. Özellikle de Maşrik Müslümanlarında لُنُّ ile ebediyen nefy etmek yaygın bir durumdur.¹⁴⁴

Sadrü'l-Efâdil'e göre لُنُّ ile nefiy her zaman ebediyet ifade etmeyebilir. Ancak لَنْ ile nefy etmekten daha belîğ ve etkilidir. لُنُّ'ın ebediyet ifade etmediğini de Kur'an-ı Kerimde;

¹³⁷ Bakara, 2/24.

¹³⁸ Tabersî, a.g.e, I, 128.

¹³⁹ Araf, 7/143

¹⁴⁰ Bakara, 2/95.

¹⁴¹ Hac, 22/73.

¹⁴² İbn Atiyye, a.g.e, IV, 271; Tabersî, a.g.e, IV, 352.

¹⁴³ Şevkânî, Rükneddin el-Hârûnî, *el-Kavâid ve'l-Fevâidü fi'l-İ'râb*, (thk. Abdullah b. Hamid el-Hasrân), İskenderiyye 1413, s. 105.

¹⁴⁴ Şevkânî, a.g.e, s. 105.

فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْذَنَ لِي أَبِي أَوْ يَحْكَمَ اللَّهُ لِي وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ¹⁴⁵

“Artık babam bana izin verinceye veya Allah, hakkımda hükmedinceye kadar buradan asla ayrılmayacağım, O hüküm verenlerin en hayırlısıdır”, ayetiyle delillendirmektedir. لَنْ’in kayıt ile beraber ebediyet ifade etmesine engel bir durum yoktur. Ebediyet lafzı/tebid ile söylenmesiyle birlikte bir kayıt getirmek de mümkündür. Bu konuda şöyle bir örnek verebiliriz; لَنْ أَخْرَجُ أَبَدًا حَتَّى يَأْذَنَ لِي “Ben asla çıkmayacağım, ancak Emir bana izin verince çıkarım”. Bir diğer örnekte bu şöyle ifade edilmiştir:

إِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا “Biz asla girmeyeceğiz onlar orada oldukları sürece”¹⁴⁶ ifadesi kayıtlı (şartlı) bir ebediyet ifadesidir.¹⁴⁷

Yazma nüshalarından biri üzerine yazılmış olan haşiyeden Tahmir’in *Muhakkik’inde* naklettiğine göre; bu nüshasının dipnotunda şöyle geçmektedir: *İbn Dehhan Ebu’l-Hasan, Halil’den edatlar bölümündeki ifadeye göre; لَنْ mutlak manada gelecekte olacak olan bir şeyi nefyetmektedir. لَنْ kullanarak “لَنْ أَفْعَلُ” dediğin zaman, gelecekte bunu asla yapmayacağım anlamına gelmektedir. لَنْ’in açıklamasında da, “سَيَذْهَبُ زَيْدٌ غَدًا” “لَنْ fiili müstakbele has kılıp nefyetmektedir.” “لَنْ يَذْهَبُ زَيْدٌ أَبَدًا” söyleyene karşı sen de لَنْ ile ifade edip, “لَنْ يَذْهَبُ زَيْدٌ أَبَدًا” söylemen gibidir.¹⁴⁸*

Yukarda verilen bu örnekler iki farklı şekilde yorumlanmıştır. Birincisi aslında kapalı ve anlaşılması zordur. Zira o لَنْ’in manasını açıklama bağlamında gelmiş ve mütekelliminde sözünde ebediliğe işaret ettiğine dair de bir şey yoktur. İkinci kelimedede ise bunun aksidir. Zira ebeden lafzı mütekellim tarafından örnekte belirtilmiştir. Buna binaen Ebu’l-Hasan’ın Halil’den *el-Edevat* kitabından naklettiği de müşkildir. Çünkü ibare onların لَنْ’in te’bid ifade ettiğiyle ilgili görüşlerini süzüp çıkardıkları ve üzerine yürüdükleri bir ibare olabilir. Aynı şekilde Ebu’l-Hasan’ın

¹⁴⁵ Yusuf, 12/80.

¹⁴⁶ Mâide, 5/24.

¹⁴⁷ Ezherî, *a.g.e.*, II, 229; Harezmi, *Terşihu’l-ı’lel fi Şerhi’l-Cemel*, (thk. Adil Muhsin Amîrî), 1419, s. 177.

¹⁴⁸ Havârmî, Sadru’l-Efâdîl, *et-Tahmîr Şerhu’l-Mufasssal fi Suna’ti’l-İ’râb*, (thk. Abdurrahman B. Süleyman), Beyrut 1990, IV, 85.

de te'kidle edebiliğin toplanmasında bir beis yok ve nefiyde ebedi ve müekked olur,¹⁵⁵ demektir.

Fâkihî de şöyle demiştir; “*Tartışma konusu لَنْ’in mutlak zikredildiğinde veya te’bitle mukayyet hale getirildiğinde te’bid ifade eder mi etmez midir? Ancak eğer ebedilikle değil de başka bir şeyle takyit edilse فَلَئِنْ أَكَلَمَ الْيَوْمَ أَنَسِيًّا gibi bu durumda لَنْ’in ebedilik ifade etmediğinde hilaf yoktur. Buradan bu ve benzeri ayetler de Zemahşerî’nin nefyin te’bidi ile ilgili sözüne itiraz edenlerin konuyu araştırmadıkları ve konuya hâkim olmadıkları ortaya çıkmaktadır.*”¹⁵⁶

Yasin el-Âlimî de konuyla ilgili olarak şöyle demektedir: “*el-Hafid, Zemahşerî’yi desteklemiş ve nahivcilerin لَنْ’in سيفعل nin karşılığı olmasına rağmen لَنْ nefyi tebit ifade demelerinin çelişkili olduğunu ifade etmiştir. Çünkü سيفعل mutlak; yani gelecekte yapacak belirli bir zamanla sınırlı değil ve bunun da karşılığı da لَنْ يفعل mutlak manada her zaman daima yapmayacak olması gerekmektedir. Eğer لَنْ nefyi te’bid için olmamış olsaydı o zaman لَنْ يفعل sözü سيفعل sözünün karşılığı olmazdı. لَنْ te’bid ifade etmez demelerine göre nefyin bir hal üzere ispatında başka bir hal üzere olması gerekir. Doğru olan ise لَنْ Zemahşerî’nin de söylediği gibi nefyi te’bid ifade eder.*”¹⁵⁷ el-Mufassal’ın şarihlerinden Esfenderî de: “*لَنْ edatı لا’nın verdiği manayı te’kid içindir. لَنْ nefyi ifade etmede لا gibidir. Ancak لَنْ te’kid içindir yoksa o bazılarının iddia ettiği gibi te’bid için değildir. Çünkü eğer böyle olsaydı onda bir sınırlama mümkün olurdu,*”¹⁵⁸ demektir.

Ahmet Abdullah Haşim, Zemahşerî ile nahivciler arasında ki problem olan bir çalışma kaleme almış ve 1979 da Mısır da et Tefikiye yayın evinde 46 sayfa halinde basılmıştır. Bu çalışmasında, Zemahşerî’nin *el-Enmûzec* isimli eserinin bazı nüshalarında tahrif olduğu kanısına varmıştır. Nitekim ona göre te’kid **تأكيد** kelimesi

¹⁵⁵ Sekkâkî, Ebû Ya’kub Serrâceddin Yusuf b. Ebû Bekr b. Muhammed, *Miftâhu’l-Ulûm*, Beyrut 1983/1403, s. 108.

¹⁵⁶ İbn Hişam en-Nahvî, *a.g.e*, IV, 148; Hımsî, Yasin b. Zeynüddin, *Hâşiyetü ala Şerhi’l-Fakihi li-Katri’n-Neda*, Kahire 1971/1390, I, 143.

¹⁵⁷ Bua’ymî, *Mecelle Câmiatü’l-Ummi’l-Kurâ*, s. 413.

¹⁵⁸ İbn Yaî’ş, *a.g.e*, IV, 15.

تأبيد diye bazı nüshalarda tahrif edilmiş ve özellikle de bu iki kelime yazılış itibariyle birbirine yakındır. İkisinin arasının da *el-cinas-ı lahık*¹⁵⁹ diye isimlendirilen şey vardır ve bunun sonucunda onun muhalifleri ona yüklenmişler. Zemahşerî'nin itikadı mezhebi de buna katkı sağlamıştır.¹⁶⁰

İbn Mâlik demiştir ki; Zemahşerî'nin el-Enmûzec'inde¹⁶¹ kabul ettiği نُنْ in nefyi te'bid ifade ettiği sözünün çürüklüğüne işaret ettim. Ve onun oğlu Bedrettin de şöyle demiştir; Zemahşerî el-Enmûzecde نُنْ in nefyi te'bid ifade ettiğini söylemiştir.¹⁶² *et-Teshil'in* şerhin de nefiy kelimesini te'bid kelimesinden önce gelmiştir ve böylelikle mana tersine dönmüştür. Ebu Hayyân, Malik'in Zemahşerî'nin nefyi te'bidle özdeşleştirdiğini naklettiğini söylemiştir.¹⁶³

İbn Hişâm'a göre; نُنْ , سَيْفَعْلْ nün nefyi içindir. Te'bid veya te'kid ifade etmez. Bu da Zemahşerî'ye muhaliftir.¹⁶⁴ Aynı şekilde demiştir ki; نُنْ nefyi ve gelecek ifade ettiğinde ittifak vardır, te'bid de gerektirmez. Bu da Zemahşerî'nin *el-Enmûzecdeki* görüşüne muhaliftir, onun Keşşâftaki görüşüne muhalif olarak te'kidde ifade etmez.¹⁶⁵ Yine İbn Hişâm. “ نُنْ Zemahşerî'nin söylediğinin aksine ne te'bid ne de te'kid ifade eder;”¹⁶⁶ demektedir. Ancak elimizdeki el-Enmûzecde التأييد geçtiğine dair bir şey yoktur; ancak نُنْ in لا'nın nefyi istikbal ifade etmesinde ona benzediğini ve bir de نُنْ in te'kid ifade ettiğini belirtmiştir.¹⁶⁷

Şeyh Muhammed Abdulhalik Adîme ise Zemahşerî'nin Keşşâfında نُنْ in te'bid ifade ettiğini zikrettiği gibi nefyi te'kid ettiğini de zikrettiğini de savunmuştur.

¹⁵⁹ Cinans-ı Lâhik: cinansı meydana getiren lafızlarda harflerin türlerinin farklı olup, mahreçlerinin de birbirinden uzak olmasıdır. Bu farklılık ya bir harftedir ya da birden fazla harfte olur. Bir harfteki mahreçlerin birbirinden uzak olması da ilk (ويل لكل همزة لمزة) orta (إنه لحب اخير لشديد) ya da son harfte (يا دا خوف أذاعوا به) olur. Bulut, Ali, *Belâgat, Meânî- Beyân-Bedî*, İstanbul 2013, s. 295.

¹⁶⁰ Bua'ymî, *a.g.m*, s. 413.

¹⁶¹ İbn Mâlik Tâî, Ebû Abdullah Cemaleddin Muhammed b. Abdullah, *Şerhu'r-Radî 'ale'l-Kâfiyeti'l-Şâfiyye*, (thk. Abdu'l-mun'im Herîdî), Mekke 1982, III, 1531.

¹⁶² İbn Mâlik et-Taî, *a.g.e*, IV, 14.

¹⁶³ Ebû Hayyan, *a.g.e*, IV, 1643.

¹⁶⁴ İbn Hişâm, *Evzahu'l-Mesâlik*, IV, 148; Ezherî, *a.g.e*, II, 229.

¹⁶⁵ İbn Hişâm, *a.g.e*, IV, 112.

¹⁶⁶ İbn Hişâm, Ensârî, *Lemceti'l-bedriyye fi 'İlmi'l-'Arabiyye*, Kahire 1984, II, 338.

¹⁶⁷ Zemahşerî, *a.g.e*, s. 34; İrbilî, Alaaddin, *Şerhu'l-Enmûzec*, (thk. Şâzêlî Ferhûd), Riyad 1411, s. 36.

Bununla şeyh Muhammed Abdulhalik Ebu Hayyân'ın el-Bahru'l-Muhitte bazı yerlerde lafızların te'kid veya tebite delalet ettiği konusun da Zemahşerî'ye takip etmiştir. Bu da aslında Ebu Hayyân'ın kendisinin nahiv kitaplarında sakındırdığı şeye muhaliftir.¹⁶⁸

İbn Mâlik'e göre; Ebu Hayyân لَنْ 'in nefyi tebit ifade ettiği görüşünü Zemahşerî'ye nisbet etmişler.¹⁶⁹ İbn Mâlik konuyla ilgili bir beyitte şöyle demiştir:

مَنْ رَأَى النَّفْيَ بِلَنْ مُؤَبَّدًا فَقَوْلُهُ إِرْدَادٌ وَخِلَافُهُ إِعْضَادًا

“Kim لَنْ 'in ebedi nefyi ifade ettiğini savunursa onun sözünü reddet ve onun aksini destekle,” demiştir. Bu beytin açıklaması ise şudur demiş ve şöyle devam etmiştir: “لَنْ 'in nefyi te'bid ifade ettiği görüşünün tutarsızlığına işaret ettim ki; bu görüş Zemahşerî'nin el-Enmûzecteki görüşüdür. Zemahşerî'yi buna sevmeden şey ise onun Allah (c.c)'nın görülmeyeceği itikadıdır. Bu, Rasulullah (s.a.v)'den gelen sıhhatli haberlere göre batıl bir itikattir ve bununla da rü'yetin olacağını kastediyorum. Allah bizleri ona ehillerden eylesin ve buna inanmamaktan da muhafaza buyursun.” Aynı şekilde; “Muzari fül belirli bir sınırlamayla olsun veya olmasın لَنْ ile gelecek ifade eder bu da onun te'bidle özdeşleştirenlerin aksinedir,”¹⁷⁰ şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

İbn el-Cevzî (v. 1350), لَنْ 'in nefyi te'bid ifade ettiğini savunanlara karşı çıkmıştır. Ona göre rüyeti kabul etmeyenler Allah (c.c)'nın لَنْ تَرَانِي sözüne tutunmuşlardır. لَنْ 'in ebediyet manasına geldiğini söyleyenler hata yapmışlardır. وَلَنْ ¹⁷¹ يَتَمَنُّوهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْت أَيْدِيهِمْ “Fakat kendi elleriyle önceden yaptıkları işler yüzünden ölümü hiçbir zaman temenni edemezler,” ayetinde لَنْ ile kastedilen ebed değildir. Bir başka ayette ¹⁷² يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ “Ey Mâlik! Rabbin bizim işimizi bitirsin,”

¹⁶⁸ Azîm, Muhammed Abdulhâlik, *Dirâsâti Uslûbi'l-Kur'an*, y.y 1392, II, 632.

¹⁶⁹ Ebû Abdullah Cemaleddin Muhammed b. Abdullah İbn Malik Tai (v. 672/1274), (thk. Abdülmün'im Ahmed Heridi), *Şerhu Kâfiyyetü's-Şâfi'iyye*, Mekke 1982, s. 1531.

¹⁷⁰ Bua 'ymî, *Mecelle Câmiatü'l-Ummi'l-Kurâ*, s. 414.

¹⁷¹ Bakara, 2/95.

¹⁷² Zuhruf, 43/77.

onların ölümü temenni etmelerinden bahsetmiştir. İbn Abbas da (v. 687), *لَنْ تَرَانِي* ayetinin tefsirinde “*beni dünyada görmeyecekler*” şeklinde yorumlamıştır.¹⁷³

Kavvâs’a göre; *لَنْ* geleceği nefyetmek içindir ve onun olumsuzluğu ebedi kıldığı da söylenmiştir. Ancak bunu *وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا* ayeti iptal etmektedir. Zira eğer *لَنْ* ebediyet manası vermiş olsaydı, ayetteki *أَبَدًا* lafzına ihtiyaç kalmazdı.¹⁷⁴

İbn Hişâm’a göre; Zemahşerî’nin Keşşâf’ında söylediği, *لَنْ*’in nefyi te’kid ettiği ve *el-Enmûzec*’inde zikrettiği te’bid manasına geldiği gibi sözleri her biri delilsiz iddialardır.¹⁷⁵ İbn Hişâm *لَنْ*’in nefiy ifade ettiğini, te’kid veya te’bid ifade etmediğini belirtmektedir. Bu ise Zemahşerî’ye muhaliftir.¹⁷⁶ Aynı şekilde İbn Hişâm; *لَنْ*’in nefiy ve gelecek zaman ifade ettiğinde ittifak vardır, te’bid de gerektirmediğini bunun da Zemahşerî’nin *el-Enmûzec*’deki görüşüne muhalif olduğunu ifade etmektedir.¹⁷⁷

Murâdî de demiştir ki; “*Zemahşerî’nin aksine لَنْ’in ifade ettiği nefyin müebbet olması gerekmez.*¹⁷⁸ *لَنْ* nefy harfidir, muzariyi nasb eder ve onu sadece gelecek ifade edecek hale getirir. Zemahşerî’nin *el-Enmûzec*’indeki görüşünün aksine *لَنْ*’in ebediyet ifade etmesi gerekmez.”¹⁷⁹

İbn Âkil’e (v. 769) göre; fiil-i muzari, *لَنْ*’le nasb edilir, sınırlı veya sınırsız fiile istikbal manası katar. Bu da elbetteki *لَنْ*’i te’bid manasına has kılanlara muhaliftir. İbn Âkil bunu yapanın da Zemahşerî’nin *el-Enmûzec*’inde zikrettiğini söylemiştir.¹⁸⁰

¹⁷³ İbn Yai’ş, *a.g.e*, IV, 15-16.

¹⁷⁴ Abdülazîz el-Gavvâs, *Şerhu Elfiye İbn Mu’tin*, I, 339.

¹⁷⁵ İbn Hişâm en-Nahvî, *a.g.e*, V, 374.

¹⁷⁶ İbn Hişâm, *Evdahu’l-Mesâlik*, IV, 149.

¹⁷⁷ İbn Hişâm, *a.g.e*, s. 112.

¹⁷⁸ Murâdî, *a.g.e*, s. 284.

¹⁷⁹ İbn Hişâm en-Nahvî, *Evdahü’l-Mesalik*, IV, 148.

¹⁸⁰ İbn Akil, *a.g.e*, III, 66.

İbn Nazım (v. 686/1287); Zemahşerî'nin *el-Enmûzecinde* نُنْ'in nefyi te'bid manasına geldiğini söylemiştir.¹⁸¹ Nefy kelimesini, te'bid kelimesinden önce zikretmiştir. Bu durumda mana tamamen tersine dönmektedir. Belki de bundan kastettiği te'bidi nefiydir (nefyin sonsuz olduğu manasına) nefyi te'bid değildir (ebediliği nefy etme değildir).¹⁸²

Zerkeşî ise نُنْ'in te'bid ifade edip etmediği konusundaki farklı görüşler arasını cem etmiştir. Nitekim tebid'in devamlılık ifade etmeyeceğini söylemiştir ve şu misalle somutlaştırmıştır: **زيد يصوم أبداً ، ويصلي أبداً** demek Mu'tezilenin savunduğu rü'yetin olmayacağı görüşü batıl olmuştur. Eğer ayette لا ile nefy etmiş olsaydı, o durumda tutunacakları bir şey olabilirdi.¹⁸³ Zerkeşîye göre نُنْ'in manası *el-Enmûzec* müellifinin hilafına ebedi olumsuzluk değildir. Bilakis nefiy (olumsuzluk) onu ortadan kaldıracak bir şey olmadığı sürece gelecekte devam eder.¹⁸⁴

Sonuç olarak yukarda geçen ifadelerden hareketle nahivciler نُنْ'in te'bid ifade edip etmemesi hususunda ikiye ayrıldıklarını söyleyebiliriz:

1) İbn Atıyye, İbn Yaiş, Zerkeşî, Hafîd, İbn Hişâm ve diğerlerine göre: نُنْ bizatihi ebedi nefy ifade eder. Ancak bu görüş sahipleri “*ebediyetten maksadın dünya ile sınırlı olduğunu*” ifade etmişlerdir.

2) İbn Mâlik ve Ebu Hayyân'a göre ise; نُنْ kayıtlı ya da kayıtsız olsun ebedi nefiy ifade etmez.¹⁸⁵

¹⁸¹ İbn Mâlik, *a.g.e.*, IV, 14.

¹⁸² İbn Yaiş, *a.g.e.*, IV, 15, 16; İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'ani'l-A'zîm*, Beyrut, II, 254.

¹⁸³ Zerkeşî, *Burhân fî U'lûmi'l-Kur'an*, Muhammed Ebû Fazl İbrahim, Beyrut, IV, 388.

¹⁸⁴ Zerkeşî, *a.g.e.*, IV, 387.

¹⁸⁵ Zerkeşî, *a.g.e.*, IV, 387.

III. BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM AYETLERİNDE لَنْ

Birinci ve ikinci bölümlerde gördüğümüz gibi لَنْ, bazen nefyi te'kid, bazen nefyi te'bid, bazen dua, bazen de yemin ifade etmektedir. Bu anlam özellikleri ayetlere de yansımakta ve her zaman nefyin te'bidi olmaktadır. İçinde لَنْ edatı geçen 101 tane ayeti önce *Mekkî ve Medenî oluşlarına göre*, sonra da sure sıralamasını dikkate alarak kendi başlıkları altında incelememiz mümkündür. Çalışmamız sırasında bazı ayetlerde لَنْ edatıyla bağlantılı olan anlamların ayrıntıyla yorumlandığını, bazılarında ise kısaca temas edildiğini tespit edilmiştir. Önce ayetlerin yazımını daha sonra da ayetlerin anlamı yazılacaktır.

I. MEKKÎ SURELER

Mekki surelerden toplam 19 tanesinde لَنْ edatı geçmektedir. Bu surelerin içindeki لَنْ edatı geçen ayet sayısı da 39 tanedir. Burada izleyeceğimiz metot; önce ayetin Arapçasını, sonra Türkçe mealini ve daha sonra da bu ayetlerde لَنْ'in niçin geldiğini farklı kaynaklardan faydalanarak ortaya konulacaktır.

A. EN'AM SURESİ

- وَإِذَا جَاءَتْهُمْ آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ¹⁸⁶

“Onlara bir âyet geldiği zaman, "Allah elçilerine verilenin bir benzeri bize de verilinceye kadar asla inanmayacağız" derler. Allah elçilik görevini kime vereceğini çok iyi bilir. Suç işleyenlere Allah katından bir aşağılık ve yapmakta oldukları hilekârlık sebebiyle çetin bir azap erişecektir.”

Süheylî ve onu görüşünü benimseyenlerin لَنْ ile لا arasında zaman açısından fark olduğu ve her birisinin olduğu harften payı olduğu beyancılarının kuruntularından başka değildir. İbn Usfur; Süheylî'nin bu vardığı görüş batıldır

¹⁸⁶ En'âm, 6/124.

Öyleyse lafzında ki uzama, manasındaki uzamadandır. لَنْ'e gelince durum tam tersidir".¹⁹⁴ لَنْ نُؤْمِنُ cümlesi لَنْ نَصَدَقُ doğrulamayacağız anlamındadır.¹⁹⁵

B. ARAF SURESİ

- وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرَاكَ
وَلَكِنِ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا
وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ¹⁹⁶

"Mûsa, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, "Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım" dedi. Allah da, "Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin." dedi. Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, "Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim" dedi."

Zemahşerî; لَنْ تَرَانِي ayetinde nefiy babında لَنْ'in hakikâtinin لا ve لَنْ'in müstakbeli nefiyetmede iki kardeş olduğu görüşündedir. Ancak لَنْ'de te'kid ve teşdid vardır.¹⁹⁷ لَنْ تَرَانِي "Beni asla göremezsin"; ifadesinde لَنْ olumsuzluğu te'kid etmektedir. Zemahşerî, İbn Habbâz ve Munteceb Hamadanî de aynı görüştedirler.¹⁹⁸

Şerif Murteza'ya göre; muvahhid âlimlerden birçoğu bu ayetteki لَنْ تَرَانِي lafzıyla genel bir nefyin rüyeti nefyettiğinden dolayı gözle ile görülemeyeceğine delil getirmişlerdir. Sonra da rüyeti dağın ayakta kalmasına bağlamıştır ki bizler dağın ayakta durmadığını biliyoruz.¹⁹⁹ İbn Cevzi de لَنْ'in bu ayette te'bid anlamına gelmediği görüşündedir.²⁰⁰

¹⁹⁴ Süheylî, a.g.e, s. 130.

¹⁹⁵ Tabersî, a.g.e, IV, 155.

¹⁹⁶ A'raf, 7/143.

¹⁹⁷ Zemahşerî, a.g.e, I, 248.

¹⁹⁸ İbn Habbâz, a.g.e, s. 160; Raziyyuddin, a.g.e, IV, 38.

¹⁹⁹ Şecerî, a.g.e, II, 221.

²⁰⁰ İbn Yaî'ş, a.g.e, IV, 15, 16.

Tabersî de; “*Bu Allah’tan bir cevaptır ve manası beni ebeden göremeyeceksin demektir,*” demiştir. Çünkü **لَنْ** müebbet vechiyle nefyeder.²⁰¹ Ancak bundan Allah (c.c)’ın ahirette görülmeyeceği sonucu çıkmaz, çünkü bu ayette maksat sen beni dünya da göremeyeceksindir. Zira görme isteği dünya da olmuştur ve nefiyde ispata göredir. Nefiyde ona göre gelmiştir yani istek dünyada olduğu için izin verilmemesi de sadece dünyadadır.²⁰²

İbn Atiyye ise şöyle demiştir; Allah (c.c) **لَنْ تَرَانِي** kavli, Ondan rüyetin dünyada olmayacağına dair bir nastır ve **لَنْ** gelecek zaman filini nefyeder. Eğer biz sadece ayette geçen nefyi alsaydık o zaman O’nu âhirette dahi ebediyen görmeyecek olarak hükmetmemiz gerekirdi. **لَنْ**’i luğavi haliyle kabul etmek, Mü’minlerin Rablerini mutlak olarak görmelerini engellemektedir. Çünkü **لَنْ** nefy-i müebbet içindir, ancak Mü’minlerin Rablerini görmesi **لَنْ**’in luğavi manasının dışında mütevatir “**أن أهل الجنة يرونه**” hadisle sabittir ki Cennet ehli, kıyamet günü Rablerini göreceklerdir, öyleyse Musa (a.s) görmeye daha layıktır.²⁰³

Diğer bir ifadeyle; bu ayette maksat sen beni dünya da göremeyeceksindir. Zira görme isteği dünya da olmuştur nefiyde ispata göredir.²⁰⁴ İbn Atiyye de **لَنْ** ebediliğin nefyini gerektirmediği görüşündedir. Zira ona göre mütevatir olan, “**أن أهل الجنة يرونه**” hadisi şerife göre cennet ehli ahirette Allahı göreceklerdir.²⁰⁵

İbn Kesir, **لَنْ تَرَانِي** ayetini ele alırken şöyle demiştir: “*Çoğu ulema için nefy harfi muhakkak ki müşkil hale gelmiştir. Çünkü **لَنْ** te’bidi nefy etmek (ebediliği ortadan kaldırmak) için vazedilmiştir, onun dünyada ebediliği nefy etmek içindir, denilmiştir. Nefyi te’bid lafzının iki defa tekrarı eğer bu hal üzere kalırsa bir anlama problemi teşkil etmektedir. Ancak bunun baskı hatası olduğu söylenebilir veya müellif tarafından lisan hatası veya nâsihden kaynaklanan bir tahriftir. Sanki İbn Kesir’in bu çıkmazla ilgili görüşü **لَنْ**’in ebedi nefy ifade ettiğiidir. Çünkü bu çıkmazın*

²⁰¹ Tabersî, *a.g.e*, IV, 271.

²⁰² İbn Yaî’ş, *a.g.e*, IV, 16.

²⁰³ İbn Atiyye, *a.g.e*, VII, 155; Tabersî, *a.g.e*, IV, 352; Halebî, *a.g.e*, V, 449.

²⁰⁴ İbn Yaî’ş, *a.g.e*, IV, 16.

²⁰⁵ bkz. Süheyli, *a.g.e*, s. 100-103; Halebî, *a.g.e*, V, 449.

nedenini açıklarken لَنْ'in aslında te'bidin nefyi, yani nefyin ebedileştirmek için vazedildiğini söylemiştir. Onun ibaresine göre eğer nefyi te'bid olmuş olsaydı hiçbir anlaşılabilirlik olmaması gerekirdi.” İbn Kesir'in de içinde bulunduğu ehl-i Sünnet لَنْ'in tebit ifade etmediği görüşündedirler.²⁰⁶

Sonuç olarak لَنْ'in buradaki anlamı gramer olarak ebediliğin/tebidin nefyi olmakla birlikte hadislerle birlikte düşünüp ele aldığımız zaman burada anlamın dünyada insana bahşedilen havas-ı hamse ile bunun mümkün olmayacağıdır. Bununla birlikte Kur'an-ı Kerim'in²⁰⁷ ve hadislerin²⁰⁸ ruhu dikkate alındığında cennet ehlinin Allah (c.c)'yı bulutsuz bir günün öğle vaktinde güneşi ve bulutsuz bir gecede dolunayı gördükleri gibi Allah'ı âhirette göreceği belirtilmektedir.²⁰⁹

C. HUD SURESİ

1- وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ²¹⁰

“Size ben, "Allah'ın hazineleri yanımdadır", demiyorum; gaybı da bilmem. "Ben bir meleğim" de demiyorum. Sizin hor gördüğünüz kimseler için, "Allah onlara asla hiçbir hayır vermez" de diyemem. Allah onların içlerindeki daha iyi bilir. Böyle bir şey söylersem o zaman ben gerçekten zâlimlerden olurum.”

لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا cümlesinde istikbalin nefyi vardır, yani istikbalde amelleriniz için Allah bir hayır vermeyecektir.²¹¹ Bu anlam itibarıyla nefyin tebidliğine bir işaret vardır.

2- وَأَوْحِيَ إِلَى نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ²¹²

²⁰⁶ İbn Yai'ş, a.g.e, IV, 15, 16; İbn Kesir, a.g.e, II, 254.

²⁰⁷ Kıyamet, 75/22, 23.

²⁰⁸ Müsned, III, 16; IV, 13-14; Buhârî, “Tevhîd”, 24; Müslim, “İmân”, 299, “Zühd”, 16.

²⁰⁹ Ru'yetullah ile ilgili geniş bilgi için bkz. Yeşilyurt, Temel, TDV, “Rü'yetullah”, İstanbul 2008, XXXV, 312.

²¹⁰ Hûd, 11/31.

²¹¹ Tabersî, a.g.e, V, 267.

²¹² Hûd, 11/36.

“Ayrıca Nuh'a şöyle vahyettik: “Bil ki kavminden şimdiye kadar iman etmiş olanlardan başka artık kimse sana asla iman etmeyecektir.” Onun için yaptıkları şeylerden dolayı kederlenme!”

لَنْ نُؤْمِنَ cümlesinde Allah Teala istikbalde kavminden hiç kimse Nuh'a iman etmeyeceğini bildiriyor.²¹³ Bu durumda لَنْ nefyin tebidini ifade etmektedir.

3- قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ فَأَسْرِبْ أَهْلَكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَمْرَاتُكَ إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ²¹⁴

“Konukları şöyle dedi: “Ey Lût! Biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana asla ulaşamayacaklar. Geceleyin bir vakitte aileni al götür. İçinizden kimse ardına bakmasın. Ancak karın müstesna. (Onu bırak.) Çünkü onların (kavminin) başına gelecek olan azap, onun başına da gelecektir. Onların azabla buluşma zamanı sabahdır. Sabah yakın değil midir?!”

لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ cümlesi önceki cümleyi açıklayan cümledir. Çünkü onlar Allah'ın elçileriydiler, Lut'un halkı onlara ulaşamazlardı ve zarar da veremezlerdi.²¹⁵ Dolayısıyla bu bilgidен hareketle لَنْ'in ayete kattığı anlam nefyin tebidini demek mümkündür.

D. YUSUF SURESİ

1- قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِّنَ اللَّهِ لَتَأْتُنَّنِي بِهِ إِلَّا أَن يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ²¹⁶

“Babaları, “Kuşatılıp çaresiz durumda kalmanız hariç, onu bana geri getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermedikçe, onu sizinle göndermeyeceğim” dedi. Ona güvencelerini verdiklerinde, “Allah söylediklerimize vekildir” dedi.”

²¹³ Tabersî, a.g.e, V, 270.

²¹⁴ Hûd, 11/81.

²¹⁵ Zemahşerî, a.g.e, II, 137.

²¹⁶ Yusuf, 12/66.

Ayette geçen **لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا** ifadesi şartlı nefyin tebidini ifade etmektedir. Ne zaman ki **حَتَّى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا** Allah adına sağlam bir söz verilirse o zaman göndermenin söz konusu olması buna delildir.

2- **فَلَمَّا اسْتِئْأَسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ آبَاءَكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ وَمِن قَبْلُ مَا فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْذَنَ لِي أَبِي أَوْ يَحْكُمَ اللَّهُ لِي وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ**²¹⁷

"Ondan ümitlerini kesince, kendi aralarında konuşmak üzere bir kenara çekildiler. Büyüklere dedi ki: "Babanızın Allah adına sizden söz aldığını, daha önce de Yusuf hakkında işlediğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Artık babam bana izin verinceye veya Allah, hakkımda hükmedinceye kadar buradan asla ayrılmayacağım. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır."

Zemahşerî, *el-Enmûzec*'de **لَنْ** geleceği nefyetme de **لَا**'nın benzeri olduğunu ifade etmiştir. Ancak **لَنْ**'de te'kid manası vardır demiştir. Buna şöyle karşı çıkmıştır: eğer geleceği mutlak olarak olumsuz yapmak istesem **لَا** **أَضْرِبُ** derim, nefyin müekket olmasını istersem o zaman da **لَنْ** **أَضْرِبُ** derim. Bazı nüshalar da **التأييد** lafzı **التأكيد** yerine kullanılmıştır.²¹⁸ Müstârî şöyle demiştir: **لَا** **أَبْرَحَ الْيَوْمَ مَكَانِي** "bu gün yerimi terketmiyorum" ve eğer pekiştirmek ve vurgulamak istersen **لَنْ** **أَبْرَحَ الْيَوْمَ** **لَا** **أَبْرَحَ الْيَوْمَ** "bu gün yerimi asla terketmeyeceğim" dersin. **لَنْ** müstakbelin nefyinde **لَا**'ya benzer, fakat daha da te'kidlidir. Örnekleyecek olursak ayeti kerime **مَجْمَعُ الْبَحْرَيْنِ**²¹⁹ **لَنْ** ayetlerinde olduğu gibi. Bazı nüshalarda **التأكيد** yerine **التأييد** gelmiştir bu da mu'tezile mezhebine dayanmaktadır.²²¹

Kavvas; **لَنْ**'in olumsuzluğunun **لَا**'nın olumsuzluğundan daha etkili olduğu görüşündedir. Gelecek manasını olumsuz kılmak hususunda; **لَا** **أَكْرَمَكَ** yerine **لَنْ**

²¹⁷ Yusuf, 12/80.

²¹⁸ İrbilî, *a.g.e.*, s. 233.

²¹⁹ Kehf, 18/60.

²²⁰ Yusuf, 12/80.

²²¹ Zerkeşî, *a.g.e.*, IV, 387.

لَنْ" yi kullanmak daha uygun olur.²²² İsfiranî ise; لَنْ gelecek içerikli manayı "أكرمك" da olduğu gibi olumsuz kılmaktır, demiştir. Burada لَنْ'in te'kid şiddeti لا'dan daha fazladır.²²³

İsfiranî'ye göre; فَنُّ ابرح الأرض derken gelecek içerikli manadaki olumsuzluğun te'kidi vardır.²²⁴ İrbilîye göre de; لَنْ te'kid içindir. بلغ حتى ابرح حتى فَنُّ ابرح الأرض حتى²²⁵ ayetinde olumsuzluk bulunmaktadır, te'kid ise فَنُّ ابرح الأرض حتى²²⁶ ayetinde لَنْ ile dile getirilerek mubalağa ve te'kid yapılmıştır.²²⁷ Babasından izin gelene kadar buradan ayrılmasının nefyi sürekli dir.²²⁸

İmam Zerkeşî'ye göre; لَنْ, gelecek manayı olumsuz kılma hususunda لا'dan daha te'kidlidir. Ayette geçtiği üzere; فَلَنْ اَبْرَحَ الْبَحْرَيْنِ; فَلَنْ اَبْرَحَ الْاَرْضِ; فَلَنْ اَبْرَحَ الْاَرْضِ حَتَّى يَأْذَنَ لِي أَبِي²²⁹ ayetinden daha te'kidlidir.²²⁹

Sadrü'l-efâdil burada لَنْ ile nefiy ile ebediyet ifade edilmediği, ancak لَنْ, لا ile nefyetmekten daha belîğ ve etkili olduğu görüşündedir. لَنْ'in ebediyet ifade etmediğini de açıklarken; فَلَنْ اَبْرَحَ الْاَرْضِ حَتَّى يَأْذَنَ لِي أَبِي اَوْ يَحْكُمَ اللهُ لِي وَهُوَ خَيْرٌ اَلْحَاكِمِينَ²³⁰ ayetini örnek olarak göstermiştir.²³¹

İbn Habbaz; لَنْ'in olumsuzluğu te'kid ettiği görüşündedir. Misal; لا ابرح مكاني; لَنْ ابرح مكاني; "yerimi terketmeyeceğim"; cümlesinde mübalağa yapmak istediğimde ise; لَنْ اَبْرَحَ "yerimi hiç (asla) terketmeyeceğim" şeklinde bir te'kid söz konusudur. Ayeti Kerime'den örnek verecek olursak; لَنْ تَرَانِي "Beni katiiyen göremezsin,"²³² de olduğu gibidir. Dolayısıyla bu ifade hem nefyin tekidini hem de nefyin tebidini içermektedir.

²²² Abdülazîz el-Gavvâs, *Şerhu Elfiye İbn Mu'tin*, (thk. Ali eş-Şevmilî), Kahire 1405, I, 339.

²²³ Bua'ymî, *Mecelle Câmiatü'l-Ummi'l-Kurâ*, s. 409.

²²⁴ Ebu'l-Begâi'l-A'kberî, *el-Lübâb fî l'leli'l-binâi ve'l-i'râb*, y.y 1416, s. 447.

²²⁵ Kehf, 18/60.

²²⁶ Yusuf, 12/80.

²²⁷ İrbilî, *a.g.e.*, s. 260.

²²⁸ İbn Hişam en-Nahvî, *a.g.e.*, IV,148.

²²⁹ Zerkeşî, *a.g.e.*, IV, 387.

²³⁰ Yusuf, 12/80.

²³¹ Harezmi, *a.g.e.*, s. 177.

²³² İbn Habbâz, *a.g.e.*, s. 160; İbn Nureddin, *a.g.e.*, s. 426.

E. İSRA SURESİ

1- وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا²³³”

Yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Çünkü sen yeri asla yaramazsın, boyca da dağlara asla erişemezsin.”

Ayette geçen لَنْ تَخْرِقَ ifadesiyle burada yeri yaramayacağına dair nefyin te'kidi manası bulunmaktadır.²³⁴

2- وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا²³⁵

“Dediler ki: “Yerden bize bir pınar fişkırtmadıkça sana asla inanmayacağız.”

Sadrü'l-efâdil'e göre; لَنْ'in kayıt ile beraber ebediyet ifade etmesine mani bir durum yoktur. Ebediyet lafzı ile söylemene rağmen bir kayıt da getirebilir. Dolayısıyla ona göre burada geçen لَنْ kayıtlı (şartlı) bir ebediyet ifadesidir.²³⁶

لَنْ نَصْدِقَكَ فِيمَا تَدْعِي مِنَ النُّبُوءَةِ yani لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ *“iddia ettiğin senin peygamberliğini asla doğrulamayacağız.”*²³⁷ Yani nefyin tebidinin bir şarta bağlanmış olmasıdır.

3- أَوْ يَكُونُ لَكَ بَيْتٌ مِّنْ زُخْرَفٍ أَوْ تَرْقَى فِي السَّمَاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّى نُنزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَّقْرُؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا²³⁸

“İnsanlara hidayet (Kur'an) geldikten sonra onların iman etmelerine ancak, "Allah bir beşeri mi peygamber olarak gönderdi?" demeleri engel olmuştur.”

Ayette geçen لَنْ نُؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ ifadesiyle şartlı bir nefyin tekidi bulunmaktadır. Şartlı nefyin tekidinin delilide bu ifadenin arkasından gelen حَتَّى نُنزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَّقْرُؤُهُ ifadesidir.

²³³ İsra, 17/37.

²³⁴ Zemahşerî, a.g.e, II, 250.

²³⁵ İsra, 17/90.

²³⁶ Harezmi, a.g.e, s. 177.

²³⁷ Tabersî, a.g.e, VI, 293.

²³⁸ İsra, 17/93.

4- وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِّ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمِّيًّا وَبُكَمًّا وَصَمًّا مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا²³⁹

“Allah kimi doğru yola iletirse işte o, doğru yolu bulmuştur. Kimi de saptırırsa böyleleri için O'nun dışında dostlar bulamazsın. Onları kıyamet günü körler, dilsizler ve sağırlar olarak yüzüstü haşredeceğiz. Varacakları yer cehennemdir. Cehennemin ateşi dindikçe, onlara çılgın ateşi artırırız.”

ayete ‘لَنْ’ in kattığı anlam nefyin tekidini ifade etmektedir; ayrıca وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ifadesi de dikkate alındığında aynı zamanda nefyin tebidini de ifade ettiği görülmektedir.

F. KEHF SURESİ

1- وَرَبَّنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ الْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهَا إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذَا شَطَطًا²⁴⁰

“Kalkıp da, "Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. Ondan başkasına asla ilah demeyiz. Yoksa andolsun ki saçma bir söz söylemiş oluruz.”

ifadesinde nefy edatı olan لَنْ harfi te'kid içindir. Yani ebediyen bizden böyle bir şey meydana gelmez. Çünkü biz böyle yapacak olursak, bu sözümüz geçersiz olacaktır ve o zaman andolsun ki batıl söz söylemiş oluruz demektir.²⁴¹ لَنْ نَعْبُدُ ifadesi de buna göre “Allah ile birlikte başkasına asla ibadet etmeyiz;”²⁴² şeklinde yorumlanmıştır.

2- وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ تَزَاوَرُ عَن كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشَّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِّنْهُ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ مَن يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَن يُضِلِّ فَلَن تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُّرْشِدًا²⁴³

²³⁹ İsrâ, 17/97.

²⁴⁰ KeHF, 18/14.

²⁴¹ İbn Kesir, a.g.e, IX, 4961.

²⁴² Tabersî, a.g.e, VI, 317.

²⁴³ KeHF, 18/17.

“(Orada olsaydın) güneş doğduğunda onun; mağaralarının sağ tarafına kaydığını, batarken de onlara dokunmadan sol tarafa gittiğini görürdün. Kendileri ise mağaranın geniş bir yerinde idiler. Bu, Allah'ın mucizelerindendir. Allah kime hidayet ederse işte o, doğru yolu bulandır. Kimi de şaşırtırsa, artık ona doğru yolu gösterecek bir dost bulamazsın.”

فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرَشِدًا ifadesinin ayete kattığı anlam nefyin tekidi yoluyla artık Allah'ın şaşırttığı kimsenin asla bir dost ve rehber bulamayacağı anlamı verilmesidir.

3- إِنْهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَنْ تُفْلِحُوا إِذَا أَبَدًا²⁴⁴

“Çünkü onlar sizi ele geçirirlerse ya taşlayarak öldürürler yahut kendi dinlerine döndürürler. O zaman da bir daha asla kurtuluşa eremezsiniz.”

لَنْ تُفْلِحُوا إِذَا أَبَدًا yani ne zaman ki böyle yaptınız ebediyen hayırdan bir şeye ulaşamazsınız,²⁴⁵ anlamı verilerek nefyin tebidine işaret edilmektedir.

4- وَأَنْتَ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدَّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُتْتَحِدًا²⁴⁶

“Rabbinin kitabından sana vahyedileni oku. O'nun kelimelerini değiştirecek hiçbir kimse yoktur. O'ndan başka asla bir sığınak da bulamazsın.”

Ayetinde zikri geçen وَلَنْ تَجِدَ den “Eğer Kur'ana tabi olmazsanız Allahtan başka bir sığınak asla bulamazsınız”;²⁴⁷ anlamı taşımaktadır. Bu anlamı da nefyin tekidi sağlamaktadır.

5- أَوْ يُصْبِحَ مَاؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلْبًا²⁴⁸

“Ya da suyu çekiliverir de (bırak bir daha bulmayı) artık onu arayamazsın bile.”

²⁴⁴ Kehf, 18/20.

²⁴⁵ Tabersî, a.g.e, VI, 323.

²⁴⁶ Kehf, 18/27.

²⁴⁷ Tabersî, a.g.e, VI, 335.

²⁴⁸ Kehf, 18/41.

Kanaatimize göre; ayette geçen لَنْ harfi “maşallah” demeyen ve Allah’ın yüceliğini ikrar etmeyen kimseler için Allah’ın izni olmadan her hangi bir maslahatı gerçekleştiremeyeceklerine dair ayete nefyin tedibiliği anlamını katmaktadır.

6- وَعَرِضُوا عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خُلِقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُمْ

مَوْعِدًا²⁴⁹

“Hepsi saf saf Rabbinin huzuruna çıkarılırlar. Onlara, "Andolsun, sizi ilk önce yarattığımız gibi bize geldiniz. Oysa siz, sizin için hesaba çekileceğiniz bir zaman belirlemediğimizi sanmıştınız" denir.”

Ayette geçen لَنْ harfi burada da nefyin tebidliği anlamında kullanılmıştır. Çünkü kâfirler kıyametin asla kopmayacağı ve buna kimsenin gücünün yetmeyeceği inancını taşımaktaydılar.

7- وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن دُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ

قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ فَلَنْ يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا²⁵⁰

“Kim, kendisine Rabbinin âyetleri hatırlatılıp da onlardan yüz çeviren ve elleriyle yaptığını unutandan daha zalimdir? Şüphesiz biz, onu anlamamaları için, kalplerine perdeler gerdik, kulaklarına da ağırlıklar koyduk. Sen onları hidayete çağırırsan da artık ebediyen hidayet bulamazlar.”

Allah Teâlâ burada إِذَا إِذَا يَهْدُوا فَلَنْ cümlesiyle onların ebediyen iman etmeyeceklerini haber veriyor ve böylece de küfürleri üzerine öldüler;²⁵¹ anlamıyla nefyin tebidi ifade edilmektedir.

8- وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا كَسَبُوا لَعَجَلْتُمْ لَهُمُ الْعَذَابَ بَلْ لَهُم مَّوْعِدٌ لَّنْ

يَجِدُوا مِنْ دُونِهِ مَوْعِدًا²⁵²

“Rabbin, çok bağışlayıcıdır, merhamet sahibidir. Eğer yaptıkları yüzünden onları (dünyada) cezaya çarptırsaydı, elbette azaplarını çarçabuk verirdi. Hayır,

²⁴⁹ Kehf, 18/48.

²⁵⁰ Kehf, 18/57.

²⁵¹ Tabersî, a.g.e, VI, 360.

²⁵² Kehf, 18/58.

onlar için belirlenmiş bir gün vardır ki (o gün gelince) hiçbir kurtuluş çaresi bulamazlar.”

لَنْ يَجِدُوا مِنْ دُونِهِ مَوْئِلًا ifadesiyle kaçınılmaz olan o gün geldiği zaman artık kurtuluş çaresi olmayacağına dair nefyin te'kidi anlamı ifade edilmektedir.

9- قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا²⁵³

“Adam, "Sen benimle beraberliğe asla sabredemezsin, demedim mi?" dedi.”

Allah Teâla'nın قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا kavli hakkında; Hızır (a.s) kesin bir dille sabra güç getirebilmesini nefy ediyor;²⁵⁴ bu durumda لَنْ تَسْتَطِيعَ te'kid yönüyle sabra güç yetirememenin nefyini ifade eder.²⁵⁵

10- قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا²⁵⁶

“Adam, "Sen benimle beraberliğe asla sabredemezsin, demedim mi?" dedi.”

Yine bu ayette de durum aynıdır. لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا kavli hakkında; Hızır (a.s) kesin bir dille sabra güç getirebilmesini nefy ediyor;²⁵⁷ bu durumda لَنْ تَسْتَطِيعَ te'kid yönüyle sabra güç yetirememenin nefyini ifade eder.²⁵⁸ Özetle nefyin te'kidi olarak değerlendirilir.

11- قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا²⁵⁹

“Adam, "Sana, benimle beraberliğe asla sabredemezsin demedim mi?" dedi”

Şerif Murtezaya göre; Hz. Musanın kıssasındaki; “Doğrusu sen benimle beraberliğe sabredemezsin”, hakkındaki bu sözün zahiri gelecekte

²⁵³ Kehf, 18/67.

²⁵⁴ Esîrû' d-dîn, a.g.e, VII, 205.

²⁵⁵ Zemahşerî, a.g.e, II, 304.

²⁵⁶ Kehf, 18/72.

²⁵⁷ Esîrû' d-dîn, a.g.e, VII, 205.

²⁵⁸ Zemahşerî, a.g.e, II, 304.

²⁵⁹ Kehf, 18/75.

sabredemeyeceğini gerektirmektedir ve şu anda sabredemeyeceğine delil olarak kullanılamaz.²⁶⁰ Dolayısıyla istikbalde nefyin te'kidi anlamı katmaktadır.

G. MERYEM SURESİ

1- فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا²⁶¹

“Ye, iç, gözün aydın olsun. İnsanlardan birini göreceksen, "Şüphesiz ben Rahmân'a susmayı adadım. Bugün hiçbir insan ile konuşmayacağım" de.”

el-Fakihîye göre ayette zikri geçen لَنْ bir başka şeyle takyid (kayıtlandığı) edildiğinden te'bid ifade eder. لَنْ den sonra gelen اليوم kelimesi sebebiyle لَنْ burada nefyin ebediliğini ifade etmemektedir.²⁶²

H. TAHA SURESİ

1- قَالُوا لَنْ نُؤْتِرَكَ عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَافْضِ مَا أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا²⁶³

“Sihirbazlar şöyle dediler: "Bize gelen apaçık delillere ve bizi yaratana seni asla tercih etmeyeceğiz. Artık sen vereceğin hükmü ver. Sen ancak bu dünya hayatında hüküm verirsin.”

قالوا لَنْ نُؤْتِرَكَ yani لَنْ نختارك, لَنْ نفضلك, “bize Musa'nın doğruluğuna ve onun peygamberliğinin sahihliğine dair gelen deliller karşısında seni seçmeyeceğiz, üstün tutmayacağız;”²⁶⁴ anlamı ifade etmektedir.

2- قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ²⁶⁵

“Onlar da, "Mûsâ bize dönünceye kadar buzağıya ibadet etmeye devam edeceğiz" dediler.”

²⁶⁰ Şecerî, a.g.e, II, 221.

²⁶¹ Meryem, 19/26.

²⁶² İbn Hişam en-Nahvî, a.g.e, IV, 148; Hımsî, Yasin b. Zeynüddin, a.g.e, Kahire 1971/1390, I, 143.

²⁶³ Tâhâ, 20/72.

²⁶⁴ Tabersî, a.g.e, VII, 40.

²⁶⁵ Tâhâ, 20/91.

Sadrü'l-Efâdil'e göre; لَنْ in kayıt ile beraber ebediyet ifade etmesine mani bir durum yoktur. Ebediyet lafzı ile söylemene rağmen bir kayıt da getirebilir. Dolayısıyla ona göre burada geçen لَنْ kayıtlı (şartlı) bir ebediyet ifadesidir.²⁶⁶

لَنْ نَّبْرَحَ da Hz. Musa dönünceye kadar tapmaktan vazgeçmenin nefyinin sürekliliği vardır.²⁶⁷

3- قَالَ فَادْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَنْ تُخْلَفَهُ
وَأَنْظِرْ إِلَى إِلَهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا لَنْ نَحْرُقَ لَهُ ثُمَّ لَنْ نَسْفَكَ²⁶⁸

“Mûsâ, "Çekil git! Artık sen hayatın boyunca (hastalanıp) "Bana dokunmak yok!" diyeceksin. Senin için, asla kaçamayacağın bir ceza daha var. Hele şu ibadet edip durduğun ilahına bak! Biz onu elbette yakacağız ve onu muhakkak denize savuracağız.”

لَنْ تُخْلَفَهُ ifadesinin ayete kattığı anlam nefyin tedibidir. Zira söz konusu olan “asla kaçılmayacak” bir azaptır.

I. ENBİYA SURESİ

1- وَدَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا
أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ²⁶⁹

“Zünnûn'u da hatırla. Hani öfkelenerek (halkından ayrılıp) gitmişti de kendisini asla sıkıştırmayacağımızı sanmıştı. Derken karanlıklar içinde, "Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni eksikliklerden uzak tutarım. Ben gerçekten (nefsine) zulmedenlerden oldum" diye dua etti.”

Bu ayette لَنْ in kattığı anlam nefyin tedibidir.

²⁶⁶ Harezmi, a.g.e, s. 177.

²⁶⁷ İbn Hişam en-Nahvî, a.g.e, IV, 148; Ezherî, a.g.e, II, 229.

²⁶⁸ Tâhâ, 20/97.

²⁶⁹ Enbiya, 21/87.

İ. KASAS SURESİ

1- قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ²⁷⁰

“Rabbim! Bana verdiğin nimetle asla suçlulara arka çıkmayacağım” dedi”

İbn Serrâc bir kavmi **لِلْمُجْرِمِينَ** ظَهِيرًا²⁷¹ , ayetinde de olduğu gibi **لَنْ** ile dua ettiğini delil getirerek duanın duanın caiz olduğunu söylemiştir. **لَنْ** ile duaya cevaz verenler ayeti şöyle tefsir ederler; **رَبِّ لَا تَجْعَلْنِي أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ** “Rabbim beni mücrimlere arka çıkanlardan eyleme.” Bu hususta İbni Usfur ve İbni Hişam muvafık olmuşlardır.²⁷² *Tavdîh, Şerhu’l-Katar ve Şerhu’l-Lemhati’l-Bedriyye’de* İbn Serrac’a muhalefet edilmiştir²⁷³ Ebu Hayyân:”*Dua fiilinin, mütekellime isnad edilmediğini tam aksine muhatap veya gaib’e isnad edilmesi*” gerekçesi ile caiz olmadığı görüşündedir.²⁷⁴

Bu konuda Zerkeşî zikredilen ayette **لَنْ**’in dua anlamı katmak için fiilin başına getirildiğini ifade etmiştir.²⁷⁵

J. SEBE SURESİ

1- وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهَذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْفُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ الْقَوْلِ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنْتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ²⁷⁶

“İnkâr edenler, "Biz bu Kur'an'a da ondan önceki kitaplara da asla inanmayız" dediler. Zalimler Rablerinin huzurunda durduruldukları zaman hallerini bir görsen! Birbirlerine laf çevirip dururlar. Zayıf ve güçsüz görülenler, büyüklük taslayanlara, "Siz olmasaydınız biz mutlaka iman eden kimseler olurduk" derler.”

²⁷⁰ Kasas, 28/17.

²⁷¹ Kasas, 28/17.

²⁷² Ebû Hayyan, *a.g.e.*, II, 391; İbn Hişam en-Nahvî, *a.g.e.*, IV, 150; İbn Hişam en-Nahvî, *Muğni’l-Lebîb*, I, 284, V, 373.

²⁷³ İbn Hişam, *a.g.e.*, s. 113; Ezherî, Ebü’l-Velid Zeynüddin Halid b. Abdullah b. Ebu Bekr Vakkad Ezherî, *et-Tasrîh Bimezmûni’t-Tevzîh*, (thk. Abdulfettâh Bahîyî), y.y. 1294, IV, 136; İbn Hişam, *Ensârî*, *a.g.e.*, II, 338.

²⁷⁴ bkz. İbn Hişam en-Nahvî, *a.g.e.*, V, 156.

²⁷⁵ Zerkeşî, *a.g.e.*, IV, 388.

²⁷⁶ Sebe, 34/31.

Ayette ifadesini bulan لَنْ نُؤْمِنَ'den kasetedilen لَنْ نَصَدِّقَ “Kur'an'ın Allah'tan olduğunu asla doğrulamayacağız,”²⁷⁷ anlamındadır. Burada لَنْ ile işaret edilen anlam nefyin tebididir.

K. FATİR SURESİ

1 - إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً

يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ²⁷⁸

“Şüphesiz, Allah'ın kitabını okuyanlar, namazı kılanlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden, gizlice ve açıktan Allah yolunda harcayanlar, asla zarar etmeyecek bir ticaret umabilirler.”

يَرْجُونَ تِجَارَةً لَنْ تَبُورَ ifadesiyle hiçbir zaman ve kesinlikle zarar edilmemeyi anlattığı için burada لَنْ'in ayete kattığı anlam iki yönden ele alınmalıdır. Birincisi nefyin tedibi ikincisi ise nefyin tekididir.

2-اسْتَكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ فَهَلْ

يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا²⁷⁹

“Yeryüzünde büyüklük taslamak ve kötü tuzak kurmak için (böyle davranıyorlardı). Oysa kötü tuzak, ancak sahibini kuşatır. Onlar ancak öncekilere uygulanan kanunu bekliyorlar. Sen Allah'ın kanununda hiçbir değişiklik bulamazsın. Sen Allah'ın kanununda hiçbir sapma bulamazsın”

لَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ ifadeleri arka arkaya tekrar edilerek Allah'ın kanunlarının muhkemliği ve her döneme hitap ettiği ifade ediliyor. Bu anlamı kuvvetlendirmek için de لَنْ'in hem nefyin tekidi söz konusudur hem de tebid anlamı içermektedir.

L. MÜMİN SURESİ

3-وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زُلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ حَتَّى

إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ²⁸⁰

²⁷⁷ Tabersî, a.g.e, VIII, 219.

²⁷⁸ Fatır, 35/29.

²⁷⁹ Fatır, 35/43.

“Andolsun, daha önce Yûsuf da size apaçık deliller getirmişti de, onun size getirdikleri hakkında şüphe edip durmuştunuz. Daha sonra o ölünce de, "Allah ondan sonra aslâ peygamber göndermez" demiştiniz. İşte Allah aşırı giden şüpheci kimseleri böyle saptırır.”

Sadrü'l-efâdil'e göre; لَنْ in kayıt ile beraber ebediyet ifade etmesine mani bir durum yoktur. Ebediyet lafzı ile söylemene rağmen bir kayıt da getirebilir. Dolayısıyla ona göre burada geçen لَنْ kayıtlı (şartlı) bir ebediyet ifadesidir.²⁸¹

Burada sadece inkârcıların nefyi tebid anlamında boş iddaları vardır. Gramer bakımından sadece لَنْ in fiil-i muzariyi nasb etmesi söz konusudur.

4-وَلَنْ يَنْفَعَكُمْ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنْكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ²⁸²

Onlara, "(Bu temenniniz) bugün size asla fayda vermez. Çünkü zulmettiniz. Hepiniz azapta ortaksınız" denir.”

Ayette ifadesini bulan وَلَنْ يَنْفَعَكُمْ kelimesinde لَنْ, fiil-i muzariyi nasbetmiştir. Nefyin te'bidi söz konusudur. Çünkü cehennemdeki yapılan azaba ne mal engel olabilir, ne de sahip olunan çocuklar engel olabilir.

M. CASİYE SURESİ

1- إِنْهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيٌّ

الْمُتَّقِينَ²⁸³

"Çünkü onlar, Allah'a karşı sana asla bir fayda sağlayamazlar. Şüphesiz zalimler birbirinin dostlarıdır. Allah ise kendisine karşı gelmekten sakınanların dostudur."

Ayette zikredilen لَنْ يُغْنُوا dan maksat لَنْ يَدْفَعُوا yani "Allah'ın azabını senden hiçbir şey koruyamaz,"²⁸⁴ anlamına gelerek nefyin tebidini ifade etmektedir.

²⁸⁰ Mümin, 40/34.

²⁸¹ Harezmi, a.g.e, s. 177.

²⁸² Zuhruf, 43/39.

²⁸³ Casiye, 45/19.

N. MÜZZEMMİL SURESİ

1- إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ²⁸⁵

“(Ey Muhammed!) Şüphesiz Rabbin, senin, gecenin üçte ikisine yakın kısmını, yarısını ve üçte birini ibadetle geçirdiğini biliyor. Beraberinde bulunanlardan bir topluluk da böyle yapıyor. Allah gece ve gündüzü düzenleyip takdir eder. Sizin buna (gecenin tümünde yahut çoğunda ibadete) gücünüzün yetmeyeceğini bildi de sizi bağışladı (yükünüzü hafifletti.) Artık Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun.”

Ayette zikredilen **لَنْ تُحْصُوهُ** dan kastedilen mana “gece boyunca kıyamda olmaya asla gücünüz yetmez,” anlamı vurgulanarak nefyin te’kidi ifade edilmektedir.²⁸⁶

O. KIYAMET SURESİ

1- أَيْحَسِبُ الْإِنْسَانُ أَنْ لَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ²⁸⁷

“İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya getiremeyeceğimizi mi sanır?”

Ayette zikredilen, **لَنْ نَجْمَعَ** da **لَنْ** te’kid manasını nefyi istikbale çevirir. Yani *elbetteki kemiklerini toplayacağız* anlamı ortaya çıkmaktadır.²⁸⁸ Bu durumda **لَنْ** te’kid anlamı taşımaktadır.

Ö. NEBE SURESİ

1- فَدُؤُوفُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا²⁸⁹

“Kâfirlere şöyle denilir: "Şimdi tadın. Artık bundan sonra yalnızca azabınızı artıracacağız.

²⁸⁴ Tabersî, a.g.e, IX, 127.

²⁸⁵ Müzzemmil, 73/20.

²⁸⁶ Tabersî, a.g.e, X, 169.

²⁸⁷ Kıyâmet, 75/3.

²⁸⁸ Galâyînî, Mustafa, Câmiu'd-Durûsi'l-A'rabiyye, Lübnan 1971/1391, II, 174.

²⁸⁹ Nebe, 78/30.

Katâde'nin Ebu Eyyûb el-Ezdî'den naklettiğine göre; Abdullah b. Amr şöyle demiştir: Cehennem ehline bu ayetten daha ağır bir ayet nazil olmamıştır. Onların sürekli olarak (ebediyen) azabları artırılabacaktır.²⁹⁰ **فَلَنْ نَزِيدَكُمْ** de azabın dışındakilerin artırılması nefyedilmektedir. Bu ayet cehennemdeki azabın sürekli artacağını anlatması sebebiyle **لَنْ** te'bid anlamı ifade etmektedir.

P. İNŞİKÂK SURESİ

1- **إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ**²⁹¹

“Rabbine asla geri dönmeyeceğini sanmıştı.”

لَنْ يَحُورَ da nefiyden sonra gereklilik vardır yani elbette ki mutlaka dönecekler anlamındadır.²⁹² Burada ifade edildiği gibi gereklilik anlamı dikkate alındığında **لَنْ**'in ayet içindeki görevi olumlu isbatın te'bitidir.

R. BELED SURESİ

1- **أَيَحْسَبُ أَنْ لَنْ يَفْذَرَهُ عَلَيْهِ أَحَدٌ**²⁹³

“İnsanoğlu, kendisine kimsenin güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?”

Ayeti Kerimede **أَنْ لَنْ يَفْذَرَهُ** den “Elbetteki Allah’ın insana gücü yeter” anlamı çıkmaktadır. **لَنْ**'in fiil-i muzariyi nasbettiği görülmektedir ve burada nefiyden sonra gereklilik, Allah’ın ebedi gücünü onaylama vardır.

II. MEDENİ SURELER

Medeni surelerden toplam 14 tanesinde **لَنْ** edatı geçmektedir. Bu surelerin içindeki **لَنْ** edatı geçen ayet sayısı da 62 tanedir.

²⁹⁰ İbn Kesir, *a.g.e.*, XV, 8262.

²⁹¹ İnşikâk, 84/14.

²⁹² Zemahşerî, *a.g.e.*, IV, 405.

²⁹³ Beled, 90/5.

A. BAKARA SURESİ

1-فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ

لِلْكَافِرِينَ²⁹⁴

“Eğer, yapamazsanız -ki hiçbir zaman yapamayacaksınız- o halde yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten sakının. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır.”

Önceki ayette müşriklerin Kur’andan şüphe içinde olmaları sebebiyle Allah teala müşriklere Kur’anın bir benzerini getirmeleri konusunda ve sözlerini doğrulamaları hakkında şahit çağrılarını isteyerek meydan okuyarak²⁹⁵ “Yok, yapmadıysanız ki hiçbir zaman yapamayacaksınız, o halde yakıtı insanlar ve taşlar olan, inkârcılar için hazırlanmış ateşten sakının,”²⁹⁶ buyrulmaktadır.

Burada “Hiçbir zaman yapamayacaksınızdan,” maksat, kıyamete kadar yapamayacaksınız, yapmanız mümkün değil ya, mümkün olsa da yapamayacaksınız, Allah yaptırmayacak şeklindedir. Buradaki ifade emir ve kat’i ihbar; kesinlik ve yakınlık ifade etmektedir.²⁹⁷ Zira buradaki لَنْ’in aslı لا+ان’dır, istikbaldeki nefyi teşdid ve te’yid etmek içindir.²⁹⁸ Yani لَنْ’den maksat ebediyen yapamayacaklarını ifade etmektedir.²⁹⁹

Zemahşerî; فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَ لَنْ تَفْعَلُوا ayetinde لَنْ’in hakikâtinin لا ve لَنْ’in müstakbeli nefyetmede iki kardeş olduğu görüşündedir. Ancak لَنْ’de te’kid ve teşdid vardır. Arkadaşınıza; لَا أَقِيمُ غَدًا فَإِنْ أَنْكَرَ عَلَيْكَ “Eğer seni kabul etmezse yarın (toplantıya) katılmam”, deriz. لَنْ أَقِيمُ غَدًا diyecek olursan; "Yarın asla katılmayacağım" olur.³⁰⁰ اني مقيم-انا مقيم³⁰¹ “Ben mukimim-muhakkak ki ben

²⁹⁴ Bakara, 2/24.

²⁹⁵ Bakara, 2/23.

²⁹⁶ Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur’an Dili*, İstanbul 1992, I, 232.

²⁹⁷ Yazır, a.g.e, I, 237.

²⁹⁸ Zemahşerî, a.g.e, I, 61.

²⁹⁹ İbn Kesîr, *Tefsir-i Kur’an-ı Azîm*, (Çev. Karlığa, Bekir/Çetiner, Bedrettin), İstanbul 1988, II, 223.

³⁰⁰ Zemahşerî, a.g.e, I, 248; Halebî, a.g.e, I, 203; V, 449.

³⁰¹ Zemahşerî, a.g.e, I, 248.

mukimimde” yaptığın gibi. Aynı şekilde Allah Teâla'nın şu ayeti bu duruma misaldir; ³⁰² قَالَ رَبِّي أَرْنِي أَنْظُرُ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرَانِي

Gramer bakımından لَنْ, fiil-i muzarinin başına gelir istikbale özeldir ve istikbali nefyeder. Nasb alameti لَنْ تَفْعَلُوا da ن'un düşmesidir. ³⁰³ لَنْ gelecekte müebbed olarak nefyeder. Bu لَنْ تَفْعَلُوا وَ لَنْ تَفْعَلُوا ayetinden kasıt, Hz. Muhammed (s.a.v)'in peygamberliğinin sıhhatine dair delil vardır. Çünkü لَنْ gelecekteki bir benzerini getiremeyeceklerine dair bütün vakitleri içine alır, gelecekteki bütün hallerinden haber vermektedir. ³⁰⁴

2- وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ
تَنْظُرُونَ ³⁰⁵

“Hani siz, "Ey Mûsâ! Biz Allah'ı açıktan açığa görmedikçe sana asla inanmayız" demiştiniz. Bunun üzerine siz bakıp dururken sizi yıldırım çarpmıştı.”

Sadrü'l-efâdil'e göre; لَنْ'in kayıt ile beraber ebediyet ifade etmesine mani bir durum yoktur. Ebediyet lafzı ile söylemene rağmen bir kayıt da getirebilir. Dolayısıyla ona göre burada geçen لَنْ kayıtlı (şartlı) bir ebediyet ifadesidir. ³⁰⁶

3- وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا
تَنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ
بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ أَهْبَطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَّا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَآؤُوا
بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا
عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ³⁰⁷

“Hani bir zamanlar, “Ey Musa, biz tek çeşit yemeğe asla katlanamayacağız, yeter artık bizim için Rabbine dua et de bize yerin yetiştirdiği şeylerden; sebzesinden, kabağından, sarımsağından, mercimeğinden ve soğanından çıkarsın,” dediniz. O da

³⁰² Araf, 7/143.

³⁰³ Tabersî, a.g.e, I, 129.

³⁰⁴ Tabersî, Mecmaü'l-beyân fî Tefsîri'l-Kur'an, I, 128.

³⁰⁵ Bakara, 2/55.

³⁰⁶ Harezmi, a.g.e, s. 177.

³⁰⁷ Bakara, 2/61.

size “O üstün olanı daha aşağı olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? Bir kasabaya konaklayın o vakit istediğiniz elbette olacaktır.” demişti. Üzerlerine zillet ve meskenet damgası vuruldu ve nihayet Allah'tan bir gazaba uğradılar. Evet, öyle oldu, çünkü Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar ve haksız yere Peygamberleri öldürüyorlardı. Evet, öyle oldu, çünkü isyana dalıyorlar ve aşırı gidiyorlardı.”³⁰⁸

Ayette geçen **لَنْ نَصْبِرَ** dan; “bizi bir yemeğe alıkoyma konusunda asla gücün yetmez,” anlamı kastedilmektedir. Bir kimse birçok çeşitte olsa bunu her gün yiyorsa buna tek çeşit yemek denilir. Yani dün yediği aynı birçok çeşidi bu gün de yiyorsa bu tek yemek anlamına gelmektedir.³⁰⁹ Bu ifadelerden sonra **لَنْ** in ayete kattığı anlam nefyin te’kidi olacaktır.

4 - وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلَفَ

اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ³¹⁰

“Bir de dediler ki: "Bize ateş, sayılı birkaç günden başka asla dokunmayacaktır." Sen onlara de ki: "Siz bunun için Allah'tan söz mü aldınız? -Eğer böyle ise, Allah verdiği sözden dönmez-. Yoksa siz Allah'a karşı bilemeyeceğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?”

Yukardaki ayette zikri geçen, **لَنْ تَمَسَّنَا** dan maksat yani **لَنْ تُصِيبَنَا** dır.³¹¹ Tevrat'ı bırakıp da buzağıya tapanların ateşe atılacakları hakkında ayetin ortaya çıkışı üzerine Yahudi halkının İslam Dinine girme temayülünde olduklarını gören Yahudi bilginler telaşa düşerek, buzağıya ibadetin Hz. Musa'nın yokluğundan kırk gün sürdüğünü ve Yahudilerin cehennemde kırk günden fazla kalmayacaklarını söylediler. Diğer bir iddia da buzağıya tapmalarının yedi günden ibaret olduğudur.³¹²

³⁰⁸ Yazır, I, 309.

³⁰⁹ Tabersî, a.g.e, I, 238.

³¹⁰ Bakara, 2/80.

³¹¹ Tabersî, a.g.e, I, 280.

³¹² Yazır, I, 329.

لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ kelimesinden sonra gelen 81. Ayetteki بلى kelimesi elbette ki size ateş dokunacaktır anlamında nefiy harfinin ispatıdır. Bunun da delili هُمْ فِيهَا " " خَالِدُونَ ayetidir.³¹³ Bu durumda لَنْ nefyin te'kidi olarak ayetteki yerini bulmaktadır.

لَنْ ile nasbedilmiştir. Nahivciler burada nasb illetinin لَنْ olması konusunda ihtilaf etmişlerdir. Burada Sibeveyh'den ve Halil'den rivayet edildiğine göre لَنْ'in aslı لا+ان'dir.³¹⁴

5. وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ³¹⁵

“Fakat kendi elleriyle önceden yaptıkları işler yüzünden ölümü hiçbir zaman temenni edemezler. Allah o zalimleri hakkıyla bilendir.”

Ayette zikredilen لَنْ muzari fiili nasbeden edattır; daha te'kidli, daha belîğ ve kesinlik bildirmektedir. أَبَدًا ile de anlam pekiştirilmiştir.³¹⁶ Yine ayette لَنْ lafzı nefiyde ebediyeti ifade etmektedir. لَنْ 'nin ifade ettiği sonsuz nefyi pekiştirilmiştir. Bu ayette ebedin لَنْ'den sonra zikredilmiş olması لَنْ'nin ifade ettiği sonsuz nefyi pekiştirmek için olduğunu göstermektedir.³¹⁷

İbn el-Cevzîye göre; وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ayetinde لَنْ gelmiştir ve bununla kastedilen de ebed değildir; burada لَنْ ile kastedilen nefyi te'kidtir. Kavvâs'a göre; لَنْ geleceği nefyetmek içindir ve onun olumsuzluğu ebedi kıldığı da söylenmiştir. وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا ayetinde eğer لَنْ ile ebediyet manası vermiş olsaydı, ayetteki أَبَدًا lafzına ihtiyaç kalmazdı.³¹⁸ İbn Cevzî'yi destekleyen bir görüşe göre de burada ابدا kelimesinin gelmesiyle “ömürleri boyunca” kastedilmektedir. Çünkü bir

³¹³ Zemahşerî, a.g.e, I, 114.

³¹⁴ Zeccâc, Ebû İshak İbrâhim b. es-Seri b. Sehl, *Mea'ni'l-Kur'ani ve İ'râbu*, Beyrut 1988/1408, I, 160, 161.

³¹⁵ Bakara, 2/95.

³¹⁶ İskâfî, Abdullah Muhammed b. Abdullah Hatîb, *Dürretü'l-tenzil ve gurretü't-te'vil*, y.y. 1995/1416, s. 12, 13.

³¹⁷ İbn Yaî'ş, a.g.e, IV, 16.

³¹⁸ Abdülazîz el-Kavvâs, a.g.e, I, 339.

kimse **لَا أَكَلْمُكَ أَبَدًا** dediği zaman bu “Yaşadığım müddetçe seninle konuşmayacağım” demektir.³¹⁹

Bu durumda **لَنْ** müstakbelin nefyinde **لَا**’nın kardeşidir.³²⁰ Ancak **لَنْ** te’kid ederek nefyeder. Aynı şekilde ³²¹**وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا بِمَا قَدِمْتُمْ أَيْدِيهِمْ** ayetinde **لَنْ** ve **لَا** arasında müstakbeli nefyetmede herhangi bir fark yoktur. Ancak **لَنْ**’de te’kid ve teşdid vardır; **لَا**’da yoktur.³²²

Başka bir yoruma göre de bu ayet; Yahudiler hakkında inmiştir ve ölümü arzulamama sadece dünya ile sınırlı bir şeydir. Çünkü onlar şu ayetin **لِيَقْضِيَ عَلَيْنَا رَبُّكَ**³²³ “(Ey Mâlik) Rabbin bizim işimizi bitirsin”de deliliyle ahirette ölümü arzulayacaklardır.³²⁴ Ebu Hayyân İbn Mâlik den Zemahşerî’nin nefyi te’bide tahsis ettiğini naklettiğini söylemiştir.³²⁵

Hatip el-İskafî (v. 420) ayeti kerimenin şerhinde şöyle demiştir: “Onlar elleriyle işledikleri yüzünden onu hiç bir zaman temenni edemeyecekler. İddia edilen ölümün temenni edilmesinin geçersiz olması vacip olmuştur.” **لَنْ** lafzının kullanılması ve daha sonra **أَبَدًا** lafzının ölümü temenni etmelerini boşa çıkarması amacıyla te’kid ifade etmesiyle olmuştur.³²⁶

6- وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا

بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ³²⁷

“Bir de; "Yahudi ve Hıristiyanlardan başkası Cennet'e girmeyecek" dediler. Bu, onların kuruntuları! De ki: "Eğer doğru söyleyenler iseniz (iddianızı ispat edecek) delilinizi getirin.”

³¹⁹ Tabersî, a.g.e, I, 308.

³²⁰ Zemahşerî, a.g.e, III, 22.

³²¹ Cuma, 62/7

³²² Zemahşerî, a.g.e, IV, 103.

³²³ Zuhurf, 43/77.

³²⁴ Abdülazîz el-Gavvâs, a.g.e, I, 339.

³²⁵ Ebû Hayyan, a.g.e, IV, 1643.

³²⁶ İskâfî, a.g.e, s. 13.

³²⁷ Bakara, 2/111.

Yahudiler, *لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَهُودِيًّا*; “Yahudi olmayanlardan başkası asla Cennete giremeyecekler”; Hıristiyanlar da, *لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ نَصْرَانِيًّا*; “Hıristiyan olmayanlardan başkası asla Cennete giremeyecekler,” diyorlardı. Ayet bunların dediklerini özetleyen edebi bir icazdır. Ne Yahudiler Hıristiyanların Cennete gideceklerine şahitlik ediyorlar, ne de Hıristiyanlar Yahudilerin Cennete gideceklerine şahitlik ediyorlar.³²⁸

Ayet farklı bir bakış açısıyla şu şekilde yorumlanmıştır: O kirli ellerin neler yaptıklarını bilirler, ahirete ne yüzle varacaklarını vicdanları duyar da dünya cennetinden vaz geçemezler, ölümü istemezler.³²⁹ Ayette zikredilen *وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ* ifadesinde mucize vardır, çünkü gelecekte haber verilmektedir.³³⁰

7- *وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ فَلِإِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ*³³¹

“Sen dinlerine uymadıkça, ne Yahudiler ve ne de Hıristiyanlar asla senden razı olmazlar. De ki: "Allah'ın yolu asıl doğru yoldur." Sana gelen ilimden sonra, eğer onların arzu ve keyiflerine uyacak olursan, bilmiş ol ki, Allah'tan sana ne bir dost, ne bir yardımcı vardır.”

Bu ayette sanki onlar şöyle diyorlar: “Bizim dinimize uyana kadar asla senden razı olmayız.”³³² Burada *ترضى*’dan maksat, muhabbet ve yakınlık duymak anlamındadır, yani hiçbir grup kendi dinlerine girmedikçe bir diğerinden razı olmazlar.³³³

³²⁸ Tabersî, *a.g.e.*, I, 349, 350.

³²⁹ Yazır, I, 352.

³³⁰ Zemahşerî, *a.g.e.*, I, 119.

³³¹ Bakara, 2/120.

³³² Zemahşerî, *a.g.e.*, I, 130.

³³³ Tabersî, *a.g.e.*, I, 267, 268.

Sadrü'l-Efâdil'e göre; لَنْ in kayıt ile beraber ebediyet ifade etmesine mani bir durum yoktur. Ebediyet lafzı ile söylemene rağmen bir kayıt da getirebilir. Dolayısıyla ona göre burada geçen لَنْ kayıtlı (şartlı) bir ebediyet ifadesidir.³³⁴

B. AL-İ İMRÂN SURESİ

1-ان الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ³³⁵

“Şüphesiz, inkâr edenlere, ne malları, ne de evlatları Allah'a karşı hiçbir fayda sağlamaz. Onlar ateşin yakıtıdır.”

Ayette zikri geçen, لَنْ تُغْنِي عَنْهُمْ'den maksat Allah'ın rahmetinden hiçbir fayda bulamayacak olmalarıdır.³³⁶ Allahın azabına karşı لَنْ تَطْفَع koruyamayacaktır.³³⁷ Allah'ın azabının kaçınılmaz olduğu bir durumda nefyin tekidi söz konusudur. Dolayısıyla لَنْ lafzıyla ayetteki ifade nefyin te'dibi olduğu aşikâre görülmektedir.

2-ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمُ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتُرُونَ³³⁸

“Bunun sebebi, onların, "Bize, ateş sadece sayılı günlerde dokunacaktır." demeleridir. Uydurageldikleri şeyler dinleri konusunda kendilerini aldatmıştır.”

Bu ayette geçen, لَنْ تَمَسَّنَا النَّار'dan maksat “Elbette ki ebediyen ateş size dokunacaktır.³³⁹ Rebi', Katâde ve Hasan sayılı günlerden kastettiklerinin 40 gün olduğunu ifade etmişlerdir.³⁴⁰ İşaret edilen yukardaki lafıza binaen لَنْ in ayete kattığı anlam nefyin te'dibidir.

³³⁴ Harezmi, a.g.e, s. 177.

³³⁵ Âl-i İmrân, 3/10

³³⁶ Zemahşerî, a.g.e, I, 233.

³³⁷ Tabersî, a.g.e, I, 244.

³³⁸ Âl-i İmrân, 3/24

³³⁹ Zemahşerî, a.g.e, I, 114.

³⁴⁰ Tabersî, a.g.e, I, 266.

3- وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ³⁴¹

“Kim İslam'dan başka bir din ararsa, (bilsin ki o din) ondan kabul edilmeyecek ve o ahirette hüsrana uğrayanlardan olacaktır.”

Bu ayette ifadesini bulan **فَلَنْ يُقْبَلَ** kelimesi **وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ** ne tabi olarak değerlendirildiğinde *bilakis cezalandırılacaklar* anlamına gelmektedir.³⁴² Zarara uğramanın kaçınılmaz olduğu bir durumda **لَنْ** ancak nefyin te'dibi anlamı kazanmaktadır.

4- إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ أَزْدَادُوا كُفْرًا لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ³⁴³

“Muhakkak ki, imanlarının ardından küfreden, sonra da küfrünü artırmış olanların tövbeleri asla kabul olunmaz. İşte onlar sapıkların ta kendileridir.”

Bilindiği gibi mürtedin tövbesi bile kabul olunmaktadır. Burada **لَنْ تُقْبَلَ** **تَوْبَتُهُمْ** den maksat küfür üzere ölen kâfirlerin tövbesinin asla kabul edilmeyeceğidir.³⁴⁴ Bu durumda **لَنْ**'in ayete kattığı anlam istikbalin nefyidir.

5- إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِنْهُ مِنَ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوْ افْتَدَىٰ بِهِ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ³⁴⁵

“Şüphesiz inkâr edip kâfir olarak ölenler var ya, dünya dolusu altını fidye verseler bile bu, hiçbirisinden asla kabul edilmeyecektir. Onlar için elem dolu bir azap vardır. Onların hiçbir yardımcıları da yoktur.”

Önceki ayette **لَنْ تُقْبَلَ** gelip ardından bu ayette **فَلَنْ يُقْبَلَ** gelmesinin sebebi buradaki cümlenin şart ve cevap üzere kurulu olmasındandır.³⁴⁶ Bu bağlantı içerisinde nefyin te'dibi anlamı cümlede yerini bulmaktadır.

³⁴¹ Âl-i İmrân, 3/85

³⁴² Tabersî, a.g.e, I, 337.

³⁴³ Âl-i İmrân, 3/90

³⁴⁴ Zemahşerî, a.g.e, I, 269.

³⁴⁵ Âl-i İmrân, 3/91.

³⁴⁶ Zemahşerî, a.g.e, I, 269.

6- لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ

عَلِيمٌ³⁴⁷

“Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir.”

Ayette geçen; لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ cümlesinden maksat; iyiliğin hakikâtime ulaşamazlar, iyilerden olamazlar ve o iyiliğin sevabına ulaşamazlar anlamı kastedilmektedir.³⁴⁸ لَنْ تَدْرِكُوا بِرَ اللَّهِ تَعَالَى yani لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ (Allahın iyiliğini anlayamaz, idrak edemezler)’dir. الْبِرَّ kelimesini İbn Abbas ve Mücahit *Cennet* olarak değerlendirmiştir; Ata ve Mukatil de *taat ve takva* olarak değerlendirmiştir.³⁴⁹

Sadrü'l-efâdil’e göre; لَنْ’in kayıt ile beraber ebediyet ifade etmesine mani bir durum yoktur. Ebediyet lafzı ile söylemene rağmen bir kayıt da getirebilir. Dolayısıyla ona göre burada geçen لَنْ kayıtlı (şartlı) bir ebediyet ifadesidir.³⁵⁰

7- لَنْ يَضُرُّكُمْ إِلَّا أَدَىٰ وَإِنْ يَفَاتِكُمْ يُؤَلُّوكمُ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ³⁵¹

“Onlar size eziyetten başka bir zarar veremezler. Eğer sizinle savaşıma kalkışsalar, size arkalarını dönüp kaçarlar. Sonra onlara yardım da edilmez.”

Tabersî bu ayette لَنْ’in manaya olan kattığı anlamı şu şekilde açıklamaktadır: “Allah mü’minlere muzaffer olacaklarını vadedmiştir. Ehl-i Kitab’ın mü’minlere galip gelmeye gücü yetmeyecektir. Mü’minlere küçük bir ezadan başka bir zarar da veremeyeceklerdir.”³⁵²

8- وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ³⁵³

“Onlar ne hayır işlerlerse karşılıksız bırakılmayacaklardır. Allah, kendisine karşı gelmekten sakınanları bilir.”

³⁴⁷ Âl-i İmrân,3/92

³⁴⁸ Zemahşerî, *a.g.e*, I, 270.

³⁴⁹ Tabersî, *a.g.e*, I, 342.

³⁵⁰ Harezmi, *a.g.e*, s. 177.

³⁵¹ Âl-i İmrân, 3/111.

³⁵² Tabersî, *a.g.e*, I, 365.

³⁵³ Âl-i İmrân, 3/115

Ayette zikredilen **فَلَنْ يُكْفَرُوهُ** ifadesinin ifadeye kattığı anlam, sevaplarında asla eksiklik olmayacağıdır, eksikliğin nefyidir.³⁵⁴ Yani sizden, *mükâfat asla engellenmeyecektir*, şeklinde³⁵⁵ bir taraftan eksikliğin nefyi te'dib edilirken diğer taraftan da engellenmeyecektir denilirken nefyin te'kidi söz konusudur.

9- **ان الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ**³⁵⁶

“İnkâr edenlerin ne malları ne evlatları, onlara Allah'a karşı bir yarar sağlar. İşte onlar cehennemliktirler. Onlar orada ebedi kalacaklardır.”

Ayet-i Kerimede zikredilen **لَنْ نُغْنِي عَنْهُمْ** yani **لَنْ تَدْفَع عَنْهُمْ** demektir. Mallarının ve evlatlarının Allah'a karşı kâfirlerini asla savunamayacağını ifade eder.³⁵⁷ Bu durumda **لَنْ** lafzının ayete kattığı anlam istikbalin nefyidir.

10- **إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلاَفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ**³⁵⁸

“Hani sen mü'minlere, "Rabbinizin, indirilmiş üç bin melek ile yardım etmesi size yetmez mi?" diyordun.”

Yine ayette ifade edilen **أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ** de üç bin meleğin yeterli olmamasının *inkârı* vardır. Elbette ki üç bin tane melek yeterlidir, anlamındadır.³⁵⁹ Dolaylı olarak anlamı te'kid etmek için kullanılmış bir lafızdır. Yani te'kid anlamı katmaktadır.

11- **وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ**³⁶⁰

“Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi

³⁵⁴ Zemahşerî, *a.g.e*, I, 284.

³⁵⁵ Tabersî, *a.g.e*, I, 369.

³⁵⁶ Âl-i İmrân, 3/116

³⁵⁷ Tabersî, *a.g.e*, I, 370.

³⁵⁸ Âl-i İmrân, 3/124

³⁵⁹ Zemahşerî, *a.g.e*, I, 290.

³⁶⁰ Âl-i İmrân, 3/144

döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır.”

Uhud savaşında İbn Kaime Mus'ab b. Umeyri şehit edince, Muhammed'i öldürdüm demiştir. Bir kişi de Muhammed öldürüldü diye nida etti ki bu kimsenin İblis (Allah lanet etsin) olduğu söylenmektedir.³⁶¹ Ayette geçen **فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهُ شَيْئًا** den kastedilen, bir kimse zararına olan şeylere dönerse o kimse aleyhinedir, kim de şükreder ve iman ederse onun faydası da ona döner.³⁶² Kişi ancak kendisine zarar verir; çünkü Allah'a ne fayda vermeleri ne de zarar vermeleri mümkün değildir.³⁶³

12- **وَلَا يَحْزُنُكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا يُرِيدُ اللَّهُ الْأَلَّا**
يَجْعَلْ لَهُمْ حِطًّا فِي الْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ³⁶⁴

“Küfürde yarışanlar seni üzmesin. Onlar, Allah'a hiçbir şekilde zarar veremezler. Allah, onlara ahirette bir pay vermemek istiyor. Onlar için büyük azap vardır.”

Ayette insanların küfürleriyle, irtidat etmeleriyle, nifaklarıyla Allah'a zarar veremeyeceklerini; çünkü Allah'ın onların zararlarını tekrar kendilerine çevirmekten aciz olmadığı ifade edilmektedir.³⁶⁵ Kim ne yaparsa kazandığı ya kendi lehine döner ya da kendi aleyhine döner.

13- **إِنَّ الَّذِينَ اشْتَرَوْا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ**³⁶⁶

“İman karşılığında küfrü satın alanlar Allah'a hiçbir zarar veremezler. Onlar için elem verici bir azap vardır.”

Bu ayette de önceki ayet için söylenenler geçerlidir. Çünkü iki ayette de aynı kelimeler ve aynı illet söz konusudur.³⁶⁷ Zira gayret ettikleri zararın dönüş bulacağı bir tek yer yine kendi toplumları ve kendi hayatlarıdır.

³⁶¹ Tabersî, *a.g.e.*, I, 405.

³⁶² Tabersî, *a.g.e.*, I, 407.

³⁶³ Zemahşerî, *a.g.e.*, I, 298.

³⁶⁴ Âl-i İmrân, 3/176.

³⁶⁵ Tabersî, *a.g.e.*, II, 452.

³⁶⁶ Âl-i İmrân, 3/177.

³⁶⁷ Tabersî, *a.g.e.*, II, 453.

C. NİSA SURESİ

1- أُؤْتِنَاكَ الدِّينَ لَعْنَهُمُ اللَّهُ وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا³⁶⁸

“Onlar, Allah'ın lanet ettiği kimselerdir. Allah kime lanet ederse, artık ona asla bir yardımcı bulamazsın.”

Ayette ifade edilen *فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا* cümlesiyle kendilerine lanet edilenleri Allah'ın azabından koruyacak olan bir mani bulamayacağı ifade edilmektedir.³⁶⁹

2- فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِئْتَيْنِ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُم بِمَا كَسَبُوا أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَنْ يُضِلِّ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا³⁷⁰

“Size ne oluyor da münafıklar hakkında iki gruba ayrıldınız? Allah onları yaptıkları işlerden dolayı başaşağı ederek eski konumlarına (küfre) döndürmüştür. Allah'ın saptırdığını yola getirmek mi istiyorsunuz? Allah kimi saptırırsa, sen onun için asla bir çıkış yolu bulamazsın.”

İbn Cüreyc'in İbn Abbas'tan rivayetine göre; İbn Abbas, Allah'ın mü'minlerin aleyhinde kâfirlere asla fırsat vermemesinin kıyamet günü olacağını söylemiştir. Süddî de Ebû Mâlik el-Eşcâiden rivayetle burada kıyamet gününün kastedildiğini ifade ederek şöyle demektedir; “Allah, mü'minlerin aleyhinde kâfirlere asla fırsat vermeyecektir.” Mü'minlerin aleyhine kâfirlere asla fırsat vermemesinin dünyada da gerçekleşebileceği de kastedilmiş olabilir.³⁷¹

3- وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا³⁷²

“Ne kadar uğraşırsanız uğraşın, kadınlar arasında adaleti yerine getiremezsiniz. Öyle ise (birine) büsbütün gönül verip ötekini (kocası hem var, hem yok) askıda kalmış kadın gibi bırakmayın. Eğer arayı düzeltir ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız, şüphesiz Allah çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir.”

³⁶⁸ Nisa, 4/52.

³⁶⁹ Tabersî, a.g.e, III, 105.

³⁷⁰ Nisa, 4/88.

³⁷¹ İbn Kesir, a.g.e, V, 1966.

³⁷² Nisa, 4/129.

Ayet-i Kerimede ifade edilen **وَلَنْ يَسْتَطِيعُوا**’dan adalet yönünden güç yetirememeye kastedilmektedir, ancak kişi kendi gücü ve imkânı dâhilinde adalet göstermeye gayret göstermelidir, bunun dışında *teklifi mala yutak* olur ki kul bundan sorumlu değildir.³⁷³

4-الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعُكُم مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا³⁷⁴

“Onlar sizi gözetleyip duran kimselerdir. Eğer Allah tarafından size bir fetih (zafer) nasip olursa, "Biz sizinle beraber değil miydik?" derler. Şayet kâfirlerin (zaferden) bir payı olursa, "Size üstünlük sağlayıp sizi mü'minlerden korumadık mı?" derler. Allah, kıyamet günü aranızda hükmünü verecektir. Allah, mü'minlerin aleyhine kâfirlere hiçbir yol vermeyecektir.”

Ayette ifade edilen **وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا**’den maksadın; “kâfirler kuvvet olarak mü'minlere galip gelmeleri caiz olsa bile mü'minler deliller ve hüccet getirme konusunda galiptirler,”³⁷⁵ olduğu ifade edilmektedir

5-مَذْبُذِبِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ

سَبِيلًا³⁷⁶

“Onlar küfür ile iman arasında bocalayıp dururlar. Ne bunlara (mü'minlere) ne de şunlara (kâfirlere) bağlanırlar. Allah kimi saptırırsa ona asla bir çıkar yol bulamazsın.”

Ayette ifade edilen **فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا** lafzıyla Allah’ın saptırdığı kimse için asla bir çıkar yol olmayacağını te’bid yoluyla ifade edilmiştir. Bu ifade ayete istikbalin nefyi anlamı katmaktadır.

6-إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا³⁷⁷

³⁷³ Zemahşerî, a.g.e, I, 413.

³⁷⁴ Nisa, 4/141.

³⁷⁵ Tabersî, a.g.e, III, 105.

³⁷⁶ Nisa, 4/143.

“Şüphesiz ki münafıklar, cehennem ateşinin en aşağı tabakasındadırlar. Onlara hiçbir yardımcı da bulamazsın.”

Ey Muhammed o münafıkları Allahın azabından koruyacak olan yardım edecek yardımcı bulunmaz. Çünkü onlar cehennemın en alt tabakasındadırlar.³⁷⁸

7-لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا³⁷⁹

“Mesih de, Allah'a yakın melekler de, Allah'a kul olmaktan asla çekinmezler. Kim Allah'a kulluk etmekten çekinir ve büyüklük taslarsa, bilsin ki, O, onların hepsini huzuruna toplayacaktır.”

Yani; Mesih imtina edinmez, kesinlikle büyüklük taslamaz. Büyüklük Allah'ın sıfatı için caizdir.³⁸⁰

D. MAİDE SURESİ

1- قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ³⁸¹

“Dediler ki: "Ey Mûsâ! O (dediğin) topraklarda gayet güçlü, zorba bir millet var. Onlar oradan çıkmadıkça biz oraya asla giremeyiz. Eğer oradan çıkarlarsa biz de gireriz.”

لَقَاتِلْهُمْ يَنْ نَدْخُلَهَا yani **لَقَاتِلْهُمْ** onlarla savaşmak için asla girmeyeceğiz.³⁸² Bu konuda Sadrü'l-efâdil'e göre; **لَنْ**'in kayıt ile beraber ebediyet ifade etmesine mani bir durum yoktur. Ebediyet lafzı ile söylemene rağmen bir kayıt da getirebilir. Dolayısıyla ona

³⁷⁷ Nisa, 4/145.

³⁷⁸ Tabersî, a.g.e, III, 223.

³⁷⁹ Nisa, 4/172.

³⁸⁰ Tabersî, a.g.e, III, 250.

³⁸¹ Maide, 22.

³⁸² Tabersî, a.g.e, III, 310.

göre burada geçen لَنْ kayıtlı (şartlı) bir ebediyet ifadesidir.³⁸³ Ayetteki نَدْخَلَهَا dan kastedilen onların istikbalde girişlerinin te'kid yoluyla nefyidir.³⁸⁴

2- قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَادْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ³⁸⁵

“Dediler ki: "Ey Mûsa! Onlar orada buldukça biz oraya asla girmeyeceğiz. Sen ve Rabbin gidin onlarla savaşın. Biz burada oturacağız.”

Bu ayetteki anlam لَنْ ile pekiştirilmiş ve böylece daha te'kidli, daha belîğ bir şekilde ifade edilmiştir. Yine لَنْ ile şartlı bir ebediyet ifadesine yer verilmiştir.³⁸⁶

Bu ayetteki لَنْ ile ilgili durum için önceki ayet için ifade edilenler söylenmektedir. Yine نَدْخَلَهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَادْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ “Onlar orada oldukları sürece biz asla girmeyeceğiz”;³⁸⁷ ifadesi kayıtlı (şartlı) bir ebediyet ifadesidir.³⁸⁸

3- يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ آخِرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِن لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا حِزْبٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ³⁸⁹

“Ey Peygamber! Kalpten inanmadıkları halde ağızlarıyla "İnandık" diyenler (münafıklar) ile Yahudilerden küfürde yarışanlar seni üzmesin. Onlar, (Yahudiler) yalan uydurmak için (seni) dinlerler, sana gelmeyen bir topluluk hesabına dinlerler. Kelimelerin (ifade içindeki) yerlerini bildikten sonra yerlerini değiştirir ve şöyle derler: "Eğer size şu hüküm verilirse onu tutun. O verilmezse sakının." Allah kimin azaba uğramasını istemişse artık sen onun için asla Allah'a karşı hiçbir şey

³⁸³ Harezmi, a.g.e, s. 177.

³⁸⁴ Zemahşeri, a.g.e, I, 443.

³⁸⁵ Maide, 5/24.

³⁸⁶ İskâfi, a.g.e, s. 12, 13.

³⁸⁷ Mâide, 5/24.

³⁸⁸ Harezmi, a.g.e, s. 177.

³⁸⁹ Maide, 5/41.

yapamazsın. Onlar, Allah'ın kalplerini temizlemeyi istemediği kimselerdir. Onlara dünyada bir rüsvaylık, ahirette ise yine onlara büyük bir azap vardır.”

Yukarda zikredilen ayette geçen **فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا**; yani Allah'ın lütfundan ve tevfikından bir şey sağlayamaya asla gücün yetmez.³⁹⁰ Allah'ın emri olan azaptan, rezil olmaktan ve helak olmaktan dolayı savunmaya asla gücü yetmez.³⁹¹

4- **سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّخْتِ فَإِنْ جَاؤُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ**³⁹²

“Onlar, yalanı çok dinleyen, haramı çok yiyenlerdir. Eğer sana gelirlerse ister aralarında hüküm ver, ister onlardan yüz çevir. Onlardan yüz çevirecek olursan sana asla hiçbir zarar veremezler. Eğer hükmedecek olursan aralarında adaletle hükmet. Çünkü Allah, âdil davrananları sever.”

لَنْ in bu ayete kattığı anlam istikbalin nefyinden daha çok hem anın hem de istikbalin nefyinde yapabilmenin imkansızlığı yönündedir. Çünkü onlar kolaylığı ve hafif olanı isteme dışında –recm cezası yerine celde gibi- hükmedemezler.³⁹³ Sana dininde ve dünyanda zarar vermeye asla güç yetiremezler.³⁹⁴

E. ENFAL SURESİ

1- **تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ وَإِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَعُودُوا نَعَذِّبْكُمْ**³⁹⁵

(Ey inkârcılar!) Eğer fetih istiyorsanız işte size fetih geldi. Eğer (peygambere karşı gelmekten) vazgeçerseniz bu sizin için daha hayırlı olur. Eğer dönerseniz biz de döneriz. Çok olsa bile topluluğunuz size hiç fayda vermez. Çünkü Allah mü'minlerle beraberdir.

³⁹⁰ Zemahşerî, a.g.e, I, 449.

³⁹¹ Tabersî, a.g.e, III, 336, 337.

³⁹² Maide, 5/42.

³⁹³ Zemahşerî, a.g.e, I, 450.

³⁹⁴ Tabersî, a.g.e, III, 339.

³⁹⁵ Enfâl, 8/19.

Topluluğunuz sizi müdafa edemeyecektir.³⁹⁶ Yani sahip olduğunuz konum ve tedbirler ne kadar çok zengin ve donanımlı olsa da Allah'ın yardımı olmadan kesinlikle fayda vermeyecektir. Sonuç hüsrana olacaktır.

F. TEVBE SURESİ

1- قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ³⁹⁷

“De ki: "Bizim başımıza ancak, Allah'ın bizim için yazdığı şeyler gelir. O bizim yardımcımızdır. Öyleyse mü'minler, yalnız Allah'a güvensinler.”

Ayet-i Kerimede zikredilen لَنْ تُصِيبَنَا إِلَّا مَا ifadesiyle hayır ve şer olarak bize ne kadar isabet eden şey varsa o Allah'ın bizim için Levhi Mahfuzda yazdığı emir kastedilmektedir. Bize isabet eden şey ancak Allah'ın bizim için yazmış olduklarıdır.³⁹⁸

2- قُلْ أَنْفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَنْ يُتَقَبَلَ مِنْكُمْ إِنْ كُمْ كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ³⁹⁹

“Yine de ki: "İster gönüllü, ister gönülsüz olarak harcayın, sizden asla kabul olunmayacaktır. Çünkü siz fasık bir topluluksunuz”

لَنْ يُتَقَبَلَ haber verme anlamında emirdir.⁴⁰⁰ Allah ancak halis kullarının amellerini kabul edecektir.⁴⁰¹

3- اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ⁴⁰²

“Onlar için ister bağışlanma dile ister dileme (farketmez.) Onlar için yetmiş kez bağışlanma dilesen de, Allah onları asla affetmeyecektir. Bu, onların Allah ve Resûlünü inkâr etmiş olmaları sebebiyledir. Allah fasık topluluğu doğru yola iletmez.”

³⁹⁶ Tabersî, a.g.e, IV, 448.

³⁹⁷ Tevbe, 9/51.

³⁹⁸ Tabersî, a.g.e, V, 67.

³⁹⁹ Tevbe, 9/53.

⁴⁰⁰ Zemahşerî, a.g.e, II, 96.

⁴⁰¹ Tabersî, a.g.e, V, 69.

⁴⁰² Tevbe, 9/80.

Bu ayetteki **فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ** ifadesiyle bütün bağışlamaların (yetmişkere ve daha fazla) nefyini ifade etmektedir.⁴⁰³

4- **فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِّنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْفُجُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ**⁴⁰⁴

“Eğer (bundan böyle) Allah seni onlardan bir zümrenin yanına döndürür de, onlar (sefere) çıkmak için senden izin isterlerse, de ki: "Artık siz benimle birlikte ebediyen çıkmayacak ve benimle birlikte hiçbir düşmanla asla savaşmayacaksınız. Çünkü siz baştan yerinizde oturup kalmaya razı oldunuz. Şimdi de geri kalan (kadın ve çocuk)larla birlikte oturun.”

لَنْ Fiil-i muzariyi nasbeden edattır; daha te'kidli, daha beliğ ve kesinlik bildirmektedir, **أَبَدًا** ile anlam pekiştirilmiştir.⁴⁰⁵

5- **يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَأْنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ وَسِيرَى اللَّهِ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تَرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ**⁴⁰⁶

“Onlara döndüğünüzde, size mazeret beyan edeceklerdir. De ki: "Mazeret beyan etmeyin. Size kesinlikle inanmayız. Çünkü Allah bize sizin durumunuzu bildirdi. Bundan böyle davranışlarınızı Allah da Resûlü de görecek. Sonra hepiniz, gaybı da görülen âlemi de bilene döndürüleceksiniz de yapmakta olduğunuz şeyleri size haber verecek.”

Ayetteki **لَنْ نُؤْمِنَ لَكُمْ** ifadesinde özür dilemeye dair delil vardır; çünkü özür dileyenin maksadı özür dilediği şeyi doğrulamaktır.⁴⁰⁷

⁴⁰³ Tabersî, a.g.e, V, 97.

⁴⁰⁴ Tevbe, 9/83.

⁴⁰⁵ İskâfî, a.g.e, s. 12, 13.

⁴⁰⁶ Tevbe, 9/94.

⁴⁰⁷ Zemahşerî, a.g.e, II, 102.

G. HAC SURESİ

1- كَان يَظُنُّ أَنْ لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ

لِيُقْطِعَ فَلْيُنْظُرْ هَلْ يَدْهَبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ⁴⁰⁸

“Her kim ona (Muhammed'e) Allah'ın dünyada ve ahirette asla yardım etmeyeceğini zannediyorsa hemen tavana bir ip çeksin, sonra kendini assın da bir baksın; başvurduğu (bu yöntem), öfkelendiği şeyi giderecek mi?”

Ayette işaret edilen *لَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ* sözüyle Allah (c.c)'nin yardımının ne bu dünya da ne de ahirette asla mümkün olmadığı zannını ifade ederek *tedibin nefyi* anlamı katmaktadır.

2- لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ

لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ⁴⁰⁹

“Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat ona sizin takvanız (Allah'a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır. Böylece onları sizin hizmetinize verdi ki, size doğru yolu gösterdiğinden dolayı Allah'ı büyük tanıyasınız. İyilik edenleri müjdele”

Ayette geçen *لَنْ يَنَالَ* ifadesi gerçek anlamının dışında kullanılarak *kabul edilmekten* kinaye yapılmıştır. Ancak takva Allah'a ulaşır.⁴¹⁰

3- وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ

مِمَّا تَعُدُّونَ⁴¹¹

“Bir de senden acele azap istiyorlar. Hâlbuki Allah asla va'dinden caymaz. Şüphesiz Rabbinin nezdinde bir gün, sizin saydığınız bin yıl gibidir.”

Ayette sözden cayma ilgili olan *لَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ* ifadesi onlara azabın indirileceği hakkındadır. İbn Abbas bu günü Bedir savaşının yapıldığı gün olarak değerlendirmiştir.⁴¹²

⁴⁰⁸ Hac, 22/15.

⁴⁰⁹ Hac, 22/37.

⁴¹⁰ Tabersî, a.g.e, VII, 155.

⁴¹¹ Hac, 22/47.

4- يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبَ مَثَلٍ فَاذْكُرُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبِ وَالْمَطْلُوبِ⁴¹³

“y insanlar! Size bir örnek verildi. Şimdi ona iyi kulak verin. Sizin Allah'tan başka taptıklarınız bir sinek dahi yaratamazlar, hepsi bunun için toplansalar bile. Eğer sinek onlardan bir şey kapsa bunu ondan kurtaramazlar. İsteyen de âciz, istenen de.”

Bu ayetin değerlendirmesi hakkında Şeyh Abdulhalik; Keşşâfta لَنْ'in 'ya benzediği ancak لَنْ'in pekiştirilmiş bir şekilde nefy ifade ettiği ve buradaki pekiştirmenin onların sinek yaratmalarının imkânsız olduğu ve bunun içinde buldukları duruma da ters olduğunu ve sanki ayette; onların yaratması imkânsız olduğunu ifade etmiştir.⁴¹⁴ Şeyh Abdulhalik Ebu Hayyân'ın şu ibaresini aktarmıştır; onun لَنْ için söylediği bu söz aslında ondan nakledilen لَنْ'in nefyi te'bid ifade ettiğidir.⁴¹⁵ Keşşâfta rivayet edilen ve şeyh Abdulhalik'in te'bid-i nefy anladığı bazı ibareler sanki onları yaratması imkânsızdır demek istemiştir. Allah (c.c) kelamında لَنْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا derken nefyin te'kidi vardır.⁴¹⁶ Tabersî mecmu'î-beyanda لَنْ bu ayette müebbed olarak nefyeder, demektedir.⁴¹⁷ لَنْ geleceği nefyeden لَنْ'nin kardeşidir, لَنْ burada sineği dahi yaratamayacaklarına te'kid yoluyla delalet eden bir ifadedir.⁴¹⁸ Çünkü sineği dahi yaratmaları onların durumları için muhaldir. Bu onların sineği yaratamayacaklarına dair Allah Teâla'dan bir haberdir.⁴¹⁹

⁴¹² Tabersî, a.g.e, VII, 161.

⁴¹³ Hac, 22/73.

⁴¹⁴ Azîm, a.g.e, II, 632.

⁴¹⁵ Ebû Hayyan, a.g.e, VII, 537; Azîm, a.g.e, II, 632.

⁴¹⁶ Zemahşerî, a.g.e, II, 113.

⁴¹⁷ İbn Atiyye, a.g.e, IV, 271; Tabersî, a.g.e, IV, 352.

⁴¹⁸ Zemahşerî, a.g.e, II, 119.

⁴¹⁹ İbn Nureddin, a.g.e, s. 425.

Sineği dahi yaratmalarının nefyinin ebediyyen sürekliliğidir. Çünkü akli delile göre onların sineği dahi yaratmaları muhaldir ve muhal de gerçekleşmez, bu caiz değildir.⁴²⁰

H. AHZAB SURESİ

1- قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِّنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذَا لَا تُمْتَعُونَ إِلَّا قَلِيلًا⁴²¹

“De ki: “Eğer siz ölümden ya da öldürülmekten kaçırıyorsanız, kaçmak size asla fayda vermeyecektir. O takdirde bile (hayatın zevklerinden) pek az yararlandırılırsınız.”

Ayette zikredilen الْفِرَارُ cümlesiyle kaçsanız da size fayda vermez, kaçmak ecelinizi gidermez,⁴²² anlamı kastedilmektedir. Nefyin te’dididir.

2- سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا⁴²³

“Daha önce gelip geçenler hakkında da Allah'ın kanunu böyledir. Allah'ın kanununda asla değişme bulamazsın.”

Ayette Allah (c.c), iman ehlini küfür üzere olanların üstüne hâkim kıldığı ve mü'minlerin onları ezip geçtiklerinden bahsetmektedir.⁴²⁴

I. MUHAMMED SURESİ

1- فَإِذَا لَقِيتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّىٰ إِذَا أَثَخِنْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَمَا مَنَّا بَعْدَ وَإِمَا فِدَاءً حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَكِن لِّيَبْلُوَ بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ⁴²⁵

“(Savaşta) inkâr edenlerle karşılaştığınız zaman boyunlarını vurun. Nihayet onları çökertip etkisiz hale getirdiğinizde bağı sıkı bağlayın (sağ kalanlarını esir alın). Artık bundan sonra (esirleri) ya karşılıksız ya da fidye karşılığı salıverin. Savaş sona erinceye kadar hüküm budur. Eğer Allah dileyseydi onlardan öc alırdı.

⁴²⁰ İbn Hişam en-Nahvî, a.g.e, IV, 148; Ezherî, a.g.e, II, 229.

⁴²¹ Ahzab, 33/16.

⁴²² Tabersî, a.g.e, VIII, 141.

⁴²³ Ahzab, 33/62.

⁴²⁴ İbn Kesir, a.g.e, XII, 6604.

⁴²⁵ Muhammed, 47/4.

Fakat sizi birbirinizle denemek için böyle yapıyor. Allah yolunda öldürülenlere gelince, Allah onların amellerini asla boşa çıkarmayacaktır.”

Ayeti **لَنْ** in kattığı anlam, Allah onların amellerini asla boşa çıkarmaz, kat kat artırır çoğaltır.⁴²⁶ Bununla birlikte **فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ** cümlesiyle Allah onları devam eden bir sevapla mükâfatlandıracağı pekiştirilmektedir.⁴²⁷

Sadrü'l-efâdil bu ayetteki **لَنْ** in cümleye kattığı anlam bakımından şu şekilde yorumlamıştır; **لَنْ** in kayıt ile beraber ebediyet ifade etmesine mani bir durum yoktur. Ebediyet lafzı ile söylemene rağmen bir kayıt da getirebilir. Dolayısıyla ona göre burada geçen **لَنْ** kayıtlı (şartlı) bir ebediyet ifadesidir.⁴²⁸

2- **أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ**⁴²⁹

“Yoksa kalplerinde hastalık olanlar Allah'ın, kinlerini ortaya çıkarmayacağını mi sandılar?”

Ayette işaret edilen **لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ** ifadesiyle zan ifade edilerek istikbalin nefyi anlamı ifade edilmektedir.

3- **إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَسَيُحِطُّ بِأَعْمَالِهِمْ**⁴³⁰

“İnkâr edenler, Allah yolundan alıkoyanlar ve kendilerine hidayet yolu belli olduktan sonra Peygamber'e karşı gelenler hiçbir şekilde Allah'a zarar veremezler. Allah, onların amellerini boşa çıkaracaktır.”

Ayette ifade edilen **لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا** ibaresi hiçbir şey Allah (c.c)'ya zarar veremez anlamında hem te'bid ifade etmektedir hem de zarar verememe konusunda nefyin te'kidi anlamı katmaktadır.

⁴²⁶ İbn Kesir, a.g.e, XIII, 7293.

⁴²⁷ Tabersî, a.g.e, IX, 163.

⁴²⁸ Harezmi, a.g.e, s. 177.

⁴²⁹ Muhammed, 47/29.

⁴³⁰ Muhammed, 47/32.

4- إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ

لَهُمْ⁴³¹

“İnkâr eden, Allah yolundan alıkoyan, sonra da inkârcılar olarak ölenler var ya, Allah onları asla bağışlamayacaktır.”

Ayette işaret edilen **فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ** *ebediyyen affetmeyecek* anlamı katmaktadır, çünkü **لَنْ** te’bid içindir.⁴³²

5- فَلَا تَهْنُؤُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلَامِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتْرَكُمْ أَعْمَالَكُمْ⁴³³

“Sakin za’f göstermeyin. Üstün olduğunuz halde barışa çağırmayın. Allah sizinle beraberdir. Sizin amellerinizi asla eksiltmeyecektir.”

Ayet-i Kerimede **وَلَنْ يَتْرَكُمْ أَعْمَالَكُمْ** derken “kesinlikle eksiltmeyecek” anlamındadır. Çünkü burada **لَنْ** istikbalin nefyin te’kidi hem de te’bid içindir.

İ. FETİH SURESİ

1- بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَرَبِّئِنَّ ذَلِكَ فِي

قُلُوبِكُمْ وَظَنَّتُمْ ظَنَّ السَّوْءِ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا⁴³⁴

“(Ey münafıklar!) Siz ashında, Peygamberin ve inananların bir daha ailelerine geri dönmeyeceklerini sanmıştınız. Bu, sizin gönüllerinize güzel gösterildi de kötü zanda bulundunuz ve helaki hak eden bir kavim oldunuz.”

Ayetinde geçen **لَنْ** Fiil-i muzariyi nasb eden edattır; daha te’kidli, daha belîğ ve kesinlik bildirmektedir **أَبَدًا** ile anlam pekiştirerek⁴³⁵ siz; onlar Medine’ye, ailelerine ve evlatlarına geri dönmeyecekler zannediyorsunuz⁴³⁶ anlamını ifade etmektedir.

⁴³¹ Muhammed, 47/34.

⁴³² Tabersî, a.g.e, IX, 178.

⁴³³ Muhammed, 47/35.

⁴³⁴ Fetih, 48/12.

⁴³⁵ İskâfî, a.g.e, s. 12, 13.

⁴³⁶ Tabersî, a.g.e, IX, 191.

2- سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَائِمٍ لِتَأْخُذُوا دَرُونَا تَتَّبِعُكُمْ يُرِيدُونَ أَنْ
يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذَلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِنْ قَبْلِ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا لَا
يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا⁴³⁷

“Savaştan geri bırakılanlar, siz ganimetleri almaya giderken, "Bırakın biz de sizinle gelelim" diyeceklerdir. Onlar Allah'ın sözünü değiştirmek isterler. De ki: "Siz bizimle asla gelmeyeceksiniz. Allah önceden böyle buyurmuştur." Onlar, "Bizi kaskanıyorsunuz" diyeceklerdir. Hayır, onlar pek az anlarlar.”

Ayet-i Kerimede zikredilen لَنْ تَتَّبِعُونَا ifadesi لَنْ kalıbıyla nefyde mübalağa için kullanılmıştır.⁴³⁸ İbn Hişam da Muğni'de س hakkında konuşurken şöyle demektedir: “Zemahşerî "o sevilen veya kerih görülen fiilin başına gelirse onun kesinlikle vaki olduğunu iddia etmiştir. Ancak ben böyle bir kasıt anlamadım. Ondan kasıt; fiilin oluşuyla vaaddir. Vaat veya tehdit ifade edenin başına س gelmesi ya onun te'kidi için ya da manasının sabit kılınması içindir. Bakara süresinde bu duruma şöyle işaret edilmiştir; فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ⁴³⁹ “Onlara karşı Allah sana yeter.” Bu ayette س harfinin manası kaçınılmaz olan yani "olmazsa olmaz"dır. Bunun bir ileri vakte tehir edilmesine misal olarak; أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ⁴⁴⁰ “Allah onlara merhamet edecektir.” Ayetini verebiliriz. Bu ayette س harfi rahmetin kaçınılmaz olduğunu ifade ediyor ve vaadi te'kid ediyor. Ama سَأَنْتَقِمُ مِنْكَ; “Senden intikam alacağım”, dediğimizde ise vaadi te'kid ettiği gibi burada da tehdidi te'kid ediyor.⁴⁴¹ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ -Zemahşerî'ye göre- ayetinde; buradaki س rahmetin varlığını ifade ve vaadi te'kid ediyor.”⁴⁴² Bazı âlimler "rahmet س'den geliyor" görüşüne itiraz etmişlerdir ki bunlar rahmetin س den değil fiilden anlaşıldığını ve burada س'nin olup olmaması pek fark etmediğini belirtmektedirler. Onlara cevaben; س'nin oraya vakianın (intikam ve rahmet) gecikmeli olacağına delalet etmek için konulmuştur,

⁴³⁷ Fetih, 48/15.

⁴³⁸ Esîrû'd-dîn, a.g.e, IX, 489.

⁴³⁹ Bakara, 1/137

⁴⁴⁰ Tevbe, 9/71

⁴⁴¹ İbn Hişam en-Nahvî, a.g.e, V, 185.

⁴⁴² Bua'ymî, Mecelle Câmiatü'l-Ummi'l-Kurâ, s. 408.

deriz.⁴⁴³ İbn Hişam س harfinin fiil-i muzariye bitişmekle te'kid manası verdiği hususunda Zemahşerî ile aynı fikri benimsemektedir.⁴⁴⁴ س fiil-i muzariye bitişir, olumludur ve hali te'kid eder, لَنْ ise س'in olumsuzudur, geleceği te'kid eder. Zemahşeri; س sevilen ya da kerih görülen fiil-i muzariyi te'kid için kullanılır,⁴⁴⁵ demektedir.

3- سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا⁴⁴⁶

“Allah'ın ötedenberi işleyip duran kanunu (budur). Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın.”

وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ifadesiyle Allah'ın kanunlarının asla değişmeyeceği ifade edilerek *istikbalin nefyi* anlamını katmaktadır.

Ayette; Hak ile batılın ayrılacağı yerde küfür ile iman ne zaman karşı karşıya gelse Allah mutlaka kâfire karşı mü'mine yardımcı olur. Allah (c.c) hakkı yüceltirken batılı alçaltır⁴⁴⁷ ve böylece وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ Rasulünün zaferinde bir değiştirme bulamazsın.⁴⁴⁸ Şeklinde nefyin te'kidi söz konusudur.

J. MÜCADELE SURESİ

1- لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مَنْ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا

خَالِدُونَ⁴⁴⁹

“Onlara ne malları ne de evlâtları, kendilerinden, Allah'tan hiç bir şey asla savamaz. Onlar, ateş halkıdır. Orada ebedî kalacaklardır.”

K. MÜMTEHİNE SURESİ

1- لَنْ تَنْفَعَكُم أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُفْصَلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ⁴⁵⁰

⁴⁴³ İbn Hişam en-Nahvî, a.g.e, V, 870.

⁴⁴⁴ Ebû Hayyan el-Endelüsi, a.g.e, II, 392.

⁴⁴⁵ İbn Hişam en-Nahvî, a.g.e, V, 185.

⁴⁴⁶ Fetih, 48/23.

⁴⁴⁷ İbn Kesir, a.g.e, XIII, 7353.

⁴⁴⁸ Tabersî, a.g.e, IX, 206.

⁴⁴⁹ Mücâdele, 58/17.

“Yakınlarınız ve çocuklarınız size asla fayda vermeyecektir. Kıyamet günü Allah aranızı ayıracaktır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.”

لَنْ تَنْفَعَكُمْ ifadesiyle insanların sahip oldukları (ki bunların en yakın ve i imkanların kişiye asla faydası olmayacağı konusunda nefyin tekidi anlamı katmaktadır.

L. MÜNAFİKUN SURESİ

1-سَوَاءَ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ⁴⁵¹

“Onlara bağışlama dilesen de, dilemesen de onlar için birdir. Allah onları asla bağışlamayacaktır. Çünkü Allah, fasıklar topluluğunu doğru yola iletmez.”

لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ lafzıyla kastedilen te’kid yoluyla Allah (c.c)’nın fasıklar topluluğunu doğru yola iltmeyeceğinin nefyi ifade edilmektedir.

2-وَلَنْ يُؤَخَّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجْلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ⁴⁵²

“Allah, eceli geldiğinde hiçbir kimseyi asla ertelemez. Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır.”

Ayette zikredilen وَلَنْ يُؤَخَّرَ ile kastedilen manada te’kid yönüyle ölümün tehirinin nefyi söz konusudur.⁴⁵³

M. TEĞABUN SURESİ

1-زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ⁴⁵⁴

⁴⁵⁰ Mümtehine, 60/3.

⁴⁵¹ Munâfikûn, 63/6.

⁴⁵² Munâfikûn, 63/11.

⁴⁵³ Zemahşerî, a.g.e, IV, 300.

⁴⁵⁴ Teğâbün, 64/7.

“İnkâr edenler, kesinlikle, öldükten sonra diriltilmeyeceklerini iddia ettiler. De ki: "Hiç de öyle değil, Rabbime and olsun, mutlaka diriltileceksiniz, sonra da yaptıklarınız size elbette haber verilecektir. Bu, Allah'a kolaydır.”

İfade edilen ayette zikredilen **لَنْ يَبْعَثُوا** ifadesi **لَنْ يَبْعَثُوا** takdirindedir ve istikbalin (geleceğin) delilidir.⁴⁵⁵

N. CİNN SURESİ

1-يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا⁴⁵⁶

“Şüphesiz biz doğruya ileten hayranlık verici bir Kur'an dinledik de ona inandık. Artık Rabbimize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız”

Burada da **لَنْ** ile kastedilen hem nefyin tekidi hem de istikbalin nefyidir. Cinler ne şim di ne de gelecekte Allah (c.c)'ya asla ortak koşmayacaklarını söylemektedirler.

2-وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَنْ تَقُولَ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا⁴⁵⁷

“Şüphesiz biz, insanların ve cinlerin Allah hakkında asla yalan söylemeyeceklerini sanıyorduk.”

لَنْ ile bu ayette kastedilen mana ebediliğin nefyidir. Çünkü istikbalde de insanların ve cinlerin yalan söylemeyecekleri düşünülüyor.

3-وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَن لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا⁴⁵⁸

“Gerçekten onlar da, sizin sandığınız gibi, Allah'ın hiç kimseyi öldükten sonra tekrar diriltmeyeceğini sanmışlardı.”

Bu ayette **لَنْ** nefyin te'bidi olarak kullanılmıştır. Çünkü cinler Allah (c.c)'nın öldükten sonra hiç kimseyi asla yaratmayacağına inanıyorlardı.

⁴⁵⁵ Tabersî, a.g.e, X, 30.

⁴⁵⁶ Cinn, 72/2.

⁴⁵⁷ Cinn, 72/5.

⁴⁵⁸ Cinn, 72/7.

4- وَأَنَا ظَنُّنَا أَنَّ لَنَا تَعَجُّزَ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًا⁴⁵⁹

“Muhakkak ki biz Allah'ı yeryüzünde aciz bırakamayacağımızı, kaçarak da onu aciz bırakamayacağımızı anladık.”

Bu ayette لَنْ'in hem te'kid anlamı bulunmakta hem de te'dib anlamı bulunmaktadır. Çünkü حال كونه هربا takdir ederek hal olarak kullanmakla Allah'tan kaçışın da mümkün olmadığı ve onun aciz bırakılamayacağı ifade edilmiştir. Böylece hem anlam pekiştirilmiş hem de sonsuza dek böyle bir aciz bırakmanın mümkün olmayacağı nefiyle birlikte te'bid edilmiştir.

5- قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا⁴⁶⁰

“De ki: Gerçekten beni Allah'a karşı hiç kimse asla koruyamaz ve yine asla O'ndan başka sığınacak kimse de bulamam.”

Ayette geçen لَنْ يُجِيرَنِي itiraziyye cümlesidir, kendi nefesine güç yetirmenin nefyinin te'kidi konusunda itirazdır. Allah'ın hastalık, ölüm ve benzeri gibi bir kötülük istemesi durumunda bunu engellemeye ne bir komşu ne de bir yardımcı bulamayacağı anlamındadır.⁴⁶¹

⁴⁵⁹ Cinn, 72/12.

⁴⁶⁰ Cinn, 72/22.

⁴⁶¹ Zemahşerî, a.g.e, IV, 351.

SONUÇ

Zemahşerî, İbn Hişam ve bazı nahivcilere göre bu kelime olumsuzluğa te'kid anlamı katmaktadır. Yine İbn Hişâm'a göre “لَنْ” harfinin olumsuzluk ve gelecek zaman anlamını verdiği konusunda ittifak vardır. Zemahşerî de *el-Enmûzec* adlı kitabında bu edatın te'yid anlamını vermediğini belirtmektedir. *Keşşâf* adlı tefsirinde ise bu edatın cümleye te'kid anlamını kattığını ifade etmektedir. Yapılan araştırmalara göre لَنْ ile olumsuzluğu te'yid etme hususu Zemahşerî'den çok önceleri mu'tezile tarafından dile getirildiği Mu'tezile tarafından dile getirildiği nakledilmektedir.

لَنْ 'in “*olumsuzluğunun te'kid anlamı kattığı*” şeklindeki ilk ifadenin Halil b. Ahmed'e ait olduğu işaret edilmektedir. Ayrıca لَنْ ile olumsuzluğu te'yid etme hususunun Zemahşerî'den çok önceleri hicrî dördüncü yüzyılda Mu'tezile tarafından dile getirildiğini izah edilmektedir. Bununla birlikte İbn Mâlik'in *Şerhu'l-Kâfiye'de* belirttiğine göre لَنْ olumsuzluğu te'yid ettiğini ilk söyleyen şahıs Zemahşerî'dir. Çünkü Zemahşerî ve ona muhalif olanların arasından bu harfin nefyi te'kid etmesi konusunda ihtilaflar vardır. Bu ihtilaflar Zemahşerî'nin *Keşşâf*, *Mufassal* adlı kitaplarıyla bazı *el-Enmûzec* nüshalarında geçmektedir. Ayrıca bu ihtilaflar, nefyin te'yidi konusunda geçer ki bu da *el-Enmûzec'te* Zemahşerî'ye nispet edilir. Zemahşerî لَنْ'in nefyin te'yidi ifade ettiğini söylemiştir. *el-Enmûzec* nüshalarının bazılarında *te'bîd* ve *te'kid* karışmasından kaynaklanan durumlar da yok değildir. Çünkü *te'bid* ve *te'kid* arasında benzerlik bulunmaktadır.

Bu çalışmamızda لَنْ'in nefyin te'kidi ifadesinin Halil b. Ahmed'e ait olduğu iddiaları çeşitli delillerle ifade edilmiştir. Halil b. Ahmet'ten sonra yapılan çalışmalardan daha sonraki dil bilimcilerin konuyu zenginleştirdikleri görülmektedir. Aynı zaman da Zemahşerî'nin de bu konuya katkıları önemli ölçüdedir, hatta Zemahşerî'nin nefyin te'kidini ilk olarak ele aldığını ifade eden nahiv kaynakları bulunmaktadır. Zemahşeriden önce de geçmiş dönemlerde لَنْ'in te'bidini söyleyenler olduğu konusuna satır aralarında rastlamak mümkündür. Fakat biz te'bid konusunun Zemahşerî'ye dayandırıldığı kanaatine sahip olduk. Araştırmamızda gelecek zaman

ifade eden سوف, س ve nefiy لا'sını لَنْ edatıyla beraber mukayeseli olarak incelendiğinde gerek şiir metinlerinde ve gerekse ayetlerde hem te'kid konusunda hem de te'bid konusunda önemli ölçüde anlamı kuvvetlendirmektedir.

لَنْ'in ayetlerdeki manaya etkisine girmeden önce لَنْ'in yapısı ve ifade ettiği anlamların ortaya konulması büyük önem arz etmektedir. Aksi halde gerek Arap şiirinde ve gerekse Kur'an-ı Kerim ayetlerindeki ifade ettiği anlamın sarıh bir şekilde anlaşılması mümkün olmaz ya da zorlama yorumlara gidilmek zorunda kalınır.

BİBLİYOGRAFYA (المصادر والمراجع)

Abdülazîz el-Gavvâs, *Şerhu Elfiye İbn Mu'tin*, thk. Ali eş-Şevmilî, Kahire 1405.

Abdülhamid es-Seyyid Muhammed Abdülhamid, *Şerhu'l-Eşmunî*, Kahire tsz.

Antâkî, Muhammed, *Minhac fi'l-kavâid ve'l-i'râ'b*, Beyrut tsz.

Azîm, Muhammed Abdulhâlik, *Dirasât li-Uslûbi'l-Kur'an*, y.y 1392.

Bua'ymî, İbrahim b. Süleyman, "Kadâyâ len fi'n-Nahv'l-Arabî", *Mecelletu Câmiatü'l-Ummi'l-Kurâ*, sayı. 23, Mekke 1987.

Bulut, Ali, *Belâgat, Meânî- Beyân- Bedî'*, İstanbul 2013

Cebânî'l-Esbahânî, Ebû Mansur Muhammed b. Ali, *Şerhu Fasih li Sa'leb*, (thk. Abdulcabbar Cafer el-Gazzâz), Lahor tsz.

Cürcânî, Ebû Bekr Abdülkahir b. Abdurrahman Abdülkahir (v. 471/1078-79), *Kitâbu'l-Muktesit fi şerhi İzâh*, (thk. Kazım Bahr Mercan), y.y. tsz..

Ebû Akil, Lebid b. Rebia b. Malik Lebid b. Rebia (v. 41/661), *Şerhu Divanı Lebid b. Rebia el-Amiri*, (thk. İhsân Abbâs), Kuveyt 1984.

Ebû 'Ali el-Kâlî, *el-Maksûr ve'l-Memdûd*, (thk. Ahmed Abdül-Mecid Herîdî), y.y 1419.

Ebû Hayyan, Muhammed b. Yusuf el-Ceyyani Ebû Hayyan el-Endelüsü (v. 745/1344), *Tefsiru Bahru'l-Muhît*, Mekke, 1412.

_____ *İrtişafü'd-Darb min Lisani'l-Arab*, (yay. Mustafa Ahmed Nehhas), Kahire 1997/1417.

el-Endelusû, Cemaleddîn Muhammed b. Abdullah et-Tâî (v. 672/1274),

Şerhu't-Teshîl'l İb-n Mâlik, (thk. Muhammed Bedevi Mahtun), y.y. 1990.

_____ *Şevahidü't-Tevdih ve't-Tashih li-müşkilati'l-Câmi's-Sahih*, (thk. Taha Muhsin), Beyrut 1985.

_____ *Şerhu'r-Radî 'ale'l-Kâfiyeti'l-Şâfiye*, (thk. Abdu'l-mun'im Herîdî), Mekke 1982.

el-Ensârî, Ebu Zeyd (v. 215/830), *en-Nevadir fi'l-Luga*, (ta'lik Saîd el-Huri Şertûnî), Beyrut 1967.

- Ensârî**, İbn Hişâm, *Şerhu'l-Lemhatü'l-Bedriyye fî İlmi'l-Lugati'l-Arabiyye*, Kahire 1948.
- Ezherî**, Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. Ezher el-Herevi (v. 370/980),
Tehzîbu'l-lüga, (thk. Abdüsselam Muhammed Hasan), Kahire 1964/1384.
- Ezherî**, Ebü'l-Velid Zeynüddin Halid b. Abdullah b. Ebu Bekr Vakkad (v. 905/1499),
Şerhu't-Tasrih ale't-Tavzih, y.y., 1294.
et-Tasrih bimezmûni't-tevzîh, (thk. Abdulfettâh Bahîyrî), y.y. 1294.
- Ferahîdî**, Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed (v. 175/791), *Kitâbu'l-'Ayn*, Beyrut 2003.
- Galayînî**, Mustafa, *Câmiu'd-Durûsi'l-A'rabiyye*, Lübnan 1971/1391.
- Haktan**, İlhamî, *Kural-Kaide-Örnekleriyle Arapça Dilbilgisi*, İstanbul 2012.
- Halebî**, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Yûsuf b. İbrâhîm Semin, *Dürri'l-Mesûn fî U'lûmi'l-Kitâbu'l-Meknûn*, (thk. Ahmed Muhammed Harrad), Dimeşk 1986.
- Hamevî**, Yâkut, *İrşâdü'l-Erîb ilâ Ma'rifeti'l-Edîb*, y.y tsz.
- Haneî**, Ebu's-Suû'd, *İrşâdü'l-Akli's-Selîm ilâ Mezaya'l-Kitâbi'l-Kerîm*, (thk. Abdul Kâdir Atâ), y.y tsz.
- Harezmi**, *Terşîhu'l-ı'lel fî Şerhi'l-cemel*, (thk. Adil Muhsin Amîrî), y.y 1419.
- Havârmî**, Sadru'l-efâdil, *et-Tahmîr Şerhu'l-Mufassal fî Suna'ti'l-İ'râb*, (thk. Abdurrahman B. Süleyman), Beyrut 1990.
- Hımsî**, Yasin b. Zeynüddin, *Hâşiye 'ala Şerhi'l-Fakihi li-Katri'n-Neda*, Kahire 1971/1390.
- İbn Akîl**, Ebû Muhammed Bahaeddin Abdullah b. Abdurrahman (v. 769/1367),
el-Musâi'd alâ Teshîl'il-Fevâid, (thk. Muhammed Kâmil Berekât), Mekke 1980.
- İbn Atıyye**, Ebû Muhammed Abdülhak b. Galib İbn Atıyye el-Endelüsi (v. 541/1147),
el-Muharrerü'l-Vecîz fî Tefsiri'l-Kitâbi'l-Aziz, (thk. Fas İlmi Meclisi), Mağrib, 1395.

- İbn Cinni**, Ebü'l-Feth Osman b. Cinni el-Mevsili (v. 392/1001), *el-Hasais*, (thk. Muhammed Ali en-Neccâr), Beyrut tsz..
- İbn Habbâz**, Ahmed b. Hüseyin, *el-Ğurratü'l-Mahfiyye*, (thk. Hâmid Muhammed el- Abdilî), Bağdad tsz.
- İbn Hişam en-Nahvî**, Ebû Muhammed Abdullah Cemaleddin b. Yusuf (v. 761/1360),
Mugni'l-Lebib an Kütübi'l-E'arib, (thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid), Kahire tsz.
_____ *Evdahü'l-Mesalik ila Elfiyyeti İbn Malik*, Beyrut 1980.
- İbn Hişam**, Ensârî, *Lemcetü'l-bedriyye fi 'İlmi'l-'Arabiyye*, Kahire 1984.
_____ *Şerhu Katru'n-nedâ*, (thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid), y.y 1414.
- İbn Kayyîm el-Cevziyye**, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed (v. 751/1350),
Bedâiu'l-fevâid, (tsh. Mahmûd Ganim Gays), Kahire 1972/1392.
- İbn Kesir**, Ebü'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer (v. 774/1373),
Tefsir-i Kur'an-ı Azîm, (Çev. Karlıga, Bekir/Çetiner, Bedrettin), İstanbul 1993.
_____ *Tefsîr-u Kur'ani'l-A'zîm*, y.y Beyrut.
- İbn Nureddin**, Muhammed b. Ali b. Abdullah b. İbrahim b. Hatib Mevzii (v. 825/1422),
Mesabihü'l-Megani fi Hurufi'l-Meâni, (thk. Aiz b. Nafi' b. Dayfulla Ömeri), Kahire 1993.
- İbn Serrac**, Ebû Bekr Muhammed b. Seri b. Sehl el-Bağdadi İbnü's-Serrac (v. 316/929),
el-Usûl fi'n-Nahv, (thk. Abdülhüseyin Fetilî), Beyrut 1985.
- İbn Side**, Ebü'l-Hasan Ali b. İsmail (v. 458/1066),
el-Muhkem ve'l-Muhitü'l-A'zam, (thk. Mustafa Hicazi/Hamid Abdülmecid), Kahire 1999/1421.
- İbn Usfûr**, Ebü'l-Hasan Ali b. Mü'min İbn Usfur el-İşbili (v. 669), *Zarâiru's-Şi'r*, (thk. Seyyid İbrahim Muhammed), Beyrut 1980.

- İbn Yaiş**, Ebü'l-Beka Muvaffakuddin Yaiş b. Ali b. Yaiş b. Muhammed (v. 643/1245),
Şerhu'l-Mufasssal, Kahire tsz..
- İbnü'l-Verrâk**, Ebu'l-Hasan Muhammed b. Abdullah, *I'lelü'n-nahv*, y.y 1420.
- İrbilî, Alaaddin**, *Cevâhiru'l-Edeb fî Ma'rifeti Kelâmi'l-'Arab*, Beyrut 1412.
 _____*Şerhu'l- Enmûzec*, (thk. Şâzêlî Ferhûd), Riyad 1411.
- İskâfî**, Abdullah Muhammed b. Abdullah Hatîb (v. 421/1030), *Dürretü't-tenzil ve gurretü't-te'vil*, y.y. 1995/1416.
- Kurtubî**, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Ensârî (v. 671/1273),
el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'an, (ths. Hişam Semîr el-Buhari), Riyad 2003.
- Murâdî**, Hasan b. Kâsım, *el-Cene'd-Dani fî Hurûfi'l-Me'ânî*, (thk. Fahreddin Kabbâve/Nedim Fâzıl), Beyrut 1403.
- Mütenebbî**, Ebü't-Tayyib Ahmed b. Hüseyin b. Hüseyin el-Kindi Mütenebbî (v. 354/965),
Divanü'l-Mütenebbî, Deoband 1339.
- Raziyyuddinyüddîn Muhammed Ebi'l-Hasan** (v. 686/1287),
Şerhü'r-Radî 'ale'l-Kâfiye, (tsh. Yusuf Hasan Ömer), Tahran 1978/1398.
- Sehavi**, Ebü'l-Hasan Alemüddin Ali b. Muhammed b. Abdüssamed (v. 643/1245),
Sifri's-Sa'ade ve Sefri'l-İfâde; (thk. Muhammed Ahmed Dali), Dimaşk 1983.
- Sekkâkî**, Ebû Ya'kub Serrâceddin Yusuf b. Ebû Bekr b. Muhammed Sekkâkî, (v. 626/1229),
Miftâhu'l-ulûm, Beyrut 1983.
- Sibeveyh**, Ebû Bişr Amr b. Osman b. Kanber el-Harisi (v. 180/796),
Kitâbu Sibeveyh, (thk. Abdüsselam Muhammed Harun), Kahire 1982.
- Sirafî**, Ebu Said Hasan b. Abdullah (v. 368/979), *Şerhu Kitabi Sibeveyh*, (thk. Fehmi Ebü'l-Fazl), Kahire 2009/1430.
- es-Suyûtî**, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyuti (v. 911/1505),
Hemu'l-Hevâmi' fî şerhi Cem'i'l-cevami, (thk. Abdüsselam Muhammed Harun, Abdülal Salim Mekrem), Beyrut 1992.

- _____ *İtkân fi U'lûmi'l-Kur'an*, (thk. Muhammed Ebû'l-Fazıl İbrahîm),
Beyrut 1407.
- _____ *el-Eşbâh ve'n-nezâir fi kavâ'id*, Beyrut 1985.
- Süheyfî**, Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed (v. 581/1185),
Netaicü'l-fikr fi'n-nahv, (thk. Ali Muhammed Muavvaz, Adil Ahmed
Abdülmevcud), Beyrut 1992.
- Şecerî**, Ebü's-Saadat Hibetullah b. Ali b. Muhammed (v. 542/1147), *Emali İbnu's-*
Şecerî, (thk. Mahmud et-Tanâhî), Kahire 1413;
- Şelubin**, Ebû Ali Ömer b. Muhammed b. Ömer el-Ezdi Ebû Ali (v. 654/1256),
Şerhü'l-Mukaddimeti'l-Cüzuliyeti'l-Kebîr, Beyrut 1994/1414;
- Şevkânî**, Rükneddin el-Hârûnî,
el-Kavâid ve'l-fevâidü fi'l-i'râbi, (thk. Abdullah b. Hamid el-
Hasrân), İskenderiyye 1413.
- Tabersî**, Ebû Ali Eminüddin Fazl b. Hasan (v. 548/1153), *Mecmaü'l-Beyân fi*
Tefsiri'l-Kur'ân, y.y Beyrut 1995.
- Uzun**, Tacettin, *Arapçanın Temel Kuralları*, 2013 Konya.
- Yazır**, Elmalılı M. Hamdi (v. 1942), *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1992.
- Zeccâc**, Ebû İshak İbrâhîm b. es-Seri b. Sehl (v. 311/923),
Meâni'l-Kur'an ve İ'râbuhu, (thk. Abdülcélil Abduh Şelebi),
Beyrut 1988/1408.
- Zebîdî**, Ahmed b. Ahmed ez-Zebîdî (v. 893/1488), *Sahihi Buhari Muhtasarı Tecridi*
Sarih Tercemesi ve Şerhi, (trc. Kâmil Miras), Ankara 1985.
- ez-Zemahşerî**, Ebü'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed (v.
538/1144),
el-Enmûzec, İstanbul 1332.
el-Müstaksa fi Emsali'l-Arab, Beyrut 1987.
- _____ *el-Mufassal fi İlmi'l-luga*, (haz. Muhammed İzzeddin Saidi),
Beyrut 1990.
- _____ *el-Keşşâf an Hakâiki Gavâmîzi't-tenzîl ve Uyûni'l-ekâvil fi*
Vücuhi't-te'vîl, (thk. ve talik ve dirase Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali
Muhammed Muavviz), Riyad 1998.
- Zemlekânî**, Abdülvâhid, *et-Tibyân fi İlmi'l-beyân*, y.y 1383.

Zerkeşî, Ebû Abdullah Bedreddin Muhammed b. Bahadır b. Abdullah (v. 794/1392),
el-Burhan fî Ulumi'l-Kur'ân, (thk. Muhammed Ebü'l-Fazl
İbrâhim), Kahire 1957/1376.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hamide ATALAY
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 1965/Şarkışla
e-posta : aliatalay588@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Erciyes Üniversitesi	2001
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2010

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
1989	MEB Denizli	Öğretmen
1990	MEB Sivas	Öğretmen
2015	MEB Kayseri	Öğretmen

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı KPDS (45) ÜDS () TOEFL () EILTS ()